

วารสารธาตุพนมปริทรรศน์

Journal of That Phanom Review

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560)

ISSN: 2586-9337 (print)

Vol.1 No.2 (July - December 2017)

วัตถุประสงค์

วารสารธาตุพนมปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านพุทธศาสนา ปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านพุทธศาสตร์ ศรัทธาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทความวิจัยบทความวิชาการจากการนำเสนอการประชุมวิชาการ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนิสิตในระดับบัณฑิตศึกษา ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารธาตุพนมปริทรรศน์อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วารสารธาตุพนมปริทรรศน์กำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารธาตุพนมปริทรรศน์

เจ้าของ (Owner)

วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

เลขที่ 33 หมู่ 9 ถนนบายพาส ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม

จังหวัดนครพนม 48110 โทร. 042 532 106

ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.	เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
พระเทพวรมณี	เจ้าคณะจังหวัดนครพนม
พระราชรัตนโมลี	เจ้าคณะจังหวัดมุกดาหาร
พระราชปรีดิ์ทิว, ศ.	อธิการบดี
พระศรีศากยวงศ์,ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
พระครูสิริเจตยานุกิจ,ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม
พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร,รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระครูพิพิธสุตาทร,ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต และพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
พระมหาชุตีภัก อภินนโท, ป.ธ.๘	ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

ดร.ศตพล ใจสบาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระสมุห์อดิเรก อาทิจงพล, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ผศ.ดร.รัตนา จันทร์เทาว์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผศ.ดร.ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.บุรกรณ์ บริบูรณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ผศ.ปรีชา บุญทวี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

Mr. Yukesh Shakya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

นางสาวศศิธร ล่องเลิศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ดร.วรวุฒิ อินทนนท์

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระมหาดร.ธรรมา โสภณ, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสิริเจตยานุกิจ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

พระมหาสนอง ปจโจปการี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

พระสมุห์อดิเรก อาทิจจพล, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.ศตพล ใจสบาย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ดร.บูรกรณม์ บริบูรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ดร. ส่งเสริม แสงทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ผศ.ปรีชา บุญทวี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

พระครูสุธีจรรย์วัฒน์, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ศ.พงศ์เดช ไชยคุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ไพโรจน์ บัวสุข	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
รศ.ดร.ประสาธ เนื่องเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร. หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.เฉลิมเกียรติ มินา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.เด่นศักดิ์ ดวกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหาเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร
ผศ.ดร.รัตนา จันทร์เทาว์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.วิรัตน์ วงศ์ภินันท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ชัชวาลย์ ชิงชัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพมหานคร
ดร.เดชทัช คลายโคกัก	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร
ดร.วรวิมล อินทนนท์	มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายมาวิน โทแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
-----------------	--

ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

Mr. Yukesh Shakya	ผู้ประสานงานต่างประเทศ
นางสาวปรางทิพย์ มั่นธ	ผู้ประสานงานในประเทศ

วารสารธาตุพนมปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม - ธันวาคม 2560

ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายเอื้อ มูลสิงห์

ออกแบบปก (Cover Designed)

พระราชเดช รตนธโช และนายพัชรกุล นารีนุช

จัดรูปเล่ม (Content Designed)

นางสาวศศิธร ล่องเลิศ

นางสาวปรางทิพย์ มั่นธ

นายณัฐกรณ์ คำลุน

นายณลิณ ควรรครู

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม

Website : <https://firstojs.com/index.php/JTPR/index>

Email : haseo35@hotmail.com

หมายเลข ISSN : (Print) 2586-9337

บทบรรณาธิการ

ขอต้อนรับท่านผู้อ่านทุกท่านสู่การทัศนผลงานวิชาการในวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 /2560 ในเล่มมีบทความที่หลากหลาย อาทิ ด้านพระพุทธศาสนา บทความวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย คณะผู้วิจัย พระครูสิริสมาจาร (บุญเหลือ อภิณฺจโน) บุญส่ง สิ้นธุ์นอก สมเดช นามเกต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย และพระสัญญาญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทความวิจัย เรื่อง การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ คณะผู้วิจัย พระครูอุดมธรรมมงคล (จันทวนโณ) พระราชรัตนาลงกรณ์ พระครูจิระธรรมธัช จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย และพระสัญญาญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทความวิจัย เรื่อง ศึกษาการเสริมสร้างพฤติกรรมกรรมการแสดงการเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ คณะผู้วิจัย พระธีทัต กิตติวัฒน์ (เกตุพิมมงคล) พระราเชนทร์ วิสารโท เจษฎามุลยาพอ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย และสัญญา สะสอง จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทความวิจัย เรื่อง ศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระสังฆาธิการ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี คณะผู้วิจัย พระธีรเดช ธีรปณโณ (ประเสริฐสังข์) สมเดช นามเกต เจษฎามุลยาพอ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย และ พระสัญญาญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทความวิจัย เรื่อง คุณค่าของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ที่มีผลต่อชาวพุทธอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี คณะผู้วิจัย พระบุญมี สุจิตโต (บรรณะธี) พระมหาปริญญา วรญาโณ พระครูจิระธรรมธัช จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย และ โพน นามณี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทความวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัย พระครูวาปีจันทคุณ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

ด้านสังคมศาสตร์ บทความวิจัย การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสาร
คัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
ของจังหวัดน่าน ผู้วิจัย พระชยานันท์หมื่น จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตนครน่าน

บทความวิจัย เรื่อง กำจัดความเสี่ยงด้วยความเชื่อและศรัทธา สร้างสังคม
ที่มั่นคง คณะผู้วิจัย พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทฺโธ และ พระครูสุจิตกิตติวัฒน์ จาก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี

บทความทั้งหมดที่นำเสนอในเล่มนี้หวังว่าจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เรื่อง
พุทธศาสนานุกรณการกับศาสตร์สมัยใหม่ในหลายมิติเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม
ใหม่เพื่อบำรุงรักษาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมให้มีความเข้มแข็งต่อไป
ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม พระครูสิริเจตยานุกิจ, ผศ.ดร.
และคณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
ทุกรูป/คน กองบรรณาธิการวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ ที่ให้การสนับสนุนการ
ทำงาน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจบทความ คณะทำงาน และท่าน
ผู้อ่านทุกคน ที่ทำให้วารสารเล่มนี้เป็นสื่อกลางทางวิชาการตามความประสงค์ของ
มหาวิทยาลัยต่อไป

พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ผศ. ดร.
บรรณาธิการวารสารธาตุพนมปริทรรศน์

สารบัญ	หน้า
ศึกษาแนวทางการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ตามแนว พระพุทธศาสนาเถรวาท Study the Guidelines for the Dissemination of Dhamma Among Monks in Accordance with Theravada Buddhism Phon Phisai District Nong Khai Province พระครูสิริสมาจาร (บุญเหลือ อภินจน) บุญส่ง สิ้นจุนอก สมเดช นามเกต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขต หนองคาย พระสัจชัย ญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา	1
การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการ แก้ปัญหาหนี้สิน ของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ Study of Sufficiency Economy in Buddhist Way and Debt Problem Solving. Of People in Srivilai District Buengkan Province พระครูอุดมธรรมมงคล (จนทวนไธ) พระราชรัตนาลงกรณ์ พระครูจิรธรรมธัช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขต หนองคาย พระสัจชัย ญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา	121
ศึกษาการเสริมสร้างพฤติกรรมแสดงการเคารพ ของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ	139

A Study of Behavioral Supplementation of the
Youths' Respective Expression in Siriphorn
Village, Kaisi Sub-district, Muang District,
Buengkan Province

พระธีทัต กิตติวัฒนโณ (เกตุพิมงคล)

พระราเชนทร์ วิจารณ์โท

เจษฎา มุลยาพอ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต

หนองคาย

สัณญา สะสอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของ

151

พระสังฆาธิการ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

A Study of Integrated Consumption of Buddhist

Monks in Nong Han District Udonthani Province

พระธีรเดช ธีรปญโญ (ประเสริฐสังข์)

สมเดช นามเกตุ เจษฎา มุลยาพอ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตหนองคาย

พระสัณชัย ญาณวีโร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

คุณค่าของอนุสาสณีปาฏิหาริย์ที่มีผลต่อชาวพุทธ

163

อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

The Value of Anusāsanipatihariya towards the

Buddhists in Kutchab District Udonthani Province

พระบุญมี สัจจิตโต (บรรณะธี)

พระมหาปริญา วรญาโณ

พระครูจิตรธรรมธัช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตหนองคาย

- โพน นามณี**
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
รูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทาง 175
พระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด
Knowledge Management Model of Buddhist
Archeology in Roi Et Province
พระครูวาปีจันทคุณ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
- การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณ** 185
ของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่ง
เรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน
Searching for Systematization of Ancient
Scriptures Conservation of Temples and Lanna
Wisdom Relay for Building Local Learning
Resource of Nan Province
พระชยานันทมุนี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครน่าน
- กำจัดความเสี่ยงด้วยความเชื่อและศรัทธา สร้างสังคม** 200
ที่มั่นคง
Conquer the Risk by Believe and Faith Create a
Stable Society
พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสพโธ
พระครูสุจิตกิตติวัฒน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดจันทบุรี

ศึกษาแนวทางการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

Study the guidelines for the Dissemination of Dhamma Among

Monks in Accordance with Theravada Buddhism

Phon Phisai District, Nong Khai Province

พระครูสิริสมาจาร (บุญเหลือ อภินฺจโน)¹

PhraKru Sirismachan (Boonlue Akinjano)¹

บุญส่ง สิ้นธฺนอก²

Boonsong Sinnok²

สมเดช นามเกต³

Somdet Namket³

พระสัจชัย ญาณวีโร⁴

Phra Sunchai Yanaweero⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkai Campus¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา⁴

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus⁴

Corresponding Author, Email: yannawero@gmail.com⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาวิธีการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย และ 3) ศึกษาวิธีการและแนวทางการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเป็นการศึกษาวิจัยเชิงภาคสนาม แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธานุชาจารย์มีเทคนิคและวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมแก่ชนทุกชั้นวรรณะ และกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสมัยพุทธกาล กล่าวคือ พระพุทธานุชาจารย์ทรงเน้นเรื่องที่จะทรงนำไปสอนว่าเหมาะสมแก่ผู้ฟังหรือไม่ วิธีการต่างๆ กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีระบบ

จึงทำให้พุทธศาสนิกชนรับรู้ ศรัทธา ให้ความสนใจ และเข้าร่วมส่งเสริมสนับสนุน จนได้ผลสัมฤทธิ์ในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง

พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ดำเนินงานการเผยแผ่พุทธธรรมตามรอย พระคำรัสของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นประจำทุกวันพระอุโบสถศีล เป็นผู้บรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน ปฏิบัติกิจของสงฆ์ด้วยการทำวัตรสวดมนต์เข้าเฝ้าเป็นประจำทุกวัน ลงอุโบสถสังฆกรรมไม่เคยขาดหากไม่มีกิจธุระจำเป็นนอกจากนั้นต้องเป็นนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในการคิดใหม่ทำใหม่

คำสำคัญ : การเผยแผ่ธรรมะ, คณะสงฆ์ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the concept concerning the propagation in accordance with the way of Buddhism 2) to study the propagation in compliance with the way of Buddhism and 3) to study the models and the way to propagate Dhamma of Sangha in the territory of Phonphisai District, Nongkhai Province. This research was the qualitative research by analyzing the data from Tipitaka, Buddhist academic documents, related researches and field research studies and then reported the results of research by descriptive analysis.

The results of research were found that the ways to propagate Buddhism of the Lord Buddha consisted of various techniques suitable for every classes and various target groups in the Buddhist period, that is, the Buddha emphasized what would be appropriate for Him to teach people or not and various methods and processes for propagation of Buddhism were in the order. So all those methods and processes made Buddhists accept, believe and get interested and they participated and enhanced until to get successes in propagation of Buddhism widely.

The Buddhist monks in Phonphisai District, Nongkhai Province carried on their duties in propagating Dhamma in accordance

with the words of the Lord Buddha to teach Dhamma and practice by teaching people to practice the moralities daily in every Buddhist Holiday. They preached Dhamma by the way of Radio broadcasting station and in the educational institutes, in various organizations both private and state sectors and carried out their duties by chanting in the morning and the evening everyday and to go to the church for performing the Sangha Kamma continuously except for the necessary duties. In addition, the preachers would have wide vision and the innovatory creation.

Keywords : the Dhamma practice, Sangha in the territory of Phonphisai District

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคสมัยพุทธกาลจวบจนกระทั่งในยุคสมัยปัจจุบัน ได้มีวิวัฒนาการรูปแบบการเผยแผ่กระจายพระศาสนาสู่ศาสนิกชนตามลำดับ ซึ่งเป็นการเผยแผ่ทางวัฒนธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ ประเทศที่ พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไป แม้จะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นความแตกต่างกันในแต่ละชนชาติ พระพุทธศาสนาได้อนุโลมวิวัฒนาการไปตามรูปแบบวิถีของชนชาตินั้นๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพุทธบริษัท 4 ทำหน้าที่การเป็นสาวกที่ช่วยกันประกาศพระศาสนา เผยแผ่ธรรมะสู่อนุชนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วเป็นสาเหตุให้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตตามไปด้วย กิจกรรมของชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเช่นต้องตื่นแต่เช้าเพื่อออกไปทำงานนอกบ้าน มีเวลาอยู่บ้านน้อยมาก ส่วนมากจะมีเวลาอยู่ที่ทำงานหรืออยู่บนท้องถนนซึ่งนั่นหมายถึงรลติดเป็นเวลานาน ๆ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบดำเนินชีวิตดังกล่าวนี้ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะกระทำกิจกรรมทางศาสนาตามแบบวิถีแห่งพุทธ เช่น การตื่นนอนแต่เช้าเพื่อจัดเตรียมอาหารคาวหวานสำหรับใส่ตักบาตร หรือแม้แต่การไปบำเพ็ญบุญกุศลที่วัด การฟังเทศน์ฟังธรรมจากพระสงฆ์ที่มีปริมาณลดน้อยลง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นสาเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนใกล้ชิดพระพุทธศาสนาน้อยลง

ฉะนั้นเราจึงควรทราบถึงปัญหาในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป สำหรับประเด็นที่สำคัญ คือ

1. การเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนายังไม่มีประสิทธิภาพพอ เนื่องจากพระภิกษุสามเณร หรือผู้นำทางศาสนา ยังขาดความรู้และทักษะที่เพียงพอ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ ภาษาที่ใช้ไม่เป็นที่เข้าใจ สำหรับประชาชน อีกทั้งยังขาดแคลนพระภิกษุสามเณรผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งทางด้าน ปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตชนบท

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านพระสงฆ์และสถาบันพระสงฆ์ในฐานะผู้เผยแผ่ธรรมะ เช่นการขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมะอย่าง แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท

3. ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการหรือกลวิธีการเผยแผ่ธรรมะ เช่น ไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ฟัง หรือไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมะอย่าง ถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแผ่ นอกจากนี้พระสงฆ์ไม่ได้มีการฝึก การผลิต และการใช้ โสตทัศนูปกรณ์มาก่อน รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่จึงมุ่งใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้ การเผยแผ่ธรรมะกระทำได้ในเขตจำกัด

4. พระภิกษุ สามเณรจำนวนไม่น้อยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมาก เกินไปมีการเรียไรทำบุญสร้างวัดถุกมากเกินความจำเป็น ทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัดไม่เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการ พัฒนาจิตใจ ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจลดน้อยลงมาก (คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังฆมสังเคราะห์แห่งประเทศไทย, มิติใหม่ ของการพัฒนาจิต,2528: 65-66)

การที่นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ไปแสดงให้ผู้อื่นได้รู้ได้เข้าใจ และพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากพุทธธรรมแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ เทคนิคการประชาสัมพันธ์ วิธีการของผู้ส่งสารด้วย การสอนที่จะได้ผลดีนอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้ว จะต้อง ให้เกิดการรู้มองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธา ที่จะนำไปประพฤติ ปฏิบัติด้วย ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมากและมักจะทำได้ยากกว่าผลสำเร็จ อย่างแรก เพราะต้องใช้เทคนิค และวิธีการสอนประกอบการเผยแผ่ไปด้วย รวมไปถึง การใช้ภาษาและวิธีการนำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันเข้าสู่หัวข้อธรรมะที่จะนำเสนอ หรือการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย โดยยังคงไว้ซึ่งสาระและคุณค่าของพุทธธรรมที่มีอยู่เดิมในพระไตรปิฎก

วิธีการสอนและอุบายกลวิธีต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการเผยแผ่ธรรมะ เพราะช่วยเป็น “สื่อ” หรือเป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ และเสริมให้การเรียนรู้ไปอย่างรวดเร็วและดียิ่งขึ้น การที่จะชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือเสนอความ

คิดเห็น แก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ เพื่อชักจูงโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้ประพฤติตามหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบในสังคม ผู้เผยแพร่จะต้องเป็นกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้ชี้แนะที่ถูกต้องให้ ถ้าชี้แนะผิด ๆ ก็อาจพาไปนอกทางหรือผิดพลาดได้ อย่างไรก็ตามบทบาทของนักเผยแพร่ คือ “ชี้แนะแนวทาง” (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2540 : 4)

การวิจัยนี้ เป็นการการเผยแพร่ของพระสงฆ์ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย จึงได้มีการศึกษาวิธีการและแนวทางการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน พร้อมทั้งเทคนิคการเผยแพร่ธรรมะในแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัย รวมถึงเคล็ดลับการนำเสนอเนื้อหาสาระพุทธธรรมต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระภิกษุ สามเณร รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พุทธศาสนาทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแพร่พุทธธรรม และได้เทคนิควิธีการโน้มน้าวใจแก่พุทธบริษัทให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมได้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในเบื้องหน้าและประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อศึกษาวิธีการและแนวการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนา การเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย และวิธีการและแนวทางการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

2. ด้านเอกสาร

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารดังนี้

2.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary) ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ ข้อเขียน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนา

3. ด้านเป้าหมาย

ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลโดยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพระสังฆาธิการที่มีบทบาทในการเผยแผ่ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย นักวิชาการพระพุทธศาสนา และชาวบ้านจำนวน 30 รูป/คน ได้แก่

1. พระสังฆาธิการ จำนวน 7 รูป
2. นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน
3. ชาวบ้าน จำนวน 20 คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (First Sources) ได้แก่พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

3. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส อัตโนมติ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารจากหนังสือต่าง ๆ รวมไปถึงเว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

4. จัดกระทำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมจากการประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ การสุ่มอย่างง่าย (sample random sampling) นี้ ได้จากการสัมภาษณ์บุคคล ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน ได้แก่

1. พระสังฆาธิการ จำนวน 7 รูป
2. นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน
3. ชาวบ้าน จำนวน 20 คน
4. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบวิธานิพนธ์
5. สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมีเทคนิคและวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมแก่ชนทุกชั้นวรรณะ และกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสมัยพุทธกาล กล่าวคือ พระพุทธองค์ทรงเน้นเรื่องที่จะทรงนำไปสอนว่าเหมาะแก่ผู้ฟังหรือไม่ เช่น ในกรณีการแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ก็จะต้องรู้อุปนิสัยพื้นฐานหรือจริตของท่านเหล่านั้นก่อน จึงทรงนำอนัตตลักขณสูตรไปแสดง ส่งผลให้ท่านเหล่านั้นเกิดดวงตาเห็นธรรมและบรรลุความเป็นพระอรหันต์ในเวลาต่อมา ส่วนวิธีการต่างๆ เช่น ทรงพิจารณาถึงผู้เรียน/ผู้ฟังธรรม หัวข้อธรรมที่จะนำไปแสดง เวลาความเหมาะสม อุปนิสัยใจคอ และวิธีการนำเสนอ เช่น ทรงเลือกใช้รูปแบบต่างๆ กัน ได้แก่การสนทนาธรรม แบบบรรยาย ยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบ มีอุปกรณ์เสริมขณะสอน การสาธิตให้ดูการเล่นภาษา เป็นต้น ส่วนแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลพบว่า หลังพุทธปรินิพพานได้ 3 เดือน คณะสงฆ์ในขณะนั้น (ส่วนใหญ่เป็นพระอริยสงฆ์) ก็ได้วางนโยบายใหม่ คือ เริ่มทำสังคายนาพระธรรมวินัยอีกครั้งหนึ่ง และในเวลาต่อมาก็ทำอีก 2 ครั้ง ซึ่งครั้งที่ 3 นี้เองมีผลให้พระพุทธศาสนาถูกเผยแผ่เข้ามายังประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีระบบ จึงทำให้พุทธศาสนิกชนรับรู้ ศรัทธา ให้ความสนใจ และเข้าร่วมส่งเสริมสนับสนุน จนได้ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง พุทธศาสนิกชนเกิดความเข้าใจศรัทธาในหลักธรรมนำไปปฏิบัติจนได้รับผลตามกาลังสติปัญญาแห่งการปฏิบัติของตน พระพุทธศาสนาจึงได้ประดิษฐานมั่นคงถาวรมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ความสำเร็จส่วนใหญ่เริ่มต้นจากคุณสมบัติของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งด้านบุคลิกภาพ ร่างกาย น้ำเสียง บุคลิกลักษณะ และคุณธรรมภายในคือพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ ประกอบกับการวางแผนการเผยแผ่ในเชิงรุกด้วยพระองค์เอง และการส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่

โดยเน้นสั่งสอนบุคคลผู้เป็นหัวหน้าประชาชนให้ศรัทธาก่อนแล้ว บริวารหรือประชาชนผู้เป็นลูกน้องก็จะศรัทธาตาม รวมทั้งการใช้นโยบายเชิงตั้งรับแสดงธรรมแก่ประชาชนที่เข้ามาในสำนักวัดหรืออาราม โดยมีกิจกรรมทางพระศาสนาเป็นสื่อกลางสำคัญ ซึ่งพระองค์ทรงกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้ว เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์รุ่นหลังๆ ได้ปฏิบัติตาม ทำให้เกิดมีพุทธศาสนิกชนจำนวนมากรับรู้ ยอมรับและปฏิบัติตามแนวทางคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนตราบเท่าทุกวันนี้

2. การเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย พระสงฆ์ในอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงได้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะ ด้วยการชี้ทางออก บอกทางสว่างให้แก่ประชาชน อันเป็นการแสดงปฏิการะตอบแทนรัฐด้วยการปฏิบัติตามบทบาท ภาระหน้าที่อันดีงาม ตามพุทธบัญญัติ คือ พระธรรมวินัย และมหาเถรบัญชา คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคมระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม ให้มีความสำคัญกับการเผยแผ่ โดยได้นำวิธีการเผยแผ่ที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้มาใช้เพื่อการเผยแผ่ธรรมะ จะสังเกตเห็นได้จากนโยบายในการพัฒนาวัดของท่านด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การเทศนา ปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม สัมโมทนาภิกขา การให้โอวาท เอกสารหนังสือ เพราะท่านได้คำนึงถึงการเผยแผ่ธรรมะนี้มีประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติเป็นอันมากอนันต์ และเป็นการเจริญรอยตามบาทพระบรมศาสดา อันเป็นวิธีการสร้าง ศาสนบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นการสร้างคนดี ให้มาควบคุมคนเก่งที่ไร้คุณความดี ทั้งยังเป็นการให้ทานที่มีอานิสงส์มหาศาลมากกว่าการให้ทุกสิ่ง นอกจากนั้นแล้วคณะสงฆ์ในเขตอำเภโพนพิสัย ได้ดำเนินงานการเผยแผ่พุทธธรรมตามรอย พระดำรัสของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติ ด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นประจำทุกวันพระอุโบสถศีลเป็นผู้บรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน ปฏิบัติกิจของสงฆ์ด้วยการทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็นเป็นประจำทุกวัน ลงอุโบสถสังฆกรรมไม่เคยขาดหากไม่มีกิจธุระจำเป็นนอกจากนั้นต้องเป็นนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในการคิดใหม่ทำใหม่ ก้าวไกล ก้าวหน้า มุ่งพัฒนาสังคม ด้วยการจัดโครงการสนับสนุน ส่งเสริม ฝึกฝน บุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่ธรรมะคำสั่งสอนขององค์บรมสมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการเทศนา การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม การสอนหนังสือในโรงเรียนต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนการทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การลงอุโบสถสังฆ

กรรม และการทำกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำเพื่อการเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นกำลังของพระพุทธศาสนา

3. วิธีการและแนวการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคายสามารถสรุปออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1) รูปแบบในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย 2) แนวทางในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ทั้งการเผยแผ่ในวัดและนอกวัด พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัยใช้วิธีการเผยแผ่โดยมีประเพณีเป็นสื่อกลาง กล่าวคือ มีประชาชนจากที่ต่างๆ ทั้งใกล้และไกลที่ศรัทธาในการแสดงธรรมของท่าน ได้เข้ามาทำบุญในวันอัมมัสสวนะ (วันพระ) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยใช้เวลาในส่วนหนึ่งแสดงธรรมแก่ญาติโยม เพื่อเผยแผ่ธรรมะแก่ญาติโยมที่พากันมาฟังธรรม โดยท่านนำเสนอทั้งในส่วนของ พุทธศาสนสุภาษิต และพญาวาณิช นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ และนำเสนอในแบบของข้อคิดสะกิดใจ เปรียบเทียบอุปมาอุปไมย โดยที่ผู้ได้รับสารอ่านแล้ว ไม่ต้องตีความให้ยุ่งยาก อ่านแล้วเข้าใจความหมายได้ทันที การนำเสนอในประเด็นที่ง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถทำความเข้าใจได้ทั้งผู้ใหญ่ และเด็ก ๆ ในส่วนของรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัย นั้น ท่านมีรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่ที่กว้างขวาง เจาะทุกระดับ ทุกกลุ่มชน โดยรูปแบบในการเผยแผ่ธรรมะพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัยนั้น โดยที่จะเน้นการเผยแผ่ธรรมะใน 2 รูปแบบ คือ 1) เชิงรุก และ 2) เชิงรับ โดยในส่วนของเชิงรุกนั้น พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัยใช้วิธีการเผยแผ่ธรรมะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างเป็นระบบ ส่วนในรูปแบบเชิงรับนั้น ท่านใช้แนวทางในการเผยแผ่ธรรมะที่ได้เผยแผ่ไปแล้ว มีผลย้อนกลับมาได้ผลดี มีกระแสตอบรับจากพุทธศาสนิกชนที่รับสารนั้นแล้วได้ประโยชน์จากสาร และสามารถนำสารที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด แนวทางการใช้เทคโนโลยีเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ชัย มีการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยสามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางศาสตร์วิชาการ โดยใช้หลักธรรมสติสัมปชัญญะ นำมาประยุกต์การเข้ากับเทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพ การใช้เทคโนโลยีตามหลักสติสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในการเผยแผ่ธรรมะควรมีสติในการใช้เพื่อให้พอดี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงแนวความคิดการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. ทราบถึงการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อนำเสนอวิธีการและแนวทางการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย

บรรณานุกรม

- พิสิฐุ เจริญสุข. (2539). **คู่มือการเผยแพร่พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- ดวงพร คานูณวัฒน์ และวาสนา จันทร์สว่าง. (254 1). **สื่อสารการประชาสัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์.
- มาณี ไชยธีรานุกัฒศิริ และคณะ. (254 1). **บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐนันท์ ประกายสันติสุข. (2547). **ประสิทธิผลการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมะ หลักสูตรการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข (ฉบับย่อ)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- ธีรวัส บาเพ็ญบุญบารมี. (2550). **การเผยแพร่พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเบญจนิกาย.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2500). **พุทธศาสตร์ ภาค 1**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- _____. (2499). **พุทธวิธีครองใจคน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (254 1). **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิกจำกัด.

การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สิน
ของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
Study of Sufficiency Economy in Buddhist Way and Debt Problem
Solving. Of People in Srivilai District Buengkan Province

พระครูอุดมธรรมมงคล (จันทวนโณ)¹

PhraKru Udomdhammamongkol (Chandhavanno)¹

พระราชรัตนาลงกรณ์²

Phrarach Rattanalongkorn²

พระครูจิรัฏฐธรรมธัช³

PhraKru Chiradhammathat³

พระสัญญาชัย ญาณวิโร⁴

Phra Sunchai Yannaveero⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkai Campus¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา⁴

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus⁴

Corresponding Author, Email: yannawero@gmail.com⁴

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ โดยแบ่งประเด็นที่ศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ และหลักธรรมที่ส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ ในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า และด้านการจัดสรรการผลิต 2) สภาพทั่วไปของการเป็นหนี้สินของประชาชนอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ที่มีสภาพความเป็นอยู่ มีรายได้้น้อยกว่ารายจ่าย หนี้สินด้านความเป็นอยู่ ด้านธุรกิจ และด้านเครื่องอุปโภคบริโภค ก่อให้เกิดต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากนายทุน หนี้สิน เป็นสัญญาาระหว่างของบุคคลสองคนที่มีสัญญาร่วมกันคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงิน ทั้งนี้ก็ย่อมมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อเจ้าหนี้และลูกหนี้ เมื่อมีการผิดสัญญาก็จะมีการกระทำดำเนินตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า สถานะหนี้สินที่ประชาชนไปกู้ยืม ล้วนเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตของประชาชน เมื่อเกิดภาวะมีหนี้สินแล้ว ย่อส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป การใช้แนวเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของครอบครัวความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพจิตใจ สุขภาพกาย ด้านวิถีชีวิตและด้านสังคม และยังได้แนวทางในการดำเนินชีวิตที่สมเหตุสมผล

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ, การแก้ไขปัญหาหนี้สิน, ประชาชนในอำเภอศรีวิไล

Abstract

The purposes of this research were to study the Buddhist sufficient economy and the solution of debt problems of people in Srivilai District, Buengkarn Province by diving the aspects as follows:

For the principle of Buddhist sufficient economy in the Buddhist scripture, the purposes were to study the importance, meanings, types and the concepts of the scholars. The principles of Buddhist sufficient economy and the principle of doctrine as the opponent for the Buddhist sufficient economy and the doctrine of enhancement for the Buddhist sufficient economy in the aspect of production, consumption, exchange of communities and management of products.

The general situations of people's debts in Srivilai District, Buengkarn Province were that people have less income than payment. The debts in the aspect of living, business and consumption force to be in debt from the capitalists. The debt is the contact among double persons who sign the contact together, Whether the contacts are signed or not is up to the related law with the creditor or debtor. When they violet the contacts they will proceed in accordance with law as related.

The results of research were found that the situation of the debts of people who borrow money creates the problems towards people's lives not only from the policy of the government When the situation of debts occurs, it results in the effect on the way of life The

application of the Buddhist sufficient economy to solve the people's debts in Srivilai District, Buengkarn Province is regarded as the right way for solution of the problems not only the problem of family in living in the mental, physical aspect but also the aspect of way of life and society. And receiving the guideline of appropriate life proceeding,

Keywords : Buddhist Sufficient Economy, Solution of Debt Problems, People in Srivilai District

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทยได้พัฒนามายาวนานตามยุคตามสมัย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งภายในและภายนอกประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในแต่ละยุคที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่างๆที่เข้ามามีอิทธิพลโดยในยุคก่อนมีสนธิสัญญาบาวริงไทยยังมีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงเพราะมีการผลิตเพื่อบริโภคและส่งส่วยให้แก่เจ้านายเมื่อมีการเปิดประตูการค้าระหว่างประเทศหลังทำสนธิสัญญาบาวริงทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยค่อยๆเปลี่ยนเป็นระบบทุนนิยมทรัพยากรของชาติถูกจัดสรรไปใช้ในการผลิตเพื่อส่งออกและผลจากการที่สินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศเข้ามาทำลายอุตสาหกรรมในครัวเรือนระบบเศรษฐกิจไทยก็เริ่มมีลักษณะแบบพึ่งพิงต่างประเทศโดยเฉพาะการพึ่งพิงการส่งออก (ชูศักดิ์ จุฑานวัสน์, 2543 : 163) เป็นเหตุผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่เป็นประเทศแบบสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนมากทำนาทำสวนทำไร่ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์จนมีคำกล่าวที่ว่า“ในน้ำมีปลาในนามีข้าว”ผู้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันแต่ปัจจุบันนี้สภาพทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปมากวิถีการดำเนินชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมหนุ่มสาวมุ่งเข้าสู่โรงงานมากกว่ามุ่งเข้าสู่ท้องทุ่งนาจากที่เคยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกลายเป็นเห็นแก่ตัวเอาเปรียบคนอื่นได้เมื่อมีโอกาสทุกสิ่งต้องแย่งแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาจากสังคมที่ผู้คนเคยอยู่กันอย่างสงบกลายเป็นสังคมที่ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดความเจริญด้านเทคโนโลยีได้เชื่อมผู้คนบนโลกนี้ให้ติดต่อและรับรู้ข่าวสารต่างๆทั้งเศรษฐกิจการเมืองบันเทิงได้อย่างรวดเร็วโลกทั้งโลกกำลังไปในทิศทางเดียวกันมีรูปแบบการบริโภคที่เหมือนกันมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่คล้ายๆ กันความแตกต่างทางด้าน การดำเนินชีวิตของแต่ละประเทศค่อยๆหมดไปโลกกำลังเล็กลงๆทุกวินาทีที่สังคมโลกาภิวัตน์ที่ข่าวสารสามารถสื่อถึงกันได้อย่างเสรีนั้นได้

สร้างสรรค์ปรากฏการณ์ต่างๆในสังคมโลกโดยเฉพาะสังคมที่เน้นการบริโภคอย่างสังคมไทยทำให้สังคมที่เคยอยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกลายเป็นสังคมแห่งการบริโภคเอารัดเอาเปรียบและเห็นแก่ตัว

คำสอนเรื่อง“รู้จักพอประมาณ” (ขุ.ม.อรรถก. (ไทย) ๒๙/๒๐๖/๖๐๐) เป็นคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนากับสังคมนับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะสังคมไทยที่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของไทยมาโดยตลอดในขณะที่เดียวกันพระพุทธศาสนาเองก็ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกันโดยสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเป็นไปตามกระแสอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ที่ได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศทำให้คนไทยสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว “การที่มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารข้ามทวีปในเวลาอันรวดเร็วเพราะได้ระบบดาวเทียมสนับสนุนถือว่าเป็นการปฏิวัติด้านการสื่อสารการสื่อสารนี้ส่งผลให้สังคมมนุษย์ทั้งหมดเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเป็นสังคมโลกมนุษย์ในทุกส่วนของโลกมีโอกาที่จะสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความเชื่อและค่านิยมที่มีอยู่ในแต่ละวัฒนธรรมได้รวดเร็วยิ่งขึ้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมที่เคยมีอยู่แต่เฉพาะในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคได้เปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยในระดับโลกแทนนี้แหละคือโลกในยุคข้อมูลข่าวสารหรือโลกในยุคโลกาภิวัตน์” (พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539 : 9) การรับรู้ข่าวสารอย่างรวดเร็วนี้ทำให้คนเราได้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละประเทศจึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบกันขึ้นเป็นสาเหตุของการเกิดค่านิยมทางวัตถุอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคเป็นแบบทุนนิยม ซึ่งในปัจจุบันการบริโภคนั้นได้กลายเป็นค่านิยมที่ยึดติดกับวัตถุจึงทำให้คนเราต้องใช้จ่ายเกินความจำเป็นและทำให้เกิดเป็นความต้องการที่ไม่รู้จักความพอดีมีความคิดที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวจึงกลายเป็นปัญหาและภาระของสังคมสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากความไม่รู้จักคำว่าพอประมาณในวัตถุหรือในปัจจุบันนี้

คุณค่าที่สนองความต้องการคุณภาพชีวิตเช่นการบริโภคเป็นการบำบัดหรือสนองความต้องการคือการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจคือบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจแบบพุทธบอกว่า การบริโภคคือการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพอใจ โดยเกิดคุณภาพชีวิตขึ้นหมายความว่า การบริโภคจะต้องมีจุดหมายการเสพบริโภค ปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิบัติเสวนา) พฤติกรรมของมนุษย์ในที่สุดก็มาลงที่การกินใช้เสพบริโภคถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพบริโภคก็จะก่อปัญหาอย่างมาก

ทั้งแก่ชีวิตแก่สังคมและแก่โลกเพราะเขาจะกินใช้บริโภคปัจจัย๔และสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลายรวมทั้งเทคโนโลยีด้วยโมหะก่อให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมาฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ความเสื่อมเสียคุณภาพชีวิตการใช้จ่ายสิ้นเปลืองการขัดแย้งชิงเบียดเบียนกันในสังคมการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ การก่อกมลภาวะเป็นต้นจึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกินใช้เสพบริโภคให้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัญญาที่รู้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัยสี่ด้วยปัญญาที่ทำให้การบริโภคหรือกินพอดีที่เรียกว่าโภชนมัตตัญญูตาตลอดจนการใช้สอยสิ่งต่างๆอย่างประหยัดซึ่งทำให้ได้ประโยชน์มากที่สุดโดยสิ้นเปลืองน้อยสังคมปัจจุบันกลายเป็นสังคม “บริโภคนิยมนิยมวัตถุ” สร้างความเห่อเหิมและทำให้วิถีคิดของคนเปลี่ยนไป ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำเป็นสังคมที่ห่างเหินบ้านเกิด ภาวะที่ที่มีการเลิกจ้างงาน การปรับเปลี่ยนนิสัยที่มีลักษณะนิสัยในการใช้จ่ายเกินตัว ทำให้มีการกู้หนี้ยก้อให้เกิดภาวะความเครียดตามมาการพัฒนาที่เน้นทุนนิยม เน้นความเจริญเติบโตและมุ่งเน้นให้ประชาชนต้องพัฒนาตนเองทั้งวิถีชีวิตและวิถีการผลิตไปตามกระแสนิยม ซึ่งพึ่งพาสินค้าและทุนภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพิงระบบของกลไกตลาดในเรื่องราคาการผลิตราคาของปัจจัยการผลิต ในขณะที่การผลิตมีราคาเพิ่มสูงขึ้นราคาสินค้าสูงขึ้น ทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นด้วยเช่นกัน เป็นเหตุให้เกิดภาวะของรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่ายกล่าวคือเกิดปัญหาเรื่องของหนี้สินปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ระบบหนี้สินครัวเรือนในประเทศไทยปรับตัวสูงขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งปัญหาหนี้สินและความยากจนในประเทศไทยเป็นปัญหาที่สะสมที่สะสมและเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันมาโดยตลอด การก่อหนี้สินของประชาชนเกิดขึ้นเนื่องจากรายได้ไม่พอกับรายจ่ายหรือเกิดจากความต้องการลงทุนในกิจการหรือการจัดซื้อทรัพย์สินถาวรของครอบครัว การก่อหนี้มีทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย การก่อหนี้เพื่อการลงทุนที่ก่อให้เกิดประโยชน์นอกเงยจากการลงทุนหรือก่อให้เกิดการเพิ่มพูนในทรัพย์สินและรายได้ย่อมถือว่าเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ในทางตรงกันข้าม หนี้ที่ก่อให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยเกิดความสามารถของรายได้ นอกจากจะนำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อแบบลืมหืมตัวของประชาชนแล้ว ยังเป็นสาเหตุของความยากจนซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมด้านต่างๆ อีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจการศึกษาในปัญหาภาวะการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งประชากรโดยส่วนมากแล้วมีอาชีพเกษตรกร มีประเพณีวัฒนธรรมและมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องด้วยธรรมชาติ แต่ก็พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีหนี้สินทั้งที่เป็นหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระภิกษุสงฆ์จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการ

แก้ปัญหาเรื่องนี้สินของประชาชน โดยเฉพาะหลักความพอเพียงหรือที่ พระพุทธศาสนา เรียกว่า หลักมัตตัญญูตา นั้นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทั่วไปการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
3. เพื่อวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับหลักความพอเพียงแนวพุทธสำหรับการแก้ปัญหาหนี้สินดังนี้

- (1) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความพอเพียงแนวพุทธซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ ของหลักความพอเพียงที่ปรากฏในพระไตรปิฎก การดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง
- (2) ปัญหาหนี้สิน ศึกษาความหมาย ประเภท ลักษณะหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
- (3) หลักพุทธธรรมสำหรับแก้ปัญหาหนี้สิน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาหลักคำสอนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัปัญหาหนี้สิน

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Structured In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ดังนี้

- (1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ จำแนกตามลักษณะเจ้าหน้าที่ไว้ 4 กลุ่ม คือ 1) สถาบันการเงินของธนาคาร จำนวน 5 คน 2) เจ้าหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 5 คน 3) บริษัทสินเชื่อขายรถยนต์และจักรยานยนต์ จำนวน 5 คน 3)บริษัทสินเชื่อเงินสด จำนวน 5 ท่าน รวม 22 คน

(2) **กลุ่มลูกหนี้ได้แก่** ประชาชนที่อยู่ในสถานะภาพเป็นลูกหนี้ ที่อยู่ในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬจำแนกตามลักษณะของลูกหนี้ไว้ 3 กลุ่ม คือ 1) ชำราชการ จำนวน 5 ท่าน 2) พ่อค้า จำนวน 5 ท่าน 3) เกษตรกร จำนวน 5 ท่าน รวม 20 คน

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการนำหลักพอเพียงเพื่อประยุกต์ในการแก้ปัญหาหนี้สิน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. หนังสือ/ตำรา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือ “ธรรมกับการพัฒนาชีวิต” เรื่องการรู้จักพอประมาณว่าเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่กล่าวกันมากมายและกล่าวกันไปเรื่อยๆการรู้จักประมาณมาจากภาษาบาลีว่ามัตตัญญูตา แปลว่ารู้จักประมาณรู้จักพอดีลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนาก็คือความพอดีคือสิ่งที่ไม่สุดโต่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539 : 39)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวความรู้จักพอประมาณไว้ในหนังสือ “ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก” ว่าพฤติกรรมของเศรษฐกิจเมื่อหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาสัมพันธ์แล้วไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภคหรือการวิภาคแบ่งปันกระจายรายได้อะไรก็ตามก็จะเริ่มต้นจากจุดยืนที่ตัวมนุษย์ว่าจะต้องมีความรู้จักประมาณก่อนความรู้จักประมาณหรือความรู้จักพอดีนี้ทางพระเรียกว่ามัตตัญญูตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2543 : 134) เช่นรู้จักพอดีในการบริโภคอาหารก็เป็นโภชนมัตตัญญูตาและได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่าหลักพุทธธรรมมีส่วนทำให้ฐานทางเศรษฐกิจต่างๆมีความสมดุลและเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างแท้จริงต่อตนและคนอื่นด้วยและเศรษฐศาสตร์ที่ดีที่สุดต้องถูกต้องตามธรรมที่เป็นไปเพื่อที่กฎธัมมิกัตถะมี 4 ประการคือ (1) อุฏฐานสัมปทา คือถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรรู้จักใช้ปัญญาได้ตรงพิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักจัดรู้จักทำรู้จักดำเนินการด้านเศรษฐกิจทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี (2) อารักขาสัมปทาถึงพร้อมด้วยการรักษาสามารถปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ผลดี (3) กัลยาณมิตตตา รู้จักคบหาคนดีหรือมีกัลยาณมิตรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้นๆทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆในการทำงานทันต่อเหตุการณ์ตลอดจนรู้จักปฏิบัติ

ต่อทรัพย์สินของตนเองอย่างถูกต้องไม่ถูกบาปมิตรชักจูงไปในทางอบายมุขซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายลงไป (4) สมชีวิตาความเป็นอยู่พอดีหรือความเป็นอยู่สมดุลคือเลี้ยงชีพแต่พอดีไม่ให้ฟุ้งเฟ้อไม่ให้ผิดเคืองให้รายได้เหนือรายจ่ายมีเหลือเก็บไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมที่ศักราชพระธรรมปิฎก : 149 – 158)

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑิตญาโณ) กล่าวว่าไว้ในหนังสือ “นิเทศธรรม” ว่าหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์ที่ก่อให้เกิดความสุขนั้นเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคปัจจัยสี่ให้มีความสุขหรือที่เรียกว่า “ฆราวาสธรรม 4 ประการ” สำหรับความสุขคฤหัสถ์ที่ประกอบไปด้วยความสุขในการมีทรัพย์สินความสุขในการบริโภคทรัพย์สินความสุขที่เกิดจากการที่ได้ทรัพย์สินที่ไม่ได้ยืมเขามาบริโภคและมีความสุขที่ได้ทำงานประกอบอาชีพอย่างสุจริต (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบวิฑิตญาโณ), 2537: 333)

อภิชัย พันธเสน ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ” กล่าวถึงเรื่องเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจในมุมมองอันสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาโดยให้ความหมายของพุทธศาสตร์ไว้ว่าพุทธเศรษฐศาสตร์หมายถึงการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตกทั้งนี้เพราะเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้นเป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเดียวกันในขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุถึงซึ่งสันติสุขจากการมีชีวิตในโลกของวัตถุภายใต้เงื่อนไขของการทรัพยากรที่จำกัด (อภิชัย พันธเสน, 2544 : 26)

พระมหาวิฑิตชัย วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมะกับการลงทุนสู่เศรษฐกิจที่มั่นคง” ซึ่งรวบรวมจากงานเสวนาเรื่องสอนวาณิชให้เป็นเศรษฐกิจความต่อนหนึ่งว่าการบริหารจัดการเงินให้ทำดังต่อไปนี้ **หนึ่ง** เก็บไว้เป็นเงินคงคลังเพื่อความมั่นคงของชีวิตคุณได้เงินมาแล้วต้องแบ่งก้อนเงินเอาไว้เป็นเงินสำรองคงคลังเพื่อความมั่นคงของชีวิตคุณมีเงินจึงสุขภาพจิตดีเพราะรู้ว่าเขามั่นคง **สอง** นำมาเลี้ยงชีพเลี้ยงชีวิตให้ตัวเองญาติพี่น้องบริษัทยุทธวิวารกินอิมม่อนอุ่นคือคุณหาได้คุณก็ต้องใช้ให้เป็นด้วยไม่ใช่เก็บอย่างเดียวเป็นปู่โสมเฝ้าทรัพย์ แต่ให้ตัวเองและญาติพี่น้องกินอิมม่อนอุ่น **ข้อสาม** คือเอาเงินไปต่อยอดคือทำธุรกิจด้วยแสดงว่า พระพุทธองค์เข้าใจเรื่องการลงทุนเป็นอย่างดีประการที่สี่พระองค์ท่านใช้คำว่า “ราชพลี” แปลว่าเสียภาษีให้รัฐด้วยพระพุทธองค์ให้เสียภาษีแก่รัฐด้วย **ข้อห้า** ท่านบอกว่าบำรุงศาสนา

พราหมณ์ และผู้ทรงศีลซึ่งเป็นสดมภ์หลักทางจิตใจ และปรัชญาของสังคม **ข้อสุดท้าย** ท่านบอกว่าให้ทำบุญให้กับญาติวงศ์ที่ล่วงลับไปแล้วใช้เงินเพื่อความกตัญญู (พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), 2553 : 20)

สุวรรณา สถาอานันท์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ **“เงินกับศาสนาเพชฌุทธแห่งยุคสมัย”** โดยกล่าวว่าพุทธศาสนาเชื่อว่าเมื่อเงินอยู่ในอำนาจของธรรมแล้วเงินสามารถจะก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากมายแม้ว่าประโยชน์นั้นจะจำกัดอยู่แค่ระดับโลกียะธรรมก็ตามด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงไม่ปฏิเสธความมั่งคั่งของคฤหัสถ์ เพราะคนดีที่ร่ำรวยย่อมสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นได้มาก (สุวรรณา สถาอานันท์, 2542 : 13) หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงเงินกับศาสนาว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไรผู้เขียนได้ยกตัวอย่างทัศนะของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเงินเมื่อคราวที่พระองค์เสด็จไปกับพระอานนทแล้วเห็นถุงเงินที่เจ้าของทำหล่นไว้พระองค์ทรงตรัสถามพระอานนทว่า **“อานนทเห็นไหมนั่นนอสรพิษ”** จากพระดำรัสนี้ทำให้เราเห็นว่าในสถานะหนึ่งเงินสามารถทำให้ชีวิตสุขสบายเพราะสามารถใช้เงินจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ต้องการได้แต่ในอีกสถานะหนึ่งเงินก็เปรียบเสมือนนอสรพิษเพราะหากบุคคลไม่รู้จักในการจับจ่ายและตกอยู่ภายใต้อำนาจของเงิน

1.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ โอนมปญโญ/กongsinru) ได้ทำการวิจัยเรื่อง **“การศึกษาเปรียบเทียบเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริกับเกษตรตามแนวพระพุทธศาสนา”** พบว่า มีความสัมพันธ์และสอดคล้องต้องกันทั้งแนวคิด ความหมาย หลักการ และความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรแนวพุทธ เพราะยังคงอิงอาศัยหลักพุทธธรรมโดยพยามชี้ให้เห็นว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินั้น ได้นำเอาหลักพุทธธรรม เช่นในเรื่อง **“มัชฌิมาปฏิปทา”** หรือ การเดินสายกลางมาเป็นหลักพื้นฐานโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนในชาติดำรงอยู่ในความพอเพียงทั้งในการบริโภคและการดำเนินชีวิตเน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม กล่าวคือ เป็นระบบการพัฒนาชีวิตของปัจเจกบุคคลควบคู่กันไปกับการพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นระบบเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาที่มีสัมมาอาชีวะเป็นหัวใจสำคัญ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาทั้งคนและทั้งกระบวนการทางเศรษฐกิจเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน ไม่มุ่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นระบบเศรษฐกิจที่ฝึกให้มนุษย์ตระหนักรู้ถึงศักยภาพในด้านการสามารถพึ่งตนเองได้ของมนุษย์ (พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ โอนมปญโญ/กongsinru), 2556 : หน้า บทคัดย่อ)

พระวิद्या ญาณสาโร (คัมภราชกูร์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยสรุปว่า หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวคือมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและการประกอบอาชีพที่สุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริงรู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดีจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดีรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียคบหาคนดีเป็นมิตรไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ซุกงูไปในทางเสื่อมเสียเลือกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณผู้มีความสามารถผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงานรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่ายมีประหยัดเก็บไว้ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมคือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่ตึงามสอนให้รู้จักความพอดีพอยู่พอกิน (พระวิद्या ญาณสาโร (คัมภราชกูร์), 2554 : หน้า บทคัดย่อ)

พระธานี เขมธมโม (จำปา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระไตรปิฎก” โดยสรุปว่าหลักการของสัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพราะยึดหลักกุศลกรรมบถของพระพุทธศาสนาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการดำเนินชีวิตสุจริตทางกายทางวาจาและทางใจตามหลักโมคคิภาค 4 ได้แก่ **แบ่ง 1** ส่วนสำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตนเลี้ยงครอบครัวเลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงและทำประโยชน์ **แบ่ง 2** ส่วนสำหรับใช้เป็นทุนประกอบการงานลงทุนประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพที่จัดไว้ 2 ส่วนนั้นเพราะให้ความสำคัญว่าการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจการงานจัดว่าเป็นการพัฒนาอาชีพให้ก้าวสู่ระดับที่สูงขึ้น แบ่งส่วนที่สี่สำหรับเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นเร่งด่วนคือการจัดสรรทรัพย์ไว้เพื่อใช้ในคราวฉุกเฉินหรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คิดหรือวางแผนไว้ล่วงหน้าเช่นการเจ็บไข้ได้ป่วยหรืออุบัติเหตุ เป็นต้นจากหลักโมคคิภาคดังกล่าวข้างต้นเปรียบได้กับการออมทรัพย์ในปัจจุบันแต่เป็นการออมอย่างมีแผนที่ชัดเจนกล่าวคือการออมโดยมีเป้าหมายและมีระเบียบแบบแผนเช่นเพื่อต่อยอดทางธุรกิจหรือขยายธุรกิจออมไว้เพื่อการลงทุนในธุรกิจแขนงใหม่รวมไปถึงออมไว้เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต (พระธานี เขมธมโม (จำปา), 2550 : 95)

พระมหามิตร ฐิตปณโณ (วันยาว) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”, ผลวิจัยพบว่าความรู้จักพอประมาณได้เริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกในตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติตามหลักปฏิบัติที่คำนึงถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีพโดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยากและกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ (พระมหามิตร ฐิตปณโณ (วันยาว), 2547 : หน้า บทคัดย่อ)

มณูญ มุกข์ประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “มีขณิมาปฏิบัติ” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายนั้นหากจะให้มีความคุ้มค่าที่แท้จริงและแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ก็จะต้องให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภคการแจกจ่ายการสร้างงาน ฯลฯ จะต้องเป็น “สัมมาเศรษฐกิจกรรม” คือเป็นเศรษฐศาสตร์เชิงจริยธรรมและมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจรวมตลอดไปถึงสังคมชุมชนระบบนิเวศและโลกเป็นส่วนรวมด้วย (มณูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2545 : 118)

นิภา เข็มมี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบ้านโป่งรู่ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” พบว่าจุดเริ่มต้นของการก่อหนี้เริ่มมาจากความยากจน โดยมีปัจจัยหลายอย่างเป็นตัวแปร ได้แก่ ที่ดินที่ถือครองเพื่อการเกษตรน้อย รายได้ต่ำ ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ประกอบกับสภาวะทางธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยต่อระบบการผลิตเกษตรและการขาดทุนรอนในการผลิต (นิภา เข็มมี, 2546 : 8)

พิชชากร แจ่มศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะหนี้สินและแนวทางการบริหารหนี้สินของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูนนทบุรี จำกัด” พบว่า รถยนต์ที่สมาชิกใช้มีราคาสูงสุด 980,000 บาท ต่ำสุด 58,000 บาท รถที่สมาชิกใช้มีราคาเฉลี่ย 590,256 บาท กู้เงินเพื่อการศึกษาสูงสุด 360,000 บาท ต่ำสุด 15,000 บาท และกู้เพื่อการศึกษาเฉลี่ย 84,387 บาท โดยการกู้เพื่อการศึกษาของตนเองร้อยละ 65.31 และการศึกษาของบุตร/หลาน ร้อยละ 34.69 ส่วนใหญ่สมาชิกมีบ้านเป็นของตนเอง ราคาบ้านของสมาชิกมีราคาสูงสุด 2,100,000 บาท ต่ำสุด 358,000 บาท ราคาเฉลี่ย 540,000 บาท (พิชชากร แจ่มศรี, 2550 : หน้า บทคัดย่อ)

ธีระพล จงไกรจักร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของข้าราชการครูภายใต้โครงการเงินทุนหมุนเวียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อหลักเกณฑ์และ

วิธีการให้กู้ยืมเงินเพื่อไขปัญหาหนี้สิน” พบว่า ข้าราชการครูชายเป็นหนี้เนื่องจากใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาเนื่องจากใช้สำหรับที่อยู่อาศัยและใช้ในการศึกษาบุตร และส่วนข้าราชการครูหญิงเป็นหนี้เนื่องจากใช้สำหรับที่อยู่อาศัยมากที่สุด รองลงมาเนื่องจากใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและใช้ในการศึกษาของบุตร (ธีระพล จงไกรจักร, 2547 : หน้า บทคัดย่อ)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหลักหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธและหนี้สิน ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับหนี้สินในลักษณะของระบบการเงินและเศรษฐกิจทางสังคม เป็นการศึกษาหนี้สินในมุมมองของระบบเท่านั้น ซึ่งยังขาดในส่วนของการศึกษาหนี้สินในส่วนของดำเนินชีวิตของลูกหนี้ ซึ่งสังคมไทยเป็นสังคมพุทธมีหลักคำสอนในการดำเนินชีวิตเพื่อเข้าถึงเป้าหมายปลายทางคือความสุข และพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธค้นหาทั้งหมดเพราะการรู้จักควบคุมตัณหาให้มีความพอดีก็ย่อมเกิดประโยชน์บ้าง และหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในรูปแบบการครองเรือนนั้นพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการแสวงหาทรัพย์มาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยมีทัศนะว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในฐานะของลูกหนี้ และการทำความเข้าใจเพื่อไม่ก่อหนี้ใหม่ขึ้นนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์มีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

- (1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่พระไตรปิฎกและอรรถกถา
- (2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ตำราวิชาการหนังสือ

เอกสารงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการพอเพียง แนวคิด ทฤษฎี ประเภท ของหนี้สิน

2. การศึกษาภาคสนาม

ข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลักที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการสัมภาษณ์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยกล้องถ่ายรูป, เทปบันทึกเสียง, สมุดบันทึกและผู้ช่วยผู้สัมภาษณ์

3. การรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของภาคสนามผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองเก็บข้อมูล โดยการจดคำสัมภาษณ์ในสมุดจดบันทึกและบันทึกเทปเสียงด้วยแล้วนำข้อมูลที่ได้นั้นมาดำเนินการในส่วนต่อไปคือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคำสัมภาษณ์นั้นมาจำแนกแจกแจงเพื่อให้ได้ผลการวิจัยตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยการจัดหมวดหมู่คำสัมภาษณ์ลงในประเด็นที่ได้กำหนดไว้คือ (1) ผลเชิงปัจเจก : ชาวบ้านมีความสุข (2) ผลเชิงสังคมหรือส่วนรวม

5. สรุปผลการวิจัย

หลังจากศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วก็จะได้สรุปผลการวิจัยทั้งในส่วนของเอกสารและผลการสัมภาษณ์ในประเด็นที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทำให้ได้ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ในชีวิตของประชาชนชาวบ้าน

6. เผยแผ่ผลงานการวิจัย

เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนของการวิจัยแล้วผู้วิจัยก็จะได้จัดพิมพ์ผลการวิจัยเพื่อเผยแผ่ผลงานนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการดำเนินชีวิต แนวคิดของประชาชนชาวบ้าน เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชน ในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ” มุ่งศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแก้ปัญหาหนี้สิน สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ เป็นหลักเศรษฐกิจหรือเศรษฐศาสตร์ มีความพอเพียง พออยู่พอกินในการดำรงชีวิตที่เป็นสุข ตามหลักคำสั่งสอนของพระผู้มีภาคเจ้า ที่พระองค์ทรงค้นพบแล้วนำมาสั่งสอนให้กลับพุทธบริษัทได้ใช้ในการดำรงชีวิตที่เป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมการพึ่งพาตนเอง หลักธรรมความรู้จักพอประมาณ หลักธรรมเรื่องราวความสันโดษ หลักธรรมความเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต หลักธรรมเรื่องทางสายกลาง หรือ ความพอดี หลักธรรมเรื่องความไม่โลภมาก

การผลิตจะต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับระบบ การผลิตนั้นต้องยึดมั่นในเรื่องของคุณค่า ให้มากกว่า มูลค่า ดังพระราชดำรัส ซึ่งได้

นำเสนอมาก่อนหน้านี้ที่ว่า การจัดสรรทรัพยากรมาใช้ในการผลิตที่คำนึงถึงคุณค่ามากกว่า มูลค่า จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กับระบบ เป็นไปอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายทั้งทุนสังคมและทุนเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธเป็นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินพอใช้ ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การตลาด การแบ่งจัดสรรทรัพยากรก็ตามแล้วแต่เกิดตุลยภาพในการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกินพอใช้ และสุจริต

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในในด้านการผลิตนั้น เป็นหลักธรรม คำสอนมุ่งให้มนุษย์มีการผลิตที่คำนึงถึงความสุข ความเจริญและประโยชน์สุขทางด้านจิตใจ และด้านวัตถุอย่างสมดุลกัน ยึดหลักทางสายกลางในการผลิต คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิต ไม่ทำให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุด้วยการมีศีลคือระเบียบวินัยชีวิตเป็นแนวปฏิบัติ มีการผลิตหรือการแสวงหาผลประโยชน์ที่ถูกต้องชอบธรรมจากงานสุจริต ยึดหลักการสร้างความเจริญรุ่งเรืองในธุรกิจการงานของตนตามหลักการที่ว่า ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตพอเพียง

หลักเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธ ที่มุ่งให้มนุษย์จำกัด หรือความอยาก หรือความต้องการของตนเอง แทนการกระตุ้นค้นหาหรือความอยาก เพื่อให้เกิดการบริโภคมากขึ้น (บริโภคนิยม) เนื่องจากพระพุทธศาสนาเห็นว่าความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีขีดจำกัด แต่ขณะเดียวกันทรัพยากรมีขีดจำกัด หากมีการใช้เกินความจำเป็น ทรัพยากรเหล่านั้นก็จะหมดสิ้นไปในที่สุด การปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องหันมาแก้ไขที่ตนเองก่อน จำกัดความอยาก ความต้องการ ให้รู้จักพอดี ไม่บริโภคเกินความพอดี หรือตกเป็นทาสของวัตถุ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่ถูกหล่อหลอม มาจากความเป็นจริงแห่งธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนต้องศึกษาให้เข้าใจ และต้องนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงความจริงของธรรมชาติ ความเป็นจริงของชีวิต ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดควรยึดถือเป็นที่พึง สิ่งใดไม่ควรยึดถือเป็นที่พึง เมื่อได้ศึกษาจนเข้าใจ และนำไปปฏิบัติจนเกิดผลแล้ว

2. สถานการณ์ทั่วไปการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

ผลการวิจัยพบว่า หนี้สิน หมายถึง หน้าที่ของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งหน้าที่นั้นก็คือ การปฏิบัติชำระหนี้เอง ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 194 ซึ่งมีข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 241 ของประมวล

กฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่ง ก็ย่อมมิได้”

ระบบหนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หนี้ในระบบ อันเกิดจากลูกหนี้ไปกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่มีการรับรองจากกฎหมายในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมตามกฎหมายกำหนด แล้วมีการตกลงทำสัญญากัน ตามที่ตกลงกันนั่นเอง และหนี้นอกระบบ เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกหนี้ไปกู้ยืมกับเจ้าหนี้ ด้วยความเดือดร้อนหรือด้วยการใช้จ่ายเงินเกินตัว แล้วมีการทำสัญญาก็มี แบบไม่มีการทำสัญญาก็มี ในอัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้เป็นคนกำหนด หรือเพราะความยินยอมกันทั้งสองฝ่ายในตอนกู้ยืม

เจ้าหนี้หลายถึงบุคคล ผู้ให้การกู้ยืมแก่ลูกหนี้ ซึ่งแยกออกได้เป็นหลายประเภท เจ้าหนี้การค้า เจ้าหนี้ระยะยาว เจ้าหนี้ระยะสั้น เจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ในระบบ และเจ้าหนี้นอกระบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะกู้ยืมของลูกหนี้ที่มีสถานะต่างกัน หรือสิทธิในการเข้าถึงแหล่งกู้ยืมตามโอกาสของแต่ละคนนั่นเอง

ลูกหนี้ (Receivable) หมายถึง สิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้ในการที่จะให้ชำระหนี้ด้วยเงินสดหรือทรัพย์สินอย่างอื่น โดยคาดหมายว่าจะได้รับชำระเต็มจำนวนเมื่อถึงกำหนดชำระ ลูกหนี้จัดเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่งของกิจการและควรแสดงในงบการเงินด้วยมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับนั่นก็คือจำนวนที่คาดหมายว่าจะเก็บได้

หนี้สิน เป็นสัญญาาระหว่างของบุคคลสองคนที่มีสัญญาร่วมกันคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงิน หรือสินเชื่อในระบบ นอกระบบ หรือ เป็นการทำสัญญากันในระยะสั้น หรือระยะยาว ที่ลูกหนี้ได้ทำสัญญากันไว้ เมื่อมีการทำสัญญากู้ยืม หรือไม่ทำสัญญากู้ยืม ทั้งนี้ก็ย่อมมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อเจ้าหนี้และลูกหนี้ เมื่อมีการผิดสัญญาก็จะมีการกระทำดำเนินตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. วิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะหนี้สินได้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชนอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ เป็นอย่างมาก เพราะประชาชนจะเกิดความเครียด ความวิตกกังวล หงุดหงิด ว้าวุ่นใจ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการทำงาน เพราะจะไม่มีสมาธิในการทำงาน จะเห็นได้ว่า ผลกระทบด้านจิตใจ ยังส่งผลกระทบต่อร่างกายเมื่อจิตใจห่อเหี่ยว ร่างกายก็จะทรุดโทรมตามลงไปด้วย ประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล บางคนที่มีความเครียดเรื่องหนี้สินมาก จะมีอาการนอนไม่หลับ ปวดหัว และจะเป็นโรคต่าง ๆ ตามมาในที่สุด เมื่อจิตใจและร่างกายของประชาชนในเขต

อำเภอศรีวิไล ไม่พร้อมที่จะปฏิบัติงานหรือทำงาน ผลที่ได้รับต่อมาคือ ผลกระทบทางสังคม

สภาวะหนี้สินที่ประชาชนไปกู้ยืม ล้วนเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นจากนโยบายการบริหารประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้น้อย แต่ค่าครองชีพสูง หรือการใช้จ่ายเงินที่เกิดตัว อยู่ในสังคมบริโภคนิยม และตามกระแสสังคม เมื่อเกิดภาวะมีหนี้สินแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ไร้ความเชื่อมั่น ชีวิตไร้ทิศทางในการดำเนินชีวิต มีวิถีชีวิตที่ไร้ทิศทาง ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภาวะการณืเป็นหนี้สิน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการคุณภาพชีวิต ในด้านครอบครัว เพราะจะทำให้คนในครอบครัวต้องเป็นหนี้สิน ทำให้วิถีชีวิตของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว สามเษกทะเลาะกับภรรยา ทะเลาะกับลูก ทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข จนถึงการแตกแยกของครอบครัว ส่งผลกระทบต่อเด็กที่ไม่รู้เรื่องในส่วนนี้ด้วย ครอบครัวก็ไม่มั่นคง ภาวะหนี้สินเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาต่อคุณภาพชีวิตของครอบครัว

สภาวะหนี้สินกับการทำบุญของประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไลนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่สร้างขวัญกำลังใจให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดีสำหรับการทำบุญ เพราะเมื่อประชาชนมีสภาวะความไม่สบายจิตใจอันเกิดจากการมีหนี้สิน การทำบุญจึงเป็นสิ่งที่ดี เป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับประชาชน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมสภาวะครอบครัว สภาวะทางสังคม และทำให้วิถีชีวิตของประชาชน มีที่พึ่งสามารถปรับตัวให้รู้จักสภาวะของตนมีร่างกายจิตใจที่ดีเยี่ยมในการทำงาน และทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีในสังคมและครอบครัวอีกด้วย

การนำหลักเศรษฐกิจแนวพุทธมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ถือว่าเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เมื่อผู้วิจัยได้นำมาใช้แล้วทำให้ประชาชนมีสภาวะจิตใจที่ดี ร่างกายก็แข็งแรง มีจิตใจที่เบิกบานในการทำงาน สภาวะของวิถีชีวิตก็รู้จักสภาวะของตนเองและมีการปรับตัวที่ดีต่อเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นทำให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และมีความเจริญมากยิ่งขึ้นตามมา สภาวะด้านครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสามัคคีสามัคคีกันดีขึ้นมีรอยยิ้มเกิดขึ้นในครอบครัว ทั้งมีความประหยัดอดออมช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี และสภาวะทางสังคม ทำให้สังคมที่ประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล มีรอยยิ้มเมื่อเห็นหน้ากัน มีความเข้าอกเข้าใจกันในการทำงาน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
2. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ทั่วไปการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
3. ทำให้ทราบการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

บรรณานุกรม

- ชูศักดิ์ จรุงสวัสดิ์. (2543). **ระบบเศรษฐกิจและพัฒนาการเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวด-พุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2553). **ธรรมะกับการลงทุนสู่เศรษฐกิจที่สดใส**. กรุงเทพมหานคร : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). **พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2554). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อภิชัย พันธเสน, และคณะ. (2550). **สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ธีระพล จงไกรจักร. (2547). “ความคิดเห็นของข้าราชการครูภายใต้โครงการเงินทุนหมุนเวียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อหลักเกณฑ์และวิธีการให้กู้ยืมเงินเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภา เข้มมี. (2546). “แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบ้านโป่งรู ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปัญญา/ทองสินธุ์). (2556). “การศึกษาเปรียบเทียบเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ กับเกษตรกรตามแนว

พระพุทธศาสนา”. สารนิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว). (2557). “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนา

เถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”. **ปริญญาพุทธ**

ศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิฑา ญาณสโร (คัมราชฎฐิ). (2554). “การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่

สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”.

ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาการเสริมสร้างพฤติกรรมการแสดงการเคารพของเยาวชนบ้าน
ศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
A Study of Behavioral Supplementation of the Youths'
Respective Expression in Siriphorn Village, Kaisi Sub-district,
Muang District, Buengkan Province

พระธีทัต กิตติวัฒนโธ (เกตุพิมงคล)¹

Phra Theethat Kittiwanna (Ketpimongkol)¹

พระราเชนทร์ วิสารโท²

Phra Rachen Wisaradho²

เจษฎา มุลยาพ³

Jessada Moonyapor³

สัจญญา สะสอง⁴

Sanya Sasong⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkai Campus¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่⁴

Chiang Mai Rajabhat University⁴

Corresponding Author, Email: sanyasasong@outlook.com⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเคารพในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
เถรวาท 2) ศึกษาสภาพปัญหาการขาดการเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร
ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และ 3) ศึกษาแนวการ
เสริมสร้างพฤติกรรมด้านความเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอ
เมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล
จากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า

การแสดงเคารพของเยาวชนบ้านศิริพรตำบลไคสี อำเภอเมือง
บึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เกิดจาก ค่านิยมในทางที่ผิด มาจากครอบครัวที่แตกต่าง
กัน บางคนต้องมาจากพ่อแม่ที่แยกทางกัน ปัญหาทางเพศ รวมทั้งกระแสบริโภค

นิยมและทุนนิยมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญและคุณค่ากับตัวเงินเป็นหลัก หากพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่เท่าที่ควรหรือขาดความรู้และความเข้าใจไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสื่อหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของเด็ก

แนวการเสริมสร้างพฤติกรรมด้านความเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ควรส่งเสริมให้เยาวชน มีสัมมาคารวะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทำความเคารพกันอย่างที่เคยปฏิบัติมา เช่น ลูกเคารพพ่อแม่ ลูกศิษย์เคารพครูอาจารย์ เคารพในหน้าที่ และเคารพกฎหมาย เป็นต้น เพราะฉะนั้น หากบุคคลทุกฝ่ายในสังคม ได้ศึกษาหลักการเกี่ยวกับความเคารพ รู้คุณค่าของความเคารพ ประโยชน์และโทษที่จะได้รับ และสามารถนำหลักการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคม ย่อมมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคม อันจะส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและผาสุกมั่นคงสืบต่อไป

คำสำคัญ : การเสริมสร้างพฤติกรรม, การแสดงการเคารพของเยาวชน

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the respectability in the scripture of Theravada Buddhism 2) to study the condition of problems in the youths' lack of respect in Siriphorn Village, Kaisi Sub-district, Buengkan District, Buengkan Province and 3) to study the behavioral supplement in the aspect of the youths' respectability in Siriphorn Village, Kaisi Sub-district, Buengkan District, Buengkan Province. This research was the qualitative research by analyzing the data from Tipitaka, Buddhist academic documents, related researches and the data from the interview by reporting the results of research with the descriptive analysis.

The results of the research were found that:

The youths' respectable expression in Siriphorn Village, Koki Sub-district, Buengkan District, Buengkan Province results from the wrong value coming from the different families. Some people coming from the broken home, sexual problems including the trend of consumerism and capitalism emphasize on the importance and value

with money as principle. If parents, guardians and teachers do not pay attention appropriately or lack of knowledge and understanding and to know what is aiming at the change of media or modern technology entering into one of the parts of the children's life.

The way of behavioral supplement of the youths' respectable expression in Siriphorn Village should enhance the youths to have the respectability, politeness, and to pay respect to each other as usual such as the sons pay respect to their parents, the students pay respect to their teachers, to pay respect to their duties and to pay respect to the law etc. Therefore, if persons in society study the principle concerning the respectability, know the value of respect, benefits and offense to be received and to be able to apply those principles for society and this may assist to solve the social problems that enhance the society to get an advancement and happiness forever.

Keywords : Behavioral Supplementation, the Youths' Respective Expression

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติ และการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถเข้าใจ และซาบซึ้งร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น (คณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2544 : 2) และปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ รวมถึงภาษา เครื่องมือ เครื่องใช้ ขนบธรรมเนียมประเพณีระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สังคมยอมรับ สถาบันต่างๆ มาตรฐานต่างๆ แนวความคิดและอุดมคติต่างๆ และอธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่รับช่วงกันมาโดยลำดับ ถ้าไม่มีวัฒนธรรม คนเราเกิดมาได้เหมือนกัน แต่อาจเป็นแบบสัตว์อื่นๆเสียมากกว่า แทนที่จะเป็นมนุษย์อย่างที่เห็นอยู่ปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ไม่ใช่มรดกวัตถุ เราไม่ได้นำวัฒนธรรมติดตัวมาเกิด แต่เราเกิดขึ้นท่ามกลางวัฒนธรรม และต้องเรียนรู้วัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นกองทุนใหญ่ ที่บรรพบุรุษได้รักษาไว้ เพราะแน่นอนแล้วว่า เป็นวิถีที่ติงามของ

ชีวิต (สุวรรณ เพชรนิล, 2532 : 4) สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture) เป็นของคู่กัน เกิดขึ้นและมีการวิวัฒนาการไปพร้อมๆ กัน สังคมไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ โดยปราศจากวัฒนธรรม (Culture) และทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสังคมด้วยเช่นเดียวกัน เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมนุษย์แตกต่างไปจากสังคมหรือชีวิตของสัตว์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม แต่สัตว์ไม่สามารถสร้างวัฒนธรรมได้ (จางงัก อติวัฒนธรรมศึกษา และคณะ, 2537 : 3)

ความเคารพ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้มองเห็นคุณค่าความดีและความสำคัญของบุคคลและสิ่งต่างๆ แล้วปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นโดยถูกต้องและเหมาะสมด้วยความจริงใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540 : 186) ช่วยให้สังคมมนุษย์มีความเคารพและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงจำเป็นที่บุคคลในสังคมจะได้นำหลักธรรมข้อนี้ไปประยุกต์ใช้ในสังคมและชีวิตประจำวัน ความเคารพ แม้มิใช่เป็นหลักธรรมที่ถือว่าสูงสุดในพระพุทธศาสนา แต่ก็ได้รับความยกย่องว่าเป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่งในชีวิตของคนทุกคน ดังพระพุทธพจน์ว่า “คารโว จ นิวาโต จ เอตมมมงคลมุตตมัม” แปลความว่า ความเคารพ ความอ่อนน้อม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด (ช.ช. (บาลี) 25/9/4., ช.ช. (ไทย) 25/9/8)

ในสังคมไทย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่า การที่คนไทยมีความเคารพมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เพราะอิทธิพลของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมจิตใจของคนไทย จะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของสังคมไทยในอดีต ต่างอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข บิดามารดากับบุตรธิดาต่างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บุตรธิดาเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีความเคารพรักและเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูอาจารย์เป็นอย่างดี เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่ายุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างขนานใหญ่มีผลกระทบต่อสถาบันต่าง ๆ กล่าวคือ จากอดีตสถาบันครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก็กลายเป็นสถาบันที่ขาดความอบอุ่น ลูกไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดาจากสังคมที่เคยอยู่ร่วมกันอย่างมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ก็กลายเป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันอย่างแหวะแวง ไม่มีความไว้วางใจกันและกัน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า สังคมขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่จะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ผู้น้อยไม่เคารพผู้ใหญ่ ต่างฝ่ายต่างมีทิฐิ ตื้อรั้น ไม่เคารพต่อกัน

เช่นเดียวกับชุมชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในหลายด้าน

โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านความเคารพของเยาวชนในชุมชน ได้แก่ ไม่เคารพต่อหน้าที่ ไม่เคารพต่อการเรียน ไม่เคารพต่อความประมาท ไม่เคารพต่อตนเองตลอดถึงสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรแก้ไข

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จะได้ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในประเด็นเหล่านี้ คือ ความหมาย พัฒนาการ หลักความเคารพในพระพุทธศาสนาอิทธิพลของความเคารพในพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย โทษและประโยชน์ รวมทั้งแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของความเคารพ และเพื่อเป็นแนวทางในการวางรากฐานชีวิตที่ดีงามในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเคารพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการขาดการเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
3. เพื่อเสนอแนวการเสริมสร้างพฤติกรรมด้านการแสดงความเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักการวตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวทางแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านความเคารพของเยาวชนในชุมชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

1. ด้านเอกสาร

- 1.1. ชั้นปฐมภูมิ ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา จากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- 1.2. ชั้นทุติยภูมิ ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้านความเคารพ และการพัฒนาเยาวชน

2. ด้านประชากร

ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคล ที่เป็นพระสงฆ์ระดับสังฆาธิการ นักวิชาการ และเยาวชน ในชุมชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 41 รูป/คน ได้แก่

1. พระสงฆ์ระดับสังฆาธิการ จำนวน 2 รูป
2. นักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 3 คน

3. ครู	จำนวน 3 คน
4. ผู้นำชุมชน	จำนวน 3 คน
5. ผู้ปกครอง	จำนวน 15 คน
6. เยาวชน	จำนวน 15 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (First Sources) ได้แก่พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส อัตโนมัตติ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารจากหนังสือต่าง ๆ รวมไปถึงเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

3. จัดกระทำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมจากการประชากร กลุ่มเป้าหมาย ได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) จากการสัมภาษณ์บุคคล ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคล ที่เป็นพระสงฆ์ระดับสังฆาธิการ นักวิชาการ และเยาวชน ในชุมชนบ้านศิริพร ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 41 รูป/คน ได้แก่

1. พระสงฆ์ระดับสังฆาธิการ	จำนวน 2 รูป
2. นักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม	จำนวน 3 คน
3. ครู	จำนวน 3 คน
4. ผู้นำชุมชน	จำนวน 3 คน
5. ผู้ปกครอง	จำนวน 15 คน
6. เยาวชน	จำนวน 15 คน

4. สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ความเคารพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การวะ หรือ การวธรรม ได้แก่ ความเคารพ เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลและคนในสังคม พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความเคารพเป็นมงคลอันสูงสุด เพราะเป็นปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ช่วยให้ชีวิตมีความเจริญ ช่วยยกระดับชีวิตให้สูงขึ้นและช่วยให้มีจิตใจสูงขึ้นด้วยคุณธรรมประจำใจความเคารพ เป็นคำศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า คารโว หรือ การวะ มีมูลศัพท์มาจาก ครุ เมื่อเปลี่ยนรูปคำตามไวยากรณ์แล้วรูปศัพท์ก็แปลงไปเป็น การวะ แปลว่าความเคารพ บางทีใช้เรียกคนที่ทำหน้าที่สอนวิชาความรู้ว่าครู ก็มี สรุปความหมายได้ว่าความเคารพ หมายถึง ความเป็นผู้มีไมตรีจิตและหนักแน่นจริงจัง เป็นการมองเห็นคุณค่าและความสำคัญแล้วแสดงออกทั้งด้านกาย วาจา และใจ ต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ด้วยความนบนอบและนับถืออย่างจริงจัง เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดรู้จักตระหนักถึงคุณค่าในตัวบุคคลและสิ่งต่าง ๆ และศรัทธายังเป็นเหตุให้เกิดลัทธิศาสนาต่าง ๆ ด้วยกล่าวได้ว่า ศรัทธา เป็นบ่อเกิดแห่งการมีความเคารพ เพราะเมื่อบุคคลมีความเชื่อมีความเลื่อมใสในสิ่งใดแล้ว ย่อมจะแสดงออกซึ่งคุณธรรมคือความเคารพต่อสิ่งนั้นด้วยกาย วาจาและใจอย่างแนบแน่น เพราะคนเราเมื่อเกิดความเชื่อหรือเลื่อมใสในสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ย่อมมีการแสดงออกซึ่งความรัก ความเคารพ และนับถือในสิ่งนั้น ๆ จะเห็นได้ว่า แนวความคิดเรื่องความเชื่อของคนโบราณ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดลัทธิศาสนาต่าง ๆ มีสาเหตุมาจากความกลัวภัยต่าง ๆ ทั้งภัยธรรมชาติและสิ่งที่ยังมองไม่เห็นตัวตน จึงแสดงออกซึ่งความเคารพต่อสิ่งนั้น

ความเคารพเกิดจากความมีวินัยเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ศีล อันเป็นข้อวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เมื่อมีความเคารพก็ทำให้รู้จักตระหนักในบุคคลและสิ่งนั้น ๆ จะเห็นได้ว่าหลักเสขียวัตถ์ ได้แก่ ข้อวัตรปฏิบัติที่ภิกษุสามเณรจะต้องศึกษาธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นบรรทัดฐานของการมีความเคารพ อันเป็นการจัดระเบียบสังคมสงฆ์และสังคมผู้ครองเรือนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้เป็นอย่างดีความเคารพเป็นบ่อเกิดแห่งความสมานสามัคคี เป็นการแสดงออกในด้านความเอื้อเฟื้อต่อบุคคล และสิ่งต่าง ๆ ที่เรามีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้อง ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักความเคารพ โดยสรุปมี 6 ประการ คือ

1. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดาหรือพระพุทธเจ้า
2. ธัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม
3. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์
4. สิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา

5. อับปรมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท

6. ปฏิสันถารการวตา ความเคารพในปฏิสันถาร

ความเคารพ 6 ประการนี้ ถือเป็นหลักสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเคารพเอื้อเฟื้อและหนักแน่นจริงจัง เป็นพื้นฐานทางสังคมทั้งในสังคมสงฆ์และสังคมผู้ครองเรือน เพราะถ้าขาดความเคารพแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นมากมาย เช่น การทะเลาะเบาะแว้งกัน จะเห็นได้ว่า บ่อเกิดแห่งความแตกแยกกัน ก็เกิดมาจากความไม่เคารพกันนั่นเอง โดยมีประเด็นใหญ่ที่สำคัญอยู่ 2 อย่าง คือ มีความประพฤติไม่เสมอกันและมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน

2. สภาพปัญหาการขาดการเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

จากการศึกษาสภาพปัญหาการขาดการเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ พบว่า

จากการศึกษาเรื่องการ สภาพปัญหาการขาดการเคารพของเยาวชนบ้านศิริพรตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ค่านิยมในทางที่ผิดจึงเป็นสาเหตุของการขาดความเคารพของเยาวชนบ้านศิริพรจากการเกิดจากสาเหตุหลายประการ แต่พอสรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน บางคนต้องมาจากพ่อแม่ที่แยกทางกันต้องอยู่กับตา ยาย หรือญาติ เมื่อได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนทำให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกถึงการเรียกร้องความสนใจจากเพื่อนๆ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนแสดงออกด้านพฤติกรรมดังกล่าวมานี้ เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องตระหนักและหาวิธีการแก้ไข สิ่งที่สังเกตเห็นบ่อยครั้งคือ ต้องการเรียกร้องความสนใจจากเพื่อนๆ เพราะนักเรียนเมื่อเข้ามาเรียนในโรงเรียนนั้น ต้องอยู่กับเพื่อนตลอดเวลา ปัญหาทางเพศเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดจากการขาดความเคารพในตัวเองของเยาวชน เป็นตัวอย่างรูปธรรมที่ได้สะท้อนถึงพฤติกรรมของเด็กไทยในยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องรวมทั้งต้องเผชิญกับกระแสบริโภคนิยมและทุนนิยมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญและคุณค่ากับตัวเงินเป็นหลัก หากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่เท่าที่ควรหรือขาดความรู้และความเข้าใจไม่รู้จักทันการเปลี่ยนแปลงของสื่อหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของเด็ก รวมทั้งสังคมปล่อยให้สถานประกอบการที่ขาดความรับผิดชอบ ปัญหาเด็กเยาวชนจึงเป็นปัญหาทางด้านสังคมที่ต้องรีบแก้ไขโดยด่วน ควรเน้นทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเด็กเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย โดยปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรักตน รักครอบครัว สุขกับตนเอง ปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและมั่นคงก็คือ ความเคารพ

และเชื่อฟังซึ่งกันและกัน บิดามารดาควรรับฟังความคิดเห็นของบุตรธิดา และแนะนำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามเท่านั้นส่วนบุตรธิดาจะต้องมีความเคารพและเชื่อฟังบิดามารดา เพราะท่านเป็นผู้มีพระคุณต่อเราและมีประสบการณ์มากกว่าเรา ในบรรดาบุตรธิดาทั้งหลาย บุตรธิดาที่ดีที่สุดคือผู้ที่เคารพเชื่อฟังบิดามารดาบุคคลผู้รู้จักสงเคราะห์ช่วยเหลือ ไม่ว่าจะด้วยวัตถุสิ่งของหรือด้วยธรรม ย่อมได้ชื่อว่ามีคุณกตัญญูต่อบุคคลผู้มีอุปการคุณต่อตน เพื่อให้เป็นประโยชน์ถูกต้องแก่ผู้มีอุปการคุณ ย่อมไม่สูญเปล่า เพราะนอกจากจะเกิดประโยชน์แก่ผู้มีอุปการคุณแล้ว ย่อมทำให้เป็นที่รักของผู้อื่น ผู้รับก็ได้ประโยชน์ ได้รับความสุข เกิดความสามัคคี รักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ผู้ที่ปรารถนาความสุขความเจริญในชีวิต ฟังปฏิบัติตามหลักของคารวธรรม เพื่อให้ชีวิตของเราพัฒนาไปในทางที่ถูกต้องควร โดยการรู้จักเคารพบิดามารดาครูอาจารย์ผู้ใหญ่ การอยู่ร่วมสังคมเดียวกันก็ต้องรู้จักเคารพกฎกติการะเบียบวินัยและกฎหมายบ้านเมือง หากเป็นนักเรียนนักศึกษา ก็เคารพต่อกฎระเบียบของสถาบันอย่างเคร่งครัด ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความเคารพต่อครูอาจารย์ และเคารพต่อสิทธิหน้าที่ของตนเองและคนอื่นด้วย เพราะการอยู่ในสังคมเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพื่อความผาสุกของทั้งสองฝ่ายนั่นเอง พื้นฐานที่สำคัญของการสร้างความเคารพ ก็คือ ศิลหรือวินัย เมื่อทุกคนมีศิลปะหรือวินัยเป็นเครื่องเตือนใจ ย่อมทำให้บุคคลนั้นตระหนักถึงคุณค่าของบุคคลหรือสิ่งของ และย่อมแสดงออกซึ่งการให้เกียรติซึ่งกันและกัน หรือแสดงออกซึ่งความเคารพ กล่าวสรุปได้ว่า ความเคารพเป็นมงคลอันสูงสุด ดังนั้น บุคคลพึงมีความเคารพในลักษณะโดยสรุป 3 ประการ ดังนี้

1. เคารพตนเอง หมายถึง ให้รู้จักเคารพในการเกิดมาเป็นมนุษย์ของตน จึงควรมุ่งสร้างแต่ความดี ละเว้นจากความชั่วทั้งปวง
2. เคารพบุคคลอื่น หมายถึง ให้รู้จักเคารพหรือตระหนักถึงคุณงามความดีที่คนอื่นมีอยู่ มีอหิยาตัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความยำเกรงต่อกันและกัน เป็นต้น
3. เคารพธรรม หมายถึง ให้รู้จักเคารพต่อหน้าที่ เคารพต่อหลักธรรมคำสอนที่เราได้นำมาประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ

3. แนวการเสริมสร้างพฤติกรรมด้านความเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ตำบลไคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

ชนบทรธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม ของคนไทยที่มีจุดกำเนิดจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ จึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับความเคารพในสังคมไทย มีความสำคัญต่อความมั่นคงและความคงอยู่ของชาติเป็นอย่างมาก ถ้าวัฒนธรรมของชาติตาย ชาติก็ตาย แต่ถ้าชาติตาย วัฒนธรรมของชาติบางอย่าง เช่น ภาษา วรรณคดี และศิลปกรรม อาจไม่ตายตามก็ได้ เราจะต้องบำรุงส่งเสริม ปรับปรุงและแก้ไข วัฒนธรรมที่มีอยู่ ประสานเข้ากับยุคสมัยและสภาพของเหตุการณ์ปัจจุบัน และถ้าไม่รู้จักผลึกใสวัฒนธรรมของชาติอื่นที่เห็นว่าเป็นภัย และดึงส่วนที่ดีมาประสาน ในที่สุด วัฒนธรรมไทยก็จะหมดไปในเมื่อวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างสูงต่อวิถีชีวิตของคนไทยมานับพันปี ดังนั้น “คนไทยทั้งหลายพึงมีความรัก ความศรัทธา ความภาคภูมิใจและหวงแหนต่อวัฒนธรรมไทยด้วยการปฏิบัติสืบทอดวัฒนธรรมมิให้สูญหายไป อีกทั้งร่วมมือกันส่งเสริมให้วัฒนธรรมไทยมีคุณค่าใช้สอยยิ่งขึ้นอย่างสอดคล้องกับสมัยตลอดไป

แนวการเสริมสร้างพฤติกรรมด้านความเคารพของเยาวชน บ้านศิริพร ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ โดยการสร้างค่านิยมที่ดีแก่เยาวชน คือ ความคิด และครอบครัวจะเป็นสถาบันเบื้องต้นที่พัฒนาได้ดีที่สุด เพราะจิตใจที่ดีเป็นจริยธรรมหรือค่านิยมอย่างหนึ่ง เพราะการเลี้ยงลูกให้โตสักคน เป็นเรื่องของการใช้สติปัญญา ความสามารถไม่ใช่เรื่องอารมณ์ และเด็กมักจะได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ในการที่จะแยกแยะความผิด หรือความดี ความชั่วการพัฒนา ค่านิยมและจริยธรรมเป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่ โรงเรียนจะเป็นสถาบันถัดไปที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างให้แกร่งขึ้น พ่อแม่ต้องพยายามผลิตคนดี ไม่ใช่ผลิตคนเก่งเป็นการผลิตคนที่มีสติปัญญาควบคู่กับคุณธรรม อย่าเลี้ยงเยาวชนด้วยอารมณ์และเงิน ควรเลี้ยงให้แยกแยะผิดถูกได้ เป็นการสร้างให้คิด แม้การสร้างนั้นจะต้องใช้เวลาและใช้เวลาก็ตามถ้าเด็กได้เมล็ดคุณธรรมที่ดีจากครอบครัวและโรงเรียนซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบซึ่งหากเป็นสิ่งแวดล้อมดี เราคงได้เยาวชนที่ดีต่อไปในวันข้างหน้า ขอแต่ทำจิตใจให้ดี พฤติกรรมก็จะไม่เสีย ต้องพยายามเน้นเด็กให้ละวัน ความชั่ว ทำแต่ความดี ไม่ใช่ทำดีก็ไม่เป็น ความชั่วก็เว้นไม่ได้ที่สำคัญ คือ ผู้ใหญ่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสเป็นคนดีมีคุณธรรมต่อไปในวันข้างหน้า โดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำต่าง ๆ ในสังคมไทย

แนวทางการแก้ปัญหาเคารพของเยาวชนบ้านศิริพร ควรใช้หลักการขัดเกลาทางสังคม มีความจำเป็นสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งจะต้องขัดเกลาต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต วัยรุ่นเป็นวัยที่ก้าวเข้าสู่ผู้ใหญ่ ครอบครัวโรงเรียน กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมแก่วัยรุ่น การขัดเกลา ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึงกระบวนการฝึกฝนอบรมบุคคลในด้านต่างๆ ทั้งด้าน

พฤติกรรม ด้านจิตและด้านปัญญา โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาชีวิตให้มีความสมบูรณ์ตามภาวะของตนเอง

ปัญหาเรื่องการไม่เคารพในสิทธินั้น เป็นปัญหาใหญ่พอสมควรที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาไทย เช่น การไม่เคารพในสิทธิผู้อื่น เวลาเรียนไม่ตั้งใจเรียน มีการส่งเสียงดังรบกวน เล่นไม่เป็นที่ไม่เป็นทาง เป็นต้น เป็นการประพฤติดีที่ขาดความเคารพกฎเกณฑ์ของโรงเรียน กล่าวได้ว่า เป็นการขาดระเบียบวินัยที่ติงาม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เรามีความเคารพต่อกันและกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น คุณธรรมเรื่องความเคารพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนต้องมี และควรปลูกฝังกันให้มากขึ้น การให้ความสำคัญต่อครูอาจารย์ รู้จักเคารพครูอาจารย์ รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิหน้าที่ของตนเองและคนอื่นด้วย ได้แก่ การมีความเคารพซึ่งกันและกัน ทุกคนต้องรู้จักให้เกียรติซึ่งกันและกันด้วยกาย วาจา และความคิด รู้จักเคารพในความคิดของตนเอง และมีความเคารพในความคิดของคนอื่นด้วย

หลักธรรมที่จะช่วยแก้ไขปัญหา และส่งเสริมบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความเคารพต่อกันได้ดั่งนั้น ต้องอาศัยหลักสาราณียธรรม 6 ประการและหลักทศ 6 ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างมีความเคารพ โดยเฉพาะในสังคมใหญ่ เช่น สถาบันโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักสาราณียธรรมและทศ 6 ไปช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ติงามต่อกัน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะต้องฝึกปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน สอนให้รู้จักเคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ญาติและผู้ใหญ่ รู้จักรักษาสิทธิเสรีภาพของสังคม ด้านการเคารพในกฎเกณฑ์ ระเบียบสังคม เช่น การเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนของสังคม การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม การปฏิบัติตามกฎของห้องเรียนและกฎของโรงเรียน เป็นต้น ด้านการเคารพในสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่หยิบของผู้อื่นและไม่ล่วงล้ำสถานที่บุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต การรู้จักให้ออกาสผู้อื่นแสดงความสามารถ ไม่ทำลายสาธารณสมบัติให้เสียหาย เป็นต้น ด้านการเคารพความคิดเห็น เช่น แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล มีมารยาทในการฟัง มีมารยาทในการแสดงความคิดเห็น ไม่แสดงปฏิกิริยาต่อต้านดูถูกเหยียดหยามความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น ลักษณะพฤติกรรม 3 ประการนี้ ถือเป็นการแสดงความเคารพซึ่งกันและกันทางด้านร่างกาย วาจา ความคิดเห็น กฎเกณฑ์ และสิทธิของผู้อื่น จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ครูอาจารย์ ควรปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เนื่องจากเด็กจะมีความผูกพันกับสถาบัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ความรู้เกี่ยวกับความเคารพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการขาดการแสดงความเคารพของ
เยาวชนบ้านศิริพร ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
3. ได้แนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมด้านการแสดงความเคารพของ
เยาวชนบ้านศิริพร ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____ **หลักสูตรและประมวลการสอนวิชาธรรม**. (2540). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2544). **คู่มือการบริหารและการจัดการโครงการทางวัฒนธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สุวรรณ เพชรนิล. (2532). **วัฒนธรรมและศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2537). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระสังฆาธิการ
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

A Study of Integrated Consumption of Buddhist Monks in Nong
Han District Udonthani Province

พระธีรเดช ธีรปญโญ (ประเสริฐสังข์)¹

Phra Theeradet Theerapanyo (Prasertsung)¹

สมเดช นามเกต²

Somdet Namket²

เจษฎา มูญาพอ³

Jessada Moonyapor³

พระสัจชัย ญาณวีโร⁴

Phra Sunchai Yannaweero⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkai Campus¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา⁴

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus⁴

Corresponding Author, Email: yannawero@gmail.com⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารตามหลักพุทธศาสนาและสมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริโภคอาหารของพระสังฆาธิการ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระสังฆาธิการ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอ หนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัย พบว่า 1. พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักเกณฑ์ไม่ค่อยศึกษาหาความรู้หลักโภชนาการ เพื่อการพิจารณาอาหารจนทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงคุณค่าของอาหารและความจำเป็นในการบริโภคได้ 2. สภาพปัญหาโดยภาพรวมการฉันอาหารไม่ค่อยเป็นไปตามหลักโภชนาการคือ ต้องฉันตามสภาพความเป็นจริงที่ได้รับอาหารจากบิณฑบาตหรือมีผู้มีจิตศรัทธาถวายตามประเพณีหรือความเชื่อของบรรพบุรุษ อาจทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพของพระสงฆ์

3. พระสงฆ์ควรศึกษาการบริโภคอาหารตามอาหารหลัก 5 หมู่ โภชนบัญญัติการบริโภคอาหารอย่างมีคุณธรรม การบริโภคอาหารเป็นไปอย่างมีความพอประมาณ การใช้ความรู้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยที่คุณธรรมที่นำมาใช้นั้น เป็นคุณธรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อให้การบริโภคอาหารเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ทำให้เกิดโรคเกิดโทษต่อร่างกาย ไม่ทำให้เดือดร้อนทางการเงิน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนธรรมชาติแวดล้อม การเดินทางสายกลางหนทางแต่พอดี ตามหลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทาในการฉันอาหารเพื่อการดำรงชีพในสมณเพศในปฏิบัติธรรมให้เจริญยิ่งขึ้นไป

คำสำคัญ: การบริโภคอาหาร, เชิงบูรณาการ, พระสังฆาธิการ

Abstract

This qualitative research aimed to (1) study food consumption according to Buddhism and modern principles (2) study the state of food consumption problems of Sangha Administrative monks, Nong Han District, Udon Thani Province (3) study the integrated consumption of the Ecclesiastical officials in Nong Harn District, Udonthani Province. The research was done by selecting the purposive sampling and using the in-depth interview. The key informants consisted of the Ecclesiastical District Officers, the Vice Ecclesiastical District Officers, the Ecclesiastical Commune-chiefs, the Vice Ecclesiastical Commune-chiefs, the abbots, the Vice Abbots and the Buddhist monks in the boundary of Nong Harn Districts, Udonthani Province.

The research found that 1) Monks follow the Dhamma discipline as a guideline, rarely learn knowledge about nutrition in order to consider the food so that it can analyze the value of food and necessity for consumption 2) The problem in general, the diet is not according to nutrition principles. According to the fact that monks received food from people, or who had faith in the traditions or beliefs of their ancestors May cause health problems of monks 3) to consume the integrated nutrition of the Ecclesiastical Officials in Nong Han District, Udonthani was found that the Buddhist monks should consume foods

in according to the five groups of the permitted nutrition with the virtue. To consume the sufficient nutrition and to use the right knowledge as appropriate by application of virtue are the fundamental virtue in proceeding one's life in order to consume the appropriate nutrition, not to cause the diseases to the body, not to be troubled in money, not to trouble the others and not to destroy the environment. To follow the middle way will be appropriate and to practice the middle way in consuming the foods for keeping the holy life will be more developed.

Keywords: consumption, integrated, Buddhist monks

บทนำ

พระพุทธศาสนานั้นมีคำสอนเกี่ยวกับการกินและการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การกินอาหารหรือการกินข้าว โดยเฉพาะของมนุษย์นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจริยธรรม มีพุทธจริยศาสตร์ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มีข้อความที่ยืนยันถึงความจริงข้อนี้ไว้เช่นกันว่า สัตว์ทั้งปวงดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับการกิน นอกจากนี้ยังปรากฏข้อความที่เป็นคำสอนอื่นๆ อีกที่แสดงถึงการให้ความสำคัญแก่การกินและยังมองการกินให้เป็นสิ่งที่นอกจากจะเป็นการให้ประโยชน์เฉพาะอาหารแล้วยังมุ่งให้เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาด้านจิตใจอีกด้วย การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้า ทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติ ให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ ในโลกนี้เริ่มแต่บัดนี้ เช่น ทรงสอนมนุษย์ให้รู้จักตนเอง รู้จักร่างกายและจิตใจของตน จะได้บำรุงรักษาร่างกายและจิตใจให้ดำรงอยู่อย่างปกติสุขการนำหลักพุทธธรรมมาร่วมในกระบวนการดูแลสุขภาพให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพปกติ คือ การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม พระสาวกของพระพุทธเจ้า ได้ให้สมณนามพระองค์ว่า ทรงเป็นนายแพทย์ผู้รักษาโรค ดังปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การบริโภคอาหารมีส่วนสำคัญทั้งโดยตรงต่อสุขภาพะ ทั้งกาย ใจ สังคมและจิตปัญญาของประชากร และทั้งยังเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการเกิดของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (สันต์ สัมปัตตะวนิช และคณะ, 2559 : หน้าคำนำ) สุขภาพ เป็นเรื่องที่ทุกคนควรเอาใจใส่ดูแลส่งเสริม และปกป้อง ปัจจัยพื้นฐาน และปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ ปัจจัยพื้นฐานสุขภาพ ได้แก่ การกิน อยู่ นอน ทำงาน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญในยุคปัจจุบัน ก่อปัญหาสุขภาพที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักรู้

และความเชื่อที่ไม่เหมาะสมต่อสุขภาพ ปัจจัยแวดล้อม เช่น บริการทางการแพทย์ การปนเปื้อนในอาหาร การบริโภคอาหารที่ไม่ได้สัดส่วนการบริโภคเกิน ส่งผลต่อสุขภาพและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (พรเทพ ศิริวนารังสรรค์, พร้อมคณะผู้จัดทำ, 2558 : หน้าคำนำ) อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตเพราะอาหารทำให้มนุษย์เจริญเติบโตและมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง อาหารจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่มนุษย์ขาดมิได้ (วิโรจน์ นาคชาตรี, 2555 : หน้าบทคัดย่อ) การบริโภคอาหารให้มีความพอประมาณ มีเหตุ มีเหตุมีผลโดยมีความรู้ทางวิชาการ เป็นความรู้ที่ทำให้รู้และเข้าใจถึงขีดความสามารถของตนในการบริโภคอาหาร เช่น ความรู้ทางโภชนาการที่ทำให้ทราบถึงปริมาณที่เหมาะสมครบถ้วน ประเภทของอาหาร หลักการเลือกอาหารปลอดภัย อาหารที่ให้โทษกับร่างกาย การปรุงอาหารที่ช่วยสงวนรักษาคุณค่าทางอาหารและกำจัดพิษตกค้างในอาหาร อาหารที่ไม่ควรรับประทานเมื่อร่างกายอยู่ในช่วงที่อ่อนแอหรือเจ็บป่วยด้วยโรคใดโรคหนึ่ง จนทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงคุณค่าของอาหารและความจำเป็นในการบริโภคและเรียงลำดับความสำคัญได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารตามหลักพุทธศาสนาและสมัยใหม่
- 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริโภคอาหารของพระสังฆาธิการ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี
- 3 เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระสังฆาธิการ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระสังฆาธิการ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ซึ่งประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอนองหาน เจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ นำมาวิเคราะห์ สรุปรูปข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย การบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระสังฆาธิการ อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี สภาพปัญหาโดยภาพรวมการฉันทอาหารไม่ค่อยเป็นไปตามหลักโภชนาการคือ ต้องฉันทตามสภาพความเป็นจริงที่ได้รับอาหารจากบิณฑบาต หรือมีผู้มีจิตศรัทธาถวายตามประเพณีหรือความเชื่อของบรรพบุรุษ ซึ่งการถวายอาหารและปัจจัยอื่นๆ ของประชาชนอำเภอนองหาน ตามประเด็นที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ การฉันทอาหารของพระสงฆ์ที่ไม่เป็นไปตามหลักโภชนาการ อาจทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพตามมา ซึ่งอาจทำให้พระสงฆ์ไม่เคร่งครัดหรือหย่อนยานในการปฏิบัติธรรม สรุปปัญหาและอุปสรรคโดยภาพรวมตามประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การบริโภคอาหารที่รับจากการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหาร โดยภาพรวม พระสงฆ์จะฉันทอาหารตามที่ได้รับจากการบิณฑบาต เป็นการอยู่อย่างผู้เลี้ยงง่ายตามหลักพระธรรมวินัย ได้รับอาหารตามฤดูกาล ถึงแม้อาหารที่ได้จากการบิณฑบาต อาหารจะเย็นชืด ไม่ค่อยถูกอนามัย ไม่ครบตามหลักโภชนาการ บางที่เป็นอาหารสุกๆ ดิบๆ อาหารบางอย่างบูดเนื่องจากอากาศร้อนทิ้งไว้เป็นเวลานาน อาหารที่ได้รับจากการถวายภัตตาหาร บางทีจัดอาหารไว้เป็นเวลานานกว่าจะได้ฉันทแมลงวันตอม ซึ่งอาจจะนำเชื้อโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร เกิดท้องร่วง ท้องเสีย ภาชนะที่ใส่อาหารล้างไม่สะอาดเท่าที่ควร อาจจะทำให้ล้างไว้นานเก็บไว้ในตะกร้าที่วัด หนู แมลงสาบ หรือสัตว์อื่นๆ มาไต่ตามภาชนะหรือเลียหรือปัสสาวะใส่ อาจจะทำให้เกิดโรคฉี่หนูได้ สภาพปัญหาที่พบ การขาดสุขลักษณะอนามัย

2. ความเชื่อความเข้าใจการบริโภคอาหารจากการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหาร โดยภาพรวม ตามความเชื่อญาติโยมจะทำบุญตักบาตรตามที่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วชอบหรือตามที่ตนชอบ บางวัดคิดว่าพระจะได้ฉันทมีพิธีกรรมต่างๆ มากมาย อาหารที่รับจากการทำบุญโยมต้องการให้พระฉันทซึ่งพระจะต้องฉันทเพื่อให้โยมได้บุญ เป็นความเชื่อของประชาชนที่มาทำบุญบางกลุ่ม การขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักโภชนาการ อาหาร 5 หมู่มีอะไรบ้างและมีประโยชน์อย่างไร สภาพปัญหาที่พบด้านสุขภาพอาจทำให้เกิดปัญหา คือ โรคอ้วน เบาหวาน ความดัน ไขมันในเลือดสูง เป็นต้น

3. พฤติกรรมการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหารแต่พระสงฆ์ โดยภาพรวมพฤติกรรมการใส่บาตรของโยมโดยส่วนมาก จะนิยมนำอาหารถุงสำเร็จรูปใส่บาตร อาหารสำเร็จรูปประเภท มาม่า ปลากระป๋อง ขนมสำเร็จรูปต่างๆ และอาหารแห้งโดยทั่วไป สภาพปัญหา อาหารสำเร็จรูปอาจหมดอายุ โยมจะถวาย

สังฆทาน ถวายโอสถ สภาพปัญหาที่พบ ยาหรือของใช้บางอย่างอาจหมดอายุการใช้
งานแล้ว

4. การบริโภคอาหารตามหลักพระธรรมวินัย โดยภาพรวมพระสงฆ์ได้
ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัย 4 คือ (1)
บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตใน ภัตตคควัตถกถาและ ปิณฑจาริกวัตถกถา (2)
บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตใน นิสสัคคียปาจิตตีย์ (3) บทบัญญัติ เกี่ยวกับ
บิณฑบาตในปาจิตตีย์ (4) บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตเสขยวัตร สภาพปัญหา หาก
ไม่ฉันตามหลักพระธรรมวินัย อาจทำให้ขาดความเลื่อมใสจากประชาชนผู้มีจิต
ศรัทธา ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษามารยาทในการฉันบิณฑบาตมีความสำรวมไม่ฉัน
ด้วยอำนาจตัณหาติดในรสชาติของบิณฑบาตทั้งเป็นอาการที่น่าเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น
ทั่วไปด้วย

5. ด้านสังคมวัฒนธรรมต่อการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหารแด่
พระสงฆ์ การทำบุญของพุทธศาสนิกชน ตามวันสำคัญทางศาสนา คือ วันมาฆบูชา
วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา รวมทั้งการทำบุญตาม
จารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญเลี้ยงผี ฝิปูตา
คติความเชื่อเรื่องฝิปูตาในวิถีชีวิตคนอีสาน โดยภาพรวมประชาชนบางกลุ่มยังมีความ
เชื่อโดยมงายขาดหลักธรรม ยังไม่เข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธองค์ ยังคงติดยึด
ที่จารีตประเพณีบางอย่างที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาว่า คิดว่าหากไม่ทำตามจะทำให้ชีวิต
ไม่เจริญรุ่งเรือง พระสงฆ์ควรแสดงธรรมหรือนำหลักคำสอนของพระพุทธองค์เผยแพร่
ให้ประชาชนเข้าใจ โดยแทรกสาระธรรมในงานสำคัญทางศาสนา การทำบุญ หรือ
งานพิธีต่าง ๆ ของประชาชน

6. การบริโภคอาหารเชิงบูรณาการตามแนวสมัยใหม่ สภาพปัญหาส่วน
ใหญ่ พระสงฆ์จะฉันอาหารตามอัตภาพแบบเรียบง่ายหรือที่ได้รับบิณฑบาต ไม่ค่อย
ศึกษาหาความรู้หลักโภชนาการ เช่น การบริโภคอาหารอย่างมีความรู้ตามหลัก
โภชนาการ หรืออาหารหลัก 5 หมู่ที่ใช้ประกอบการพิจารณาอาหาร การบริโภค
อาหารให้มีความพอประมาณ มีเหตุมีผลโดยมีความรู้ทางวิชาการ เป็นความรู้ที่ทำให้
รู้และเข้าใจถึงขีดความสามารถของตนในการบริโภค

อภิปรายผลการวิจัย

1 จากการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริโภคอาหารเชิงบูรณาการของพระ
สังฆาธิการ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” โดยภาพรวมสามารถอภิปรายผลได้
ดังนี้

(1) การบริโภคน้ำอาหารที่รับจากการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหาร โดยภาพรวม พระสงฆ์จะฉันภัตตาหารตามที่ได้รับจากการบิณฑบาต เป็นการอยู่อย่างผู้เลี้ยงง่ายตามหลักพระธรรมวินัย ได้รับภัตตาหารตามฤดูกาล ถึงแม้ภัตตาหารที่ได้จากการบิณฑบาต จะเย็นซืด มั่นๆ หวานมาก ไม่ค่อยถูกอนามัย ไม่ครบตามหลักโภชนาการ บางที่เป็นภัตตาหารสุกๆ ดิบๆ บางอย่างบูด เนื่องจากอากาศร้อน ทิ้งไว้เป็นเวลานาน หรือประกอบอาหารเสร็จแล้วเป็นเวลาหลายชั่วโมงก่อนจะนำไปใส่บาตร บางทีไม่ค่อยสะอาด เนื่องจากผู้ใส่บาตรด้วยข้าวเหนียวมือไม่ได้ล้างให้สะอาดเท่าที่ควร หรือไม่รักษาความสะอาด การถวายภัตตาหาร การจัดภัตตาหารไว้เป็นเวลานานกว่าจะได้ฉันแมลงวันตอม ซึ่งอาจจะนำเชื้อโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร เกิดท้องร่วง ท้องเสีย ภาชนะที่ใส่ภัตตาหารล้างไม่สะอาดเท่าที่ควร อาจจะทำให้ล้างไว้นานเก็บไว้ในตะกร้าที่วัด หนู แมลงสาบ หรือสัตว์อื่นๆ มาได้ตามภาชนะหรือเลียหรือปัสสาวะใส่ อาจจะทำให้เกิดโรคฉี่หนูได้ สภาพปัญหาที่พบ การขาดสุขลักษณะอนามัย แม้จะขาดสุขลักษณะอนามัย พระสงฆ์ก็ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยข้อโภชนปฏิสังขยุต แนวทางการแก้ไข พระสงฆ์ควรเทศน์ธรรมะประยุกต์ใช้กับหลักสุขอนามัย เพื่อให้ประชาชนผู้มาทำบุญได้บุญอย่างไม่บกพร่อง หรือมีการอบรมโดยเชิญวิทยากรจากอนามัยหรือโรงพยาบาลให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโภชนาการและสุขอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระมหาปองปริดา ปริบุญโณ** ได้ศึกษาการป้องกันและรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า การป้องกันโรคตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา การฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นผู้มีศีลและวินัย มีความประพฤติ ถูกต้องดีงาม เช่น อนามัยส่วนบุคคล การกินการดื่ม การออกกำลังกาย การพักผ่อน การสุขภาพ และ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(2) ความเชื่อความเข้าใจการบริโภคน้ำอาหารจากการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหาร โดยภาพรวม ตามความเชื่อญาติโยมจะทำบุญตักบาตรตามผู้ที่ล่วงลับไปแล้วชอบหรือตามที่ตนชอบ บางวัดกว่าพระจะได้ฉันมีพิธีกรรมต่างๆ มากมาย ภัตตาหารที่รับจากการทำบุญโยมต้องการให้พระฉัน ซึ่งพระจะต้องฉันเพื่อให้โยมได้บุญ เป็นความเชื่อของประชาชนที่มาทำบุญบางกลุ่ม การขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักโภชนาการ อาหาร 5 หมู่มีอะไรบ้างและมีประโยชน์อย่างไร พระจะฉันภัตตาหารตามที่โยมถวาย หรือฉันตามที่ตนชอบ สภาพปัญหาที่พบ ด้านสุขภาพอาจทำให้เกิดปัญหา คือ โรคอ้วน เบาหวาน ความดัน ไขมันในเลือดสูง เป็นต้น แนวทางแก้ไข พระสงฆ์ควรแสดงธรรมะ หรือนำสาระน่ารู้ด้านธรรมะหรือความรู้ความเข้าใจในด้านโภชนาการติดบอร์ดประกาศในวัดเป็นภาพโปสเตอร์ให้ท่านอ่านศึกษาติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ภาควิชาอนามัยครอบครัว และฝ่ายวิจัย**

คณะสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีการเสนอผลการวิจัยสุขภาพพระภิกษุสงฆ์แบบองค์รวม พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่มีน้ำหนักตัวเกินเกณฑ์ปกติมาก สูงถึงร้อยละ 38.1 หรือ 159 รูป รองลงมาเป็นน้ำหนัก เกณฑ์ปกติ 37.6 หรือ 157 รูป และระดับต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 24.2 หรือ 101 รูป โดยในจำนวนนี้มีปัญหาความดันโลหิตสูงขั้นต้น ร้อยละ 23.4 หรือ 97 รูป

(3) พฤติกรรมการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหารแต่พระสงฆ์ โดยภาพรวมพฤติกรรมการใส่บาตรของโยมโดยส่วนมาก จะนิยมนำอาหารสำเร็จรูปใส่บาตร อาหารสำเร็จรูปประเภท มาฆ่า ปลากระป๋อง ขนมสำเร็จรูปต่างๆ และอาหารแห้งโดยทั่วไป สภาพปัญหา อาหารสำเร็จรูปอาจหมดอายุ โยมจะถวายสังฆทาน ถวายโอสถ ถวายปัจจัยเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์วัด ถวายจีวร ผ้าอาบน้ำฝน การอาบน้ำมนต์ การตรวจโชคชะตาในบางวัด เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อชีวิตในวันสำคัญทางศาสนา หรือในวันสำคัญของแต่ละบุคคล สภาพปัญหาที่พบ ยาหรือของใช้บางอย่างอาจหมดอายุการใช้งานแล้ว แนวทางแก้ไข พระสงฆ์ควรแสดงธรรมให้ประชาชนที่มาทำบุญให้เข้าใจเรื่องการทำบุญตั้งพระพุทธรูปองค์ทรงแสดงไว้ในบุญกิริยา 10 และหลักธรรมอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ **พุทธพจน์ของพระบรมศาสดา** ตรีสการมี โภชนเมตตัญญูตา การรู้จักประมาณในการบริโภคอาหารไว้ว่า การรู้จักประมาณในการบริโภคคือ รู้ว่าทายกมีของถวายมาก แต่ภิกษุก็รับแต่น้อย ทายกมีของถวายน้อย ภิกษุก็รับพอประมาณ ไม่รับจนทายกทวยกาไม่มีเหลือ

(4) การบริโภคอาหารตามหลักพระธรรมวินัย โดยภาพรวมพระสงฆ์ได้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย คือ (1) บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตในภัตตาคารวัดตักถาและบิณฑจาริกวัดถกถา (2) บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตใน นิสสัยคิยาปาจิตตีย์ (3) บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตในปาจิตตีย์ (4) บทบัญญัติเกี่ยวกับบิณฑบาตเสขยัตถ คือ จักฉันบิณฑบาตโดยเคารพ, ให้ความสำคัญอาหารในบาตร โดยภาพรวม การฉันของพระสงฆ์ หากไม่ฉันตามหลักพระธรรมวินัย อาจทำให้ขาดความเลื่อมใสจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธา แนวทางแก้ไข พระสงฆ์พึงรักษามารยาทในการฉันภัตตาหารโดยความร่วมมือฉันด้วยอำนาจตมหาตติในรสชาติของบิณฑบาต ทั้งเป็นอาการที่น่าเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นทั่วไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ **พระมหาปองปริดา ปริปุณโณ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การป้องกันและการรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง การฉันอาหาร อาจทำให้เกิดโรคเรื้อรัง หรือ โรคกายประกอบด้วยโทษมาก (อภิสนนกาโย หรือ โทสาภิสนโน) โรคนี้เกิดจากรับประทานอาหารที่ประณีต หรือรับประทานอาหารมากเกินไปแล้ว ไม่ได้ออกกำลังกายทำให้ร่างกายสะสมด้วยโทษหรือสิ่งอันเป็นพิษทำให้เกิดโรคหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง

(5) ด้านสังคมวัฒนธรรมต่อการทำบุญตักบาตร/ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ การทำบุญของพุทธศาสนิกชนตามวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งการทำบุญตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญเลี้ยงผี ผีปู่ตา คิดความเชื่อเรื่องผีปู่ตาในวิถีชีวิตคนอีสาน เชื่อกันว่าผีปู่ตา คือ ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ยังเป็นห่วงลูกหลานจึงคอยปกป้องรักษา สมาชิกของหมู่บ้านรวมถึงสัตว์เลี้ยงให้อยู่เย็นเป็นสุข ปัจจุบันประเพณีพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น คนมองประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้เป็นเพียงกิจกรรมทางไสยศาสตร์ที่มุ่งข่มขู่คุณค่าที่แท้จริงที่ประเพณีพิธีกรรมแฝงอยู่ แนวทางแก้ไข พระสงฆ์ควรแสดงธรรมหรือนำหลักคำสอนของพระพุทธองค์เผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจ โดยแทรกสาระธรรมในงานสำคัญทางศาสนา การทำบุญ หรืองานพิธีต่าง ๆ ของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ **ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิธย์ เพชรปานิวงศ์** ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการตีความผญาอีสานเชิงปรัชญา พบว่า ในทรรศนะเรื่องความจริง ชาวอีสาน มีลักษณะแบบจิตนิยม คือ มีความเชื่อว่ามีมนุษย์มาจากผญาแดน มีความเชื่อเรื่อง ผีสาง เทวดา ที่สิงสถิตอยู่ในธรรมชาติ ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาและลัทธิพรหมณ์ ทำให้ชาวอีสานมีความเชื่อว่ามีมนุษย์เวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารตามอำนาจของบุญและบาปที่ทำเอาไว้

(6) การบริโภคอาหารเชิงบูรณาการตามแนวสมัยใหม่ สภาวะปัญหาส่วนใหญ่ พระสงฆ์จะฉันภัตตาหารตามอัตภาพแบบเรียบง่ายหรือที่ได้รับบิณฑบาตไม่ค่อยศึกษาหาความรู้หลักโภชนาการเพื่อสุขภาพของพระสงฆ์เอง ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติธรรมเจริญก้าวหน้าขึ้นไป เช่น การบริโภคอาหารอย่างมีความรู้ตามหลักโภชนาการ หรืออาหารหลัก 5 หมู่ที่ใช้ประกอบการพิจารณาอาหาร การบริโภคอาหารให้มีความพอประมาณ มีเหตุผล โดยมีความรู้ทางวิชาการ เป็นความรู้ที่ทำให้รู้และเข้าใจถึงขีดความสามารถของตนในการบริโภคอาหาร เช่น ความรู้ทางโภชนาการที่ทำให้ทราบถึงปริมาณที่เหมาะสมครบถ้วน ประเภทของอาหาร หลักการเลือกอาหารปลอดภัย อาหารที่ให้โทษกับร่างกาย แนวทางแก้ไข พระสงฆ์ควรศึกษาการบริโภคภัตตาหารตามอาหารหลัก 5 หมู่ โภชนบัญญัติ การบริโภคอาหารอย่างมีคุณธรรม เป็นเงื่อนไขที่จะทำให้การบริโภคอาหารเป็นไปอย่างมีความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีและการใช้ความรู้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ **ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต** พร้อมคณะ ได้ทำการวิจัยสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 46.7 ปี อายุต่ำสุด 20 ปี อายุมากที่สุดคือ 92 ปี โดยเฉลี่ยบวชประมาณ 5

พรรษา จบการศึกษาใน ระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 50) ในด้านการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 68.4) และพบว่า พระสงฆ์ 2 ใน 3 รูป เป็นพระลูกวัด พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีค่าดัชนีมวลกายและเส้นรอบเอวอยู่ในค่าปกติ คือ มีเส้นรอบเอวเฉลี่ยเท่ากับ 77.0 เซนติเมตร แต่ก็ยังพบปัญหาามากที่สุดในพระสงฆ์กลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป มีเส้นรอบเอวสูงกว่าค่าปกติ คือ มีภาวะอ้วนลงพุงถึงร้อยละ 42.1 ต้องได้รับการตรวจเลือดดูระดับไขมันในเลือด พฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพ พบว่า พระสงฆ์จำวัดเฉลี่ย 7 ชั่วโมงต่อวัน พระสงฆ์มากกว่าครึ่งหนึ่งที่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี และพระ 1 ใน 4 รูปที่มีโรคประจำตัว โรคที่พบมากที่สุดเป็นโรคเรื้อรัง คือ ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน จากการวัดความดันโลหิตพบว่า ร้อยละ 31.6 ที่มีความดันโลหิตสูง โดยการมีโรคประจำตัวจะแปรผันตรงตามอายุ การสูบบุหรี่ พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี สูบบุหรี่ ร้อยละ 55.1 พบทุกกลุ่มอายุ โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 มวน ฉันทเครื่องดื่มประเภทชาหรือกาแฟเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 62.4 ลักษณะของการฉันทอาหาร ร้อยละ 86.4 จะฉันทเป็นประจำรวม และร้อยละ 51.7 ได้ฉันทอาหารประเภทไขมันสูง เช่น เนื้อสัตว์ติดมัน ภัตตาหารประเภททอดหรือผัด เสี่ยงต่อการเกิดภาวะไขมันในเลือดสูงในด้านสุขภาพทางจิต ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดความสุขของคนไทย จากกรมสุขภาพจิต จำนวน 15 ข้อ เพื่อประเมินระดับของความสุข พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานีมีระดับคะแนนเฉลี่ย 32 คะแนน เป็นคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์ของระดับความสุขเท่ากับคนทั่วไป เป็นที่น่าสังเกตว่า มีพระสงฆ์ร้อยละ 16.2 ที่มีความสุขน้อยกว่าคนทั่วไป ซึ่งอยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 20-30 ปี และ 60 ปี ขึ้นไป การบริโภคอาหารของพระสงฆ์มีการรับประทานอาหารรวม จะพบ สภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคประจำตัว ส่วนมากจะเป็นโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน เกิดจากการฉันทอาหารประเภทไขมันสูงและไม่ได้ศึกษาการฉันทอาหารตามหลักโภชนาการ หรืออาหารหลัก 5 หมู่ ส่วนหนึ่งอาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของพระธรรมวินัย คือ จะต้องเป็นผู้อยู่อย่างเรียบง่าย ฉันทตามอัตภาพ หรือตามสภาพความเป็นจริงที่ได้อาหารจากการบิณฑบาต ซึ่งมีข้อยกเว้นตามหลักพระธรรมวินัยบางข้อไม่อาจร้องขอจากบุคคลทั่วไปได้ ดังนั้น หากพระสงฆ์ได้พิจารณาวิเคราะห์อาหารให้เป็นไปตามหลักโภชนาการก็จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของพระสงฆ์เองให้มีอายุยืนยาว เพื่อที่จะสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. สำหรับผลการศึกษาพบว่า ในแต่ละด้านยังมีพฤติกรรมที่พระสงฆ์ปฏิบัติตัวได้ไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เช่น

1.1 ด้านอาหาร คือ การหลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวาน เช่น น้ำผลไม้ปั่นที่มีรสหวาน น้ำอัดลม เครื่องดื่มชูกำลัง และน้ำหวานต่าง ๆ

1.2 ด้านการออกกำลังกาย คือ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน ด้านอารมณ์ คือ การใช้วิธีการผ่อนคลายความเครียดด้วย วิธีสวดมนต์ การเดินจงกรม นั่งสมาธิ ไหว้พระ หรือกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ ที่น่าสนใจ

1.3 ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม คือ การทำการคัดแยกขยะแห้ง ขยะเปียก ก่อนนำไปทิ้ง ขยะรีไซเคิล สามารถให้โยมนำไปจำหน่ายได้เงินเพื่อมาเป็นกองทุนกองกลางค่าใช้จ่ายภายในวัด ด้านอากาศ ซึ่งยังพบว่า บริเวณวัดยังมีการสูบบุหรี่ การมีเสียงรบกวนจากยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถไฟ หรือเครื่องบิน เป็นต้น

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลส่งเสริมสุขภาพ จึงควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม และควรจัดสภาพแวดล้อมในบริเวณวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์ เป็นเขตปลอดบุหรี่และอบายมุขทั้งปวง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

2.1 เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุให้ดีขึ้น โดยจัดให้มีการถวายความรู้เรื่องพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ ตามหลักวิชาการด้านอาหารโภชนาการและอนามัย อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะพฤติกรรมการสูบบุหรี่ การออกกำลังกาย และการเลือกฉันทาอาหารตามหลักโภชนาการที่ดีมีประโยชน์ต่อร่างกาย

2.2 ควรเพิ่มความรู้ ความสามารถของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ควรศึกษาหาความรู้จากหนังสือ วารสารทางการแพทย์ หรือทางอินเทอร์เน็ต ในการปฏิบัติให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อดำเนินการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของพระภิกษุให้ดีขึ้น โดยการจัดทำคู่มือสุขภาพสื่อประชาสัมพันธ์ หรือจัดตั้งศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ ภายในวัดของเจ้าคณะผู้ปกครองในแต่ละจังหวัด

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ของพระสงฆ์ทุกภูมิภาค เพื่อให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาพฤติกรรม

สุขภาพของพระภิกษุที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ต่อไป

บรรณานุกรม

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (2560). สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2560, แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th>.

ประยงค์ แสนบุราณ เทพพร มังธานี และภคินิตย์ เพชรปานีวงศ์. (2548). การ
ตีความผลยาเชิงปรัชญา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พรเทพ ศิริวนารังสรรค์, พร้อมคณะผู้จัดทำ. (2558). **สุขภาพดี เริ่มที่คุณ**,
สำนักพิมพ์ : สำนักสื่อสารและตอบโต้ ความเสี่ยง กรมอนามัย.

พระมหาปองปรีดา บริบูรณ์. (2545). “การป้องกันและรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา”
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

วิโรจน์ นาคชาตรี. (2555) “**อาหารและวิธีการบริโภคเพื่อสุขภาพตามทัศนะของ
พุทธปรัชญา**”. **รามคำแหง** (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ 15
ฉบับที่ 1.

ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต พร้อมคณะ (2560). **สุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัด
อุบลราชธานี**. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2560, แหล่งที่มา
<http://guideubon.com/index.php>.

สันต์ สัมปัตตะวนิช และคณะ. (2559). **เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมกับการบริโภคอาหาร**,
สำนักพิมพ์ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2560). สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม
2560,แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th/Content/>.

คุณค่าของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ที่มีผลต่อชาวพุทธอำเภอกุตจับ จังหวัดอุดรธานี
The Value of Anusānipatihariya towards the Buddhists in
Kutchab District Udonthani Province

พระบุญมี สัจจิตโต (บรรณารักษ์)¹

Phra Boonmee Sujitto (Bannathee)¹

พระมหาปริยญา วรญาโณ²

Phramaha Parinya Vorayano²

พระครูจิริธรรมธัช³

PhraKru Jiradhammathat³

โพน นามณี⁴

Pon Nammanee⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkai Campus¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา⁴

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus⁴

Corresponding Author, Email: phoonamane@outlook.com⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ในคัมภีร์พระพุทธานุศาสน์ 2) ศึกษาการสอนแบบอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ของพระสงฆ์อำเภอกุตจับ จังหวัดอุดรธานี และ 3) คุณค่าอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ที่มีต่อชาวพุทธ อำเภอกุตจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากตำราทางวิชาการพระพุทธานุศาสน์ เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการใช้อุศาสน์ปาฏิหาริย์ และการสัมภาษณ์ ชาวพุทธอำเภอกุตจับ จังหวัดอุดรธานี แล้วนำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิธี

ผลจากการวิจัยพบว่า อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ เป็นการสอนหรือการแนะนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธานุศาสน์ ให้ผู้ที่รับคำแนะนำนั้นนำไปปฏิบัติ หรือพิจารณาตาม จนสามารถดับทุกข์

การใช้อุศาสน์ปาฏิหาริย์ในการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในอำเภอกุตจับพบว่า ในการแสดงธรรมแต่ละครั้งท่านได้คำนึงถึงและสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

คุณค่าการสอนแบบอนุสาศนีนีปาฏิหาริย์ที่มีต่อการพัฒนากาย พบว่า ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องอินทรีย์สังวร ได้แก่ การบริโภคด้วยความพอดีทำให้เกิดคุณภาพชีวิต

คุณค่าต่อการพัฒนาพฤติกรรม เริ่มจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติมุมมองต่อตนเองและมุมมองที่มีต่อโลก การปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมโดยการถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่ทำลายแต่ช่วยกันสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น

คำสำคัญ: อนุสาศนีนีปาฏิหาริย์, ชาวพุทธ, คุณค่า

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the principle of Anusāsanipatihariya in the scripture of Buddhism 2) to study the teaching in the form of Anusāsanipatihariya of the Buddhist monks in Kuttab District, Udonthani Province and 3) to study the value of Anusāsanipatihariya towards the Buddhists in Kuttab District, Udonthani Province. This research was the qualitative research collecting the data from the Buddhist academic books, documents and researches related to the contents of Anusāsanipatihariya and interviewing the groups who gave the key performance, that is, the Buddhists in Kuttab District, Udonthani Province and then reporting the results of the research by descriptive method.

The research found that Anusāsanipatihariya is the teaching or the Buddhist advice of the teaching in order to make people apply all those instructions for practice or contemplation until to get rid of the suffering.

The application of Anusāsanipatihariya in dispersion of the Buddha's teaching of the Buddhist monks in Kuttab District, Udonthani Province was found that in teaching Dhamma in each time, the Buddha realized and taught the appropriate Dhamma in accordance with the personal difference

The value of instruction on Anusāsanipatihariya towards the physical development was found that to give the importance with sense-restraint is to resume with the sufficiency that causes the quality of life.

The value towards the behavioral development begins from the change of attitude for oneself and vision towards the world. The improvement of the behavioral development was reciprocated with environment not to be destroyed but to assist each other to enhance the good environment by holding the mind of people in society.

Keywords: Anusāsānipatihariya, the Buddhists, the value

บทนำ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงพระปรีชาสามารถยอดเยี่ยมในการอบรมสั่งสอน และประสบความสำเร็จในการสอนอย่างสูงสุด พระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า ที่ปราชญ์ได้ขนานนามถวาย และพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกกันเสมอ คือคำว่า “พระบรมศาสดาหรือพระบรมครู” ซึ่งแปลว่า พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยมหรือผู้เป็นยอดของครู ทรงให้ความสำคัญกับเรื่องธรรมะมากกว่าปาฏิหาริย์ชนิดอื่นๆ เนื่องจากว่าหากเข้าใจธรรมะแล้วจะไม่มีวันเสื่อมอีก ส่วนฤทธิ์เดชอำนาจอย่างอื่นๆ นั้นสามารถเสื่อมได้หากไม่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พระพุทธเจ้าจึงทรงเผยแผ่พระศาสนาโดยใช้หลักธรรมนำหน้า ส่วนฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์เป็นเพียงอุปกรณ์ช่วยเสริมในบางกรณีเท่านั้น ในการเผยแผ่พระศาสนา นั้นพระพุทธเจ้าทรงใช้สังฆธรรมในการเผยแผ่พระศาสนามากกว่าจะแสดงฤทธิ์ให้เขากลัว ไม่ใช่วิธีการเผยแผ่พระศาสนาเพื่อให้คนกลัว แต่เพื่อให้เข้าใจให้รู้แจ้งในสังฆธรรม และเชื่อในการกระทำมากกว่าจะไปเชื่อในเรื่องการอ่อนวอนเช่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นมีเป้าหมายแท้จริงในการเผยแผ่ศาสนาจึงเพื่อให้คนเข้าใจสังฆธรรม ซึ่งบางครั้งอาจใช้วิธีการที่หลากหลาย แต่ก็มีจุดหมายปลายทางเดียวกัน ส่วนในเรื่องของปาฏิหาริย์นั้นเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูที่ยิ่งใหญ่ของโลก ทรงเข้าใจในจิตของมนุษย์เป็นอย่างดีจึงทำให้พระองค์สามารถประกาศพระศาสนาได้อย่างรวดเร็ว และมีผู้บรรลुरुธรรมตามพระองค์เป็นจำนวนมาก

ในที่ขนิทาย สีสันธรรค ได้กล่าวถึง ปาฏิหาริย์ หมายถึง คุณเครื่องทำให้เกิดความสำเร็จ 3 ประการ ดังนี้

1) อิทธิปาฏิหาริย์ หมายถึง การแสดงอิทธิฤทธิ์ทางจิตใจที่สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้ตามความมุ่งหมายของจิต เช่น กำบังหายตัว เหาะขึ้นไปในบนอากาศ ซึ่งมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ 2 ลักษณะ คือ “อามิสฤทธิ์ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์

เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุ และธรรมฤทธิ์การแสดงฤทธิ์ ในทางธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรม” (อง.ทก. (ไทย) 20/403/ 1 17)

2) อาเทศนาปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ในการทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ มีความรอบรู้กระบวนการของจิตใจจนสามารถกำหนดลักษณะอาการเล็กๆ รวมถึงความคิดอุปนิสัยและจิตใจของผู้อื่นได้อย่างแม่นยำ

3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริงซึ่งเป็นการลงมือปฏิบัติตาม เช่น การปฏิบัติธรรมแล้วสามารถเข้าถึงซึ่งความสำเร็จในหลักธรรมคำสอน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการแสดงปาฏิหาริย์เช่นกัน (ที.สี. (ไทย) 9/339/272)

พระพุทธเจ้าทรงใช้ปาฏิหาริย์สามคือ ให้อภัยท่านยสะกับบิดาที่อยู่ใกล้กัน ทำให้มองไม่เห็นกันแล้วทรงแสดงอนุปปุพพิททาและอริยสัง 4 จนกระทั่งท่านยสะบรรลุลุรหัตตผล ส่วนบิดาท่านยสะบรรลุโสดาปัตติผลและแสดงตนเป็นอุบาสกคนแรกที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จากนั้นมารดาภิภรรยาเก่าของพระยสะ ต่างบรรลุปะเป็นพระโสดาบันและแสดงตนเป็นอุบาสิกาคู่แรกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ต่อมาทรงแสดงธรรมโปรดเพื่อนพระยสะอีก 45 คน ให้ได้บรรลุลุรหัตตผล แล้วจึงทรงส่งพระปัญจวัคคีย์ พระยสะและกลุ่มเพื่อนพระยสะ ซึ่งล้วนเป็นพระอรหันต์ รวมทั้งหมด 60 รูปออกไปประกาศพระศาสนาเป็นธรรมทูตชุดแรกในพระพุทธศาสนา คุณค่าและประโยชน์ของการใช้ปาฏิหาริย์สามในการเผยแผ่พระศาสนา นั้น จึงเป็นการแสดงให้เห็นความอัศจรรย์ของจิตที่ฝึกฝนอบรมมาดีแล้ว และการใช้อุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นการทำให้คนมีความรู้สึกอัศจรรย์ใจ เมื่อมีความอัศจรรย์ใจแล้วก็อยากจะทำสิ่งต่อไปที่พระพุทธเจ้าหรือพระสาวกจะแสดงนั่นคืออะไร เกิดจิตที่จดจ่ออยากรู้ จึงทำให้เปิดใจรับสิ่งที่พระองค์แสดงอย่างไม่มีเงื่อนไข เมื่อไม่ปิดกั้นจิตอย่างนั้นแล้วจึงทำให้ใคร่ครวญตรึกตรองตามหลักธรรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริง เพราะวิธีการในการสอนที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ในการนำพุทธศาสนาเข้าสู่จิตวิญญาณจนเกิดผลในทางปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตของสังคมจึงสำคัญมากและต้องเริ่มต้นตั้งแต่เกิดจนตาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นสิ่งที่ผู้สอนหรือผู้ที่เผยแผ่ธรรมะควรให้ความสนใจศึกษา เพื่อผลสำเร็จในการสอน โดยเฉพาะในการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องและอิทธิพลคำสอนที่มีชาวพุทธในอำเภอภูดง จัหวัดอุดรธานี ที่สามารถจะพัฒนาได้ ประกอบสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมชาวพุทธ ทั้งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็มีมากเพียงพอต่อการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ได้ จึงมีความสนใจในศึกษาการสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา สำหรับ

พัฒนาพฤติกรรมของชาวพุทธในชุมชนหนองสร้างไพร ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบันทำให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและทางสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอนุศาสนีปาฏิหาริย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการสอนแบบอนุศาสนีปาฏิหาริย์ของพระสงฆ์อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาคุณค่าอนุศาสนีปาฏิหาริย์ที่มีต่อชาวพุทธ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาอิทธิพลการสอนแบบอนุศาสนีปาฏิหาริย์ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาร่างกาย การพัฒนาจิตใจของชาวพุทธ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

2. ขอบเขตด้านข้อมูล

2.1 ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาทศปิฎก และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2.2 ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ตำราทางวิชาการ พระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการใช้ อนุศาสนีปาฏิหาริย์

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key performance) ได้แก่ ชาวพุทธอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีการ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งสัมภาษณ์แบบ เป็นทางการ โดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) จำนวน 25 รูป/คน ได้แก่

1. พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะ ตำบล และเจ้าอาวาส	จำนวน 5 รูป
2. ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
3. ประชาชนชาวบ้าน	จำนวน 5 คน
4. ประชาชน	จำนวน 10 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documents study) โดยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) จากเอกสาร บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิจัยภาคสนาม สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) จากกลุ่มเป้าหมายได้มาโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยภาคสนาม (Field work) ด้วยเครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 : การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 นี้เป็นการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้นุสสาสนีปาฏิหาริย์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเอกสารที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่มาจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Resources) ได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ตำราพระพุทธศาสนา และเอกสารวิชาการหรือวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยผลการวิจัยในระยะที่ 1 คือกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระยะที่ 2 : การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นขั้นตอนเก็บข้อมูล โดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) ที่อาศัยในอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 25 รูป/คน ได้แก่

1. พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส	จำนวน 5 รูป
2. ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
3. ประชาชนชาวบ้าน	จำนวน 5 คน
4. ประชาชน	จำนวน 10 คน

ข้อมูลที่ได้ทั้ง 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นการวิจัยเอกสารและภาคสนามจะถูกนำมาวิเคราะห์ตามหลักพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ระยะที่ 3 : จัดกระทำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาหลักอนุสาศนีปาฏิหาริย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในนั้น เป็นต้นตำรับหลักการนิเทศศาสตร์กล่าวคือ จะทรงตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนว่าทรงกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละครั้งเพื่ออะไร แล้วก็ทรงเตรียมเนื้อหาหรือเรื่องที่จะสอนไปตามลำดับความยากง่ายไปพร้อมๆ กัน และทรงคำนึงถึงตัวผู้รับการสอนหรือผู้รับสารด้วยว่า เขาจะสามารถเข้าใจและจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกอยากเรียนรู้ และสนใจเอาใจใส่มีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเทคนิค และวิธีสอนก็ทรงมีไว้หลายรูปแบบ และวิธีการดังกล่าวก็ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในขณะนั้น มีบุคคลทุกชั้นวรรณะเลื่อมใสศรัทธา จนทำให้เกิดการอุปสมบทตามและสามารถบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์เป็นจำนวนมาก ดังที่ ปรากฏในพุทธประวัติ ถึงแม้บางคนจะมีได้อุปสมบทก็ตาม แต่ก็ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่สงบสุขในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรมาโดยตลอด

ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนามี 3 อย่างคือ 1) อิทธิปาฏิหาริย์ คือฤทธิ์ที่เป็นอัศจรรย์ มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ ต่างๆ 2) อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การทลายใจคนอื่นได้ 3) อนุสาศนีปาฏิหาริย์ คือ คำสอนที่เป็นอัศจรรย์ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับดวงจิต คือสารวมตั้งจิตให้เป็นสมาธิเพื่อเป็นบาทฐานของสมณะและวิปัสสนาญาณน้อมเข้าสู่สภาวะธรรม อันมีปิติ 5 เป็นต้น ถึงจะบรรลุเข้าถึงอารมณ์ของฌานจริงๆ อารมณ์ของรูปฌานนั้นท่านให้ฝึกกสิณบ้าง ใช้คาถาปริกรรมบ้าง สุดแท้แต่อุปนิสัยของผู้ที่ได้สั่งสมบำเพ็ญมาในอดีต ต้องทำให้เกิดความชำนาญในอารมณ์หรือเรียกว่า วสี คือชำนาญในการนึก ชำนาญในการเข้าและออก ชำนาญในการตั้งจิตให้เป็นทรงอารมณ์จิตให้ได้ ลดจิตเป็น เพิ่มจิตเป็น จนจิตมีความนิ่ง สงบ เย็น นิ่งจนสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างเป็นอิสระ สามารถสลบจิตให้ชำนาญในอารมณ์อย่างคล่องแคล่วว่องไวตามใจปรารถนาได้

อนุสาศนีปาฏิหาริย์ เป็นการสอนหรือการแนะนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้ผู้ที่รับคำแนะนำนั้นนำไปปฏิบัติ หรือพิจารณาตาม จนสามารถดับทุกข์ แก้ปัญหาในชีวิตของตนเองหรือสามารถกำจัดกิเลสอันเป็นเหตุทำให้จิตใจเศร้าหมอง เมื่อบุคคลผู้รับคำสอนประพฤติปฏิบัติตามคำสอนนั้น ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ เช่นสอนว่าอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อม อนุสาศนีปาฏิหาริย์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 อย่าง ได้แก่

1. หลักคำสอน เนื้อหาที่สอนต้องเป็นหลักคำสอนที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ หรือต้องเป็นคำสอนที่ผู้รับการสอนพิจารณาแล้วว่าเป็นประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติได้

2. ตัวผู้สอน เช่น พระพุทธเจ้า พระสาวก หรือครูบาอาจารย์ที่หน้าที่เกี่ยวกับการสอน การมีหลักคำสอนที่ดีแต่ผู้ทำการสอนมีบุคลิกลักษณะหรือความประพฤติไม่เหมาะสม ก็ไม่อาจสร้างศรัทธา หรือความเคารพแก่ผู้รับการสอนได้ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะทำให้เกิดอนุสาสนีปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นได้ คุณสมบัติของสอนที่ดีในพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นผู้มีวิชาและจรณะ หมายถึงต้องเป็นผู้มีความรู้และประพฤติดีมีคุณธรรม

3. หลักวิธีการสอน พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบเป็นฐานในการสอน เพราะมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมและสังคมของพราหมณ์อินเดียโบราณที่เป็นระบบวรรณะ พระพุทธองค์จึงได้นำทั้งเทคนิค วิธีการ สติภาวนาที่จะนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคม ชุมชน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เพื่อให้เข้ากับอุปนิสัยและระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังในแต่ละกลุ่มพระองค์ทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายอยู่แล้วไปหาฟังสิ่งที่เห็นแล้วเข้าใจยาก หรือยังไม่รู้ไม่เข้าใจ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจสามารถนำไปใช้ในชีวิตของตนและสังคมได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือการสอนเรื่องอริยสัจ ทรงเริ่มสอนจากการชี้ให้เห็นความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่แล้วเป็นธรรมดาในคนทุกคน ต่อจากนั้น จึงสาวหาเหตุที่ยากยิ่งขึ้นและลึกซึ้งลงไป และชี้แนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมไปหานามธรรม ลักษณะการสอนทรงสอนด้วยความลุ่มลึกไปตามลำดับขั้น ในบางครั้งใช้การสอนที่แสดงได้ด้วยของจริง มักทรงสอนให้ตรงเรื่องและเนื้อหาต่างๆ ด้วยการสอนอย่างมีเหตุผล สอนเท่าที่จำเป็นและสอนในสิ่งที่มีความหมายเท่านั้น

2. การสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ของพระสงฆ์อำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี

จากการศึกษารูปแบบการใช้อนุสาสนีปาฏิหาริย์ในการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในอำเภอภูคดจับ พบว่า ในการแสดงธรรมแต่ละครั้งท่านได้คำนึงถึงและสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเริ่มต้นจากการที่เราต้องวิเคราะห์บุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคลอาจใช้วิธีต่างวิธีวิธีการแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์นั้น มุ่งไปที่เรื่องของ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือที่เรียกว่าไตรสิกขา เน้นถึงหลักธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะประพฤติปฏิบัติ

เป็นหลักที่เป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินของมนุษย์ในสังคม เช่น เรื่องของศีลที่เป็นหลักที่ทำให้ชีวิตผู้ปฏิบัติมีชีวิตอย่างมีความสุขหรือหลักในการทำงานให้เจริญก้าวหน้าอย่างการใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ได้ฟังไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ผู้สอนต้องรู้ว่ากิเลสก็เหมือนกับโรค อย่างหนึ่งแต่เป็นโรคที่เบียดเบียนทางใจและส่งผลไปถึงโรคทางกาย เช่น มือชอบลักขโมยของผู้อื่นปากชอบพูดกล่าวร้ายผู้อื่น ถ้าไม่รักษาก็ก่อมจะมีมากขึ้นพระพุทธเจ้าเป็นเหมือนแพทย์ชั้นเอก ผู้ค้นพบยารักษาโรคทางใจ คือ ธรรมโอสธ พระสงฆ์ คือ ศิษย์ที่จะต้องสืบทอดธรรมโอสธไปรักษาใจของผู้ที่เป็นโรค เพื่อให้หายจากโรค นั้นๆ กล่าวคือต้องบอกตัวยาทียบกับปริยัติต้องบอกวิธีใช้เทียบกับปฏิบัติ ต้องบอกสรรพคุณเทียบกับปฏิบัติ เนื้อหาหรือเนื้อเรื่องที่จะสอน ผู้เทศน์ต้องกำหนดเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องที่จะสอนให้เหมาะสม ในการเทศน์ทุกครั้ง สอนจากสิ่งที่รู้ ที่เห็น เข้าใจได้ง่าย

ด้านวิธีการแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ของพระสงฆ์อำเภอกุดจับต้องเริ่มวิเคราะห์บุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคลอาจใช้วิธีต่างวิธีการแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์นั้น มุ่งไปที่เรื่องของ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือที่เรียกว่าไตรสิกขา ปัญญาและอุปสรรคในการแสดงมุ่งเน้นไปที่หลักธรรมเรื่องของกรรมดี และกรรมชั่ว ปัญญาและอุปสรรคในการแสดงธรรมมีบ้างเล็กน้อย แต่ก็ไม่ใช้เรื่องสำคัญในการที่จะเข้าใจหลักธรรม เพราะเน้นถึงหลักธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ฉุกคิดได้ในสิ่งที่เคยได้ทำลงไป และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นหลักที่เป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินของมนุษย์ในสังคม เช่น เรื่องของศีลที่เป็นหลักที่ทำให้ชีวิตผู้ปฏิบัติมีชีวิตอย่างมีความสุขสรุปแล้วแนวทาง และวิธีการที่จะทำให้ชาวพุทธเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และใช้เป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง มีวิธีการ ต้องเรียนรู้ ต้องศึกษาพระพุทธศาสนาให้เป็นความรู้พื้นฐาน ก่อนแนะนำเข้าสู่การปฏิบัติ เพื่อให้รู้จักการนำเอาหลักธรรมที่ตนเองได้เรียนรู้มานั้นนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมเมื่อได้รู้และได้ปฏิบัติด้วยตนเองแล้วก็จะเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตามมา

3. คุณค่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ที่มีต่อชาวพุทธ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

คุณค่าการสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ที่มีต่อการพัฒนากาย พบว่า ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องอินทรีย์สังวร ได้แก่การบริโภคด้วยความพอดีทำให้เกิดคุณภาพชีวิต เรียกว่าเป็นการกินด้วยปัญญา รู้จักสำรวจระวังในอินทรีย์คือการใช้อินทรีย์เป็น นักเสพจะได้ โลภะ โทสะ โมหะ ทำให้เกิดความพอดีหรือมัชฌิมา คือการไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นจึงเป็นหลักในการตัดสินพฤติกรรมของ

มนุษย์ของพระพุทธศาสนา เมื่อบริโภคะอะไรก็ตามโดยใช้ปัญญาจะเกิดความพอดีมีการสำรวมระวังอินทรีย์ แล้วจึงมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่ได้รับจากการสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์

คุณค่าการสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ที่มีต่อการพัฒนาจิต ส่งผลให้จิตใจไม่พลอยป่วยไปด้วย ยิ่งกว่านั้นกลับใช้ใจที่สบายมีกำลังจิตเข้มแข็งนั้น หันกลับมาส่งอิทธิพลบรรเทาหรือผ่อนเบาโรคทางกายได้อีกด้วย อาจทำให้โรคหายง่ายและไวขึ้น ในด้านผู้มีจิตใจผ่องใสเบิกบาน ย่อมช่วยให้กายเอิบอิมิผิวพรรณผ่องใสสุขภาพกายดี เป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว โรคกายหลายอย่างเป็นเรื่องของกายจิตสัมพันธ์เกิดจากความแปรปรวนทางจิตใจ เช่น ความมักโกรธบ้าง ความกลุ้มกังวลบ้าง ทำให้เกิดโรคปวดศีรษะบางอย่างหรือโรคแผลในกระเพาะอาหารอาจเกิดได้เป็นต้น เมื่อทำจิตใจให้ดีด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งก็ช่วยแก้ไขโรคเหล่านั้น การฝึกจิตให้มีคุณภาพ ก็เป็นแนวทางในการฝึกปรี้อปัญญาด้วยเช่นกันซึ่งจะทำให้เกิดความรู้จักความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระผ่องใส เบิกบาน โดยสมบูรณ์ ได้แก่การรวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ สองอย่างแรกเข้ามา ว่าโดยวาระก็คือ การฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธิ์ ที่รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนเคลือบคลุม ย้อมสีอำพราง หรือพร่ามัวเป็นต้น เพราะอิทธิพลของกิเลสมีวิชาและต้นเหตุเป็นตัวนำที่ครอบงำจิตอยู่ การฝึกปัญญาเช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใสเป็นพื้นฐาน แต่ในเวลาเดียวกัน เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้วก็กลับช่วยให้จิตนั้นสงบ มั่นคงบริสุทธิ์ ผ่องใสอย่างแนนอนยิ่งขึ้น และส่งผลออกไปในการดำเนินชีวิตคือ ทำให้วางใจ วางท่าที มีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง และใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์ไม่เอนเอียง ไม่มีกิเลสแอบแฝงนั้น คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ ทำกิจทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

คุณค่าของอนุสาสนีปาฏิหาริย์ต่อการพัฒนาพฤติกรรม เริ่มจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติมุมมองต่อตนเองและมุมมองที่มีต่อโลก การปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมโดยการถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่ทำลายแต่ช่วยกันสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น ด้วยการใช้อุปมาเป็นเครื่องนำทาง ถ้าสามารถกระทำได้ก็จะทำให้ทั้งบุคคลและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หรือจะก้าวไปถึงระดับโลกก็จะเป็นการดี เพราะจะทำให้คนมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการกระทำทั้งต่อตนเองและต่อโลกมากขึ้นนอกจากการพัฒนาทางพฤติกรรมในระดับบุคคลแล้ว การพัฒนาพฤติกรรมอีกระดับหนึ่งที่มีผลส่งผลให้บุคคลในสังคม เกิดการสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคมก่อให้เกิดการประสานการหมู่ชน

ไว้ด้วยความสามัคคี ทำให้สังคมอยู่รวมกันได้ ไม่แตกแยกกระจัดกระจาย ทำให้มีเอกภาพและมีความมั่นคง

ความสัมพันธ์ระหว่างอนุศาสน์ปาฏิหาริย์กับการสร้างแรงจูงใจ สรุปได้ว่าการจูงใจ (Motivation) เป็นกระบวนการของการกระตุ้นให้เกิดการกระทำสนับสนุนกิจการที่กระทำให้เกิดความก้าวหน้า และกำหนดแบบแผนของกิจการที่กระทำ และการกระทำหรือพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากจุดมุ่งหมายที่การกระทำหรือพฤติกรรมนั้นๆ มุ่งไปสู่ เป็นเรื่องที่ซับซ้อน ปัจจัยต่างๆ ที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมจะไม่มีความสัมพันธ์กันชนิดตรงไปตรงมาลักษณะของการจูงใจ คือ เปลี่ยนแปลงได้ทุกโอกาสแม้ว่าเขาจะประพฤติปฏิบัติอยู่เหมือนเดิม ทำให้ทราบถึงลักษณะที่แสดงออกของมนุษย์พระพุทธองค์มีวิธีการหลากหลายวิธีในการดึงบุคคลต่างๆ เข้าหาธรรมตั้งแต่ความศรัทธาในบุคลิกของพระองค์ คำตรัสที่กระตือรือร้น ใช้อุปนิสัยหรือความเคยชินของผู้ฟัง ใช้นิทานชาดก หรืออุปกรณ่ง่ายๆ และที่สำคัญคือ การสร้างแรงจูงใจแบบต่างๆ ของพระพุทธเจ้า ซึ่งยังมีพระสูตรต่างๆ อีกมากมายในพระไตรปิฎกที่แสดงให้เห็นพุทธวิธีการสอนของพระพุทธองค์ อันแสดงให้เห็นถึงพุทธคุณ คือปัญญา ซึ่งทำให้สำเร็จพุทธภาวะ ความเป็นประโยชน์ตนและความถึงพร้อมด้วยประโยชน์ตน เป็นต้น และความกรุณา ซึ่งให้สำเร็จพุทธกิจ ความเป็นผู้เป็นที่พึ่งของโลก และการปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. ข้อมูลสนเทศเกี่ยวกับการสอนแบบอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ของพระสงฆ์อำเภอกุดจับ
3. ได้ข้อมูลสนเทศเกี่ยวกับคุณค่าอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ที่มีต่อชาวพุทธอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2529). **คู่มือการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพลัสเพรส จำกัด.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชสิทธิมนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ. 9). (2506). **วิปัสสนากรรมฐานเล่ม 5**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรอักษร.
- แสง จันทร์งาม. (2526). **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์.

รูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด
Knowledge Management Model of Buddhist Archeology in
Roi Et Province

พระครูวาปีจันทคุณ¹

PhraKru Wapeechantakun¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi-et Buddhist College¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ คือ แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา มี 5 ประเด็น 1) ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ 2) การจัดทำฐานข้อมูล 3) การอนุรักษ์โบราณคดี 4) การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว 5) การจัดการแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ผลการวิจัยพบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ดยังมีน้อยมาก ทั้งนี้เพราะเป็นโบราณคดีที่ไม่มีชื่อเสียงมาก และโดยมากไม่ได้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นเพียงโบราณสถาน/โบราณคดีที่อยู่ในความครอบครองและดูแลของกรมศิลปากรเท่านั้น โบราณคดีแต่ละแห่งขาดการจัดทำฐานข้อมูล ข้อมูลโบราณคดีแต่ละแห่งพบในสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น บัญชีโบราณสถานของกรมศิลปากร, โบราณคดีที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น, โบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยมากไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ เพราะได้รับการชี้แจงเรื่องกฎหมายและวิธีการอนุรักษ์โบราณคดีจากเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรแล้ว, แหล่งโบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยมากไม่มีการปรับภูมิทัศน์ ดังนั้น จึงทำให้ขาดความสวยงามและเหมาะแก่การท่องเที่ยว, โบราณสถานเกือบทั้งหมดขาดการจัดแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา

Abstracts

This research aims to study the knowledge management model of Buddhist archeology in Roi Et province. The area of research in the area is the archeological site of Buddhism in Roi Et, consisting of 1) the scope of the content has 5 issues 1) public relations 2) database development 3) archaeological conservation 4) Travel 5) Cultural Resources The research instrument was an in-depth interview with descriptive data analysis. The research found that the archeology of Roi Et is still very rare, because it is a very unpopular archeology. It is not a tourist attraction. It is only archaeological remains in the possession and care of the Fine Arts Department, each archaeological site lacking a database. Each archaeological site is found in the internet, such as the archeological site of the Fine Arts Department, the archeology site of Roi Et Province, archeology in Roi Et, Because of the clarification of the law and the methods of archeological conservation by the Department of Fine Arts, archaeological sites in Roi Et are largely unmodified, so they lack beauty and are suitable for tourism Cultural knowledge

Keywords: the role of the clergy (Monks), Thailand, the pain relief aids.

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมคือแหล่งโบราณคดีจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แหล่งโบราณคดีระดับประเทศ และแหล่งโบราณคดีระดับชุมชน แหล่งโบราณคดีเป็นผลงานการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ หรือเกิดจากความรู้ ประสบการณ์ จินตนาการ ทางศิลปะและวัฒนธรรม ความตั้งใจและมีฝีมืออันประณีตของมนุษย์ เราอาจแบ่งแหล่งโบราณคดีเหล่านี้ออกเป็น 2 ประเภท ในมิติของมรดก คือมรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางศาสนา มรดกทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องปั้นดินเผา มรดกทางศาสนา เช่น เสมา เป็นต้น คุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีคือ เป็นหลักฐานบ่งบอกถึงความเจริญของจิตใจและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นหลักฐานแสดงวัฒนธรรมอันล้ำค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การดำเนินงานเกี่ยวกับโบราณสถานยังคงมีปัญหา เนื่องจากการให้ความสนใจหรือการให้ความสำคัญกับทรัพยากรวัฒนธรรมได้จำกัดอยู่ในวงแคบ ไม่มีการส่งเสริมให้ความรู้ชุมชนอย่างเพียงพอ ทำให้ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษา และขาดความตระหนักถึงความสำคัญ รวมถึงไม่กล้าเข้าไปจัดการด้วยตนเอง ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานส่วนใหญ่ถูกจำกัดอยู่ในการดูแลของทางภาครัฐ ในส่วนของทางภาครัฐเองก็สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง เนื่องด้วยปัจจัยทั้งทางระยะเวลาและบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่เพียงพอต่อจำนวนโบราณสถานทั้งหมดทั่วประเทศ ซึ่งมีกว่า 8,732 แห่ง กล่าวในเชิงการจัดการความรู้ แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ขาดการจัดการความรู้ ซึ่งสามารถทำได้ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การอนุรักษ์ การจัดทำฐานข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การปรับสภาพภูมิทัศน์ การจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งมีผลทำให้คนทั้งหลายได้เห็นความคุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดี รวมทั้งได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งโบราณคดีด้วย

จังหวัดร้อยเอ็ดมีแหล่งโบราณคดีตามบัญชีของกรมศิลปากรทั้งสิ้นจำนวน 180 แห่ง โดยแบ่งเป็นประเภทแหล่งโบราณคดีที่ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จำนวน 42 แห่ง และแหล่งโบราณคดีที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนหรือยังไม่ได้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา จำนวน 138 แห่ง มีทั้งแหล่งโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลศิลปะและวัฒนธรรมแบบขอมคือกู และแหล่งโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา เช่น สิมโบราณ เป็นต้น จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า แหล่งโบราณคดีโดยมากยังไม่มีจัดการที่ดี บางแห่งก็ถูกปล่อยให้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา เหตุผลที่สำคัญอย่างหนึ่งคือชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญและไม่ได้มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของ เพราะเห็นว่าเป็นสถานที่ของราชการคืออยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ส่วนกรมศิลปากรก็มีข้อจำกัดในการดูแลรักษาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในเบื้องต้น ปัญหาที่พบคือแหล่งโบราณคดีขาดการเอาใจใส่ดูแลและพัฒนาให้คนทั้งหลายเห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม รวมทั้งจิตรกรรมอันทรงคุณค่าที่มีอยู่ทั้งในแง่ของศิลปะ ความเชื่อ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน โดยสรุปก็คือ ร้อยเอ็ดมีจุดแข็งด้านวัฒนธรรม คือมีแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และบางแห่งก็มีชื่อเสียง เช่น มหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นต้น แต่ขาดการจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสภาพปัญหานี้สอดคล้องกับความต้องการด้านการพัฒนาและการท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่คือต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ส่งเสริมงานวัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

พัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยว และพัฒนาการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแหล่งโบราณคดีทั้งหลายที่มีอยู่
เหล่านี้ โดยศึกษาเฉพาะแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น และศึกษาใน
มิติของการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดี เพื่อพัฒนาองค์ความรู้
เกี่ยวกับโบราณคดีและกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้แหล่ง
โบราณคดี เป็นการได้ร่วมอนุรักษ์และส่งเสริมการจัดการแหล่งโบราณคดี ซึ่ง
สามารถที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ในอนาคตด้วย จะมีผลดี
ต่อการเรียนรู้ ระบบเศรษฐกิจของชุมชน เกิดคุณค่าทางจิตใจคือได้สัมผัสความ
งดงามแห่งศิลปะ ทำให้เพลิดเพลินและมีความสุขใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทาง
พระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย
การศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร บทความ และรายงานการวิจัยที่
เกี่ยวข้อง และศึกษาข้อมูลพื้นที่โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและสนทนากลุ่ม มี
ขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1 เนื้อหาการวิจัย

ศึกษาใน 5 ประเด็น ได้แก่

- 1) การประชาสัมพันธ์
- 2) การจัดทำฐานข้อมูล
- 3) การอนุรักษ์โบราณคดี
- 4) การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
- 5) การจัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 เอกสาร ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร บทความ
และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 กลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสียกับการบริหารจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ได้แก่

ก. กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ 35 คน ประกอบด้วย

1. พระสงฆ์ 10 รูป
2. ไวยาวัจกร 5 คน
3. ผู้สูงอายุ 10 คน
4. เยาวชน 5 คน
5. บุคลากรขององค์การปกครองท้องถิ่น 5 คน

ข. กลุ่มเป้าหมายในการเสวนากลุ่ม 8 คน ประกอบด้วย

1. เจ้าอาวาสผู้เป็นเจ้าของพื้นที่การวิจัย 2 รูป
 2. ประชาชนชาวบ้าน 2 คน
 3. บุคลากรสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด/อำเภอ 1 คน
 4. อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา 1 คน
 5. ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการโบราณคดี 2 คน
- รวมทั้งสิ้น 43 รูป/คน

3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์

4 พื้นที่การวิจัย แหล่งโบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ด 8 แห่ง ได้แก่

1. หลวงพ่อพระสังกัจจายน์ วัดสระทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
2. เสาคินโบราณ วัดเหนือ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
3. พระพุทธมิ่งเมืองมงคล วัดกลาง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
4. สิมโบราณ วัดประตู่ชัย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
5. สิมโบราณ วัดขอนแก่นเหนือ บ้านขอนแก่นเหนือ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
6. พระธาตุสี่แก้ว ตำบลสี่แก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
7. สิมโบราณ วัดจักรวาลไตรภูมิพินิจ ตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ
8. หอไตร และสิมโบราณ บ้านผือฮี อำเภอจตุรพักตรพิมาน

5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (การวิจัยเชิงสำรวจ) ในส่วนของการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานจากคัมภีร์ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตลอดจนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ที่แสดงความสัมพันธ์ให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา การจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีในมิติต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การจัดทำฐานข้อมูล การอนุรักษ์โบราณคดี การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม เป็นต้น

2) ศึกษาวิเคราะห์การจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีในมิติต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การจัดทำฐานข้อมูล การอนุรักษ์โบราณคดี การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

3) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีในมิติต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การจัดทำฐานข้อมูล การอนุรักษ์โบราณคดี การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้น

5.2 การวิจัยภาคสนาม

เป็นขั้นตอนหลังจากการศึกษาทางเอกสารแล้ว โดยกระทำดังนี้คือ

1) สำรวจแหล่งโบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งกำหนดเฉพาะแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น

2) กำหนดพื้นที่ในการวิจัย โดยการสำรวจแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

3) ขออนุญาตผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เพื่อขอความร่วมมือกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4) ขออนุญาตเจ้าของพื้นที่ในการศึกษาวิจัย กำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย

5) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง คือเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

6) จัดสนทนากลุ่ม โดยบุคคลผู้ร่วมสนทนามีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สนทนานั้น คณะผู้วิจัยกำหนดจำนวนการสนทนาไว้ 3 ครั้ง เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นองค์ความรู้ของการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive method) คือเป็นการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์จนมั่นใจว่าครั้งต่อ ๆ ไป ผลที่ได้จะเป็นเช่นนี้เสมอ หรือเป็นการให้เหตุผลโดยอาศัยข้อสังเกตหรือผลการทดลองจากหลาย ๆ ตัวอย่าง มาสรุปเป็นข้อตกลง เพื่อให้ได้คำตอบการวิจัยที่ตรงกับความเป็นจริง หรือมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดประเด็นศึกษาไว้ 5 ประเด็น และมีผลการศึกษาดังนี้

1 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์มีส่วนสำคัญในการทำให้คนรู้จักสิ่งที่เราสื่อสารออกไปนั้น ในส่วนของการประชาสัมพันธ์แหล่งโบราณคดีมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมความงามและคุณค่าของศิลปะนั้นๆ เช่น ปราสาทหิน แหล่งเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งโบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ดยังมีน้อยมาก ทั้งนี้เพราะเป็นโบราณคดีที่ไม่มีชื่อเสียงมาก และโดยมากไม่ได้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นเพียงโบราณสถาน/โบราณคดีที่อยู่ในความครอบครองและดูแลของกรมศิลปากรเท่านั้น การประชาสัมพันธ์ในสื่อ เช่น เว็บไซต์ของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีอยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวก็มีเพียงพระสังกัจจายน์ วัดสระทอง เพราะเป็นโบราณคดีที่เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดร้อยเอ็ด การประชาสัมพันธ์นอกนี้โดยมากจะเป็นการประชาสัมพันธ์การจัดงานประจำปี เช่น งานบายศรีสู่ขวัญพระสังกัจจายน์ งานประจำปีพระธาตุศรีแก้ว เป็นต้น ส่วนการประชาสัมพันธ์พระพุทธรูปมิ่งเมือง พระประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จะเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มาบูชาพระเครื่องเท่านั้น

2 การจัดทำฐานข้อมูล

การจัดทำฐานข้อมูลเป็นเรื่องของการจัดการความรู้โดยตรง เพราะเป็นการประมวลความรู้ในรูปแบบที่ง่ายต่อการศึกษา เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาโบราณคดี โดยเฉพาะปัจจุบันระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศมีบทบาทมากต่อการจัดทำฐานข้อมูล ประหยัดค่าใช้จ่าย สะดวกรวดเร็วต่อการทำฐานข้อมูลและศึกษาข้อมูลโบราณคดี จากการศึกษาพบว่า โบราณคดีแต่ละแห่งขาดการจัดทำฐานข้อมูล ข้อมูลโบราณคดีแต่ละแห่งพบในสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น บัญชีโบราณสถานของกรม

ศิลปากร, โบราณคดีที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาของการจัดทำฐานข้อมูลเกิดจากการไม่เห็นความสำคัญของการทำฐานข้อมูล และสถานะของโบราณคดีนั้นๆ ซึ่งโยมากถูกปล่อยปละละเลย ขาดการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การที่จะสามารถทำฐานข้อมูลได้โบราณคดีนั้นๆ จะต้องได้รับการส่งเสริมด้านอื่นๆ ไปพร้อมๆ กัน เช่น การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เป็นต้น เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวหรือศึกษาข้อมูล ก็จะทำให้โบราณคดีนั้นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั้งหลาย ผู้ดูแลโบราณสถานนั้นๆ ก็ akan เห็นความสำคัญและพัฒนาในด้านอื่นๆ ไปพร้อมกัน ที่สำคัญต้องได้รับการแนะนำเรื่องความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูล

3 การอนุรักษ์โบราณคดี

การอนุรักษ์คือการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพเดิมเป็นดีที่สุด ระวังรักษาไม่ให้ชำรุดทรุดโทรมหรือถูกทำลาย โดยเฉพาะโบราณคดีถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะหากผิดแปลกไปจากสภาพเดิมแล้วย่อมหมายถึงความสูญเสียศิลปะที่สำคัญ แม้จะบูรณะให้มีสภาพใกล้เคียงกับศิลปะเดิม แต่ก็ไม้อาจแทนที่เรื่องอายุของศิลปะได้ ดังนั้นกรมศิลปากรจึงเข้มงวดเรื่องกฎหมายการอนุรักษ์โบราณสถาน/โบราณคดี จากการศึกษาพบว่า โบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยมากไม่ค่อยมีปัญหากับการอนุรักษ์ เพราะได้รับการชี้แจงเรื่องกฎหมายและวิธีการอนุรักษ์โบราณคดีจากเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรแล้ว บางแห่งเคยมีปัญหาเรื่องการบูรณะโบราณคดี เพราะทำโดยพลการ ไม่ได้แจ้งกรมศิลปากรก่อน การอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก เพราะโบราณสถานอยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการดูแลรักษา เช่น ไม่มีต้นไม้ใหญ่ในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งอาจโค่นลงมาทับโบราณสถานได้ บางแห่งเคยมีปัญหาเรื่องพระพุทธรูปสำคัญถูกขโมยไป ปัจจุบันได้ปั้นพระพุทธรูปจำลองประดิษฐานแทนพระพุทธรูปเดิม จิตรกรรมฝาผนังสีมโบริมาณมีเลือนรางไปตามกาลเวลา แต่ก็ต้องคงสภาพไว้เช่นนั้น

4 การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

การปรับสภาพภูมิทัศน์มีเป้าหมายเพื่อให้โบราณสถาน มีความร่มรื่น สวยงาม เหมาะแก่การเยี่ยมชม และพักผ่อนหย่อนใจ และการปรับสภาพภูมิทัศน์โบราณสถาน/โบราณคดี สามารถทำได้ตามที่กฎหมายกำหนด จากการศึกษาพบว่า แหล่งโบราณคดีในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยมากไม่มีการปรับภูมิทัศน์ ดังนั้น จึงทำให้ขาดความสวยงามและเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว ที่มีการจัดสภาพภูมิทัศน์คือปลูกต้นไม้ประดับบริเวณโบราณคดี ก็เห็นมีแต่วิหารพระสังกัจจายน์ วัดสระทอง นอกนั้นก็มิมโบริมาณวัดขอนแก่นเหนือ ซึ่งเป็นการปลูกไม้ประดับตามธรรมดา ยังไม่ถึงขั้นปรับภูมิทัศน์ ผู้วิจัยเห็นว่า ที่วัดสระทองสามารถทำได้ เพราะเป็นสถานที่ที่คนไปทำบุญและสักการะพระสังกัจจายน์มาก ทำให้วัดมีรายได้ บวกกับการเห็นความสำคัญ

การปรับภูมิทัศน์ของทางวัด ดังนั้นจึงสามารถทำได้ ส่วนโบราณสถานนอกนี้ บางแห่งตั้งอยู่ในที่ไกลจากความเจริญ ไม่ค่อยมีคนไปท่องเที่ยว และสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำโบราณสถาน จึงทำให้วัดไม่มีรายได้ เพื่อปรับสภาพภูมิทัศน์ และกรมศิลปากรก็ขาดการส่งเสริมในเรื่องดังกล่าว มีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น ไม่ใช่การท่องเที่ยว วัดที่สามารถปรับภูมิทัศน์ได้ ทำให้โบราณสถานมีคุณค่ามากขึ้น ในแง่จิตใจ และเศรษฐกิจ

5 การจัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

การจัดแหล่งเรียนรู้เป็นวิธีการจัดการความรู้ที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับมาก เพราะเห็นผลเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน เพราะมีวัสดุสิ่งของแสดงให้เห็นเพื่อศึกษา ผู้ศึกษาได้สัมผัสกับของจริง และมีความน่าสนใจในการศึกษาเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า โบราณสถานเกือบทั้งหมดขาดการจัดการจัดแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ทางวัดหรือเจ้าของสถานที่คงเห็นว่า โบราณสถาน/โบราณคดีก็เป็นแหล่งเรียนรู้อยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องจัดแหล่งเรียนรู้ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญโดยมากเป็นจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับนิทานชาดกและนิทานพื้นบ้านอีสาน และโดยมากเป็นนิทานเรื่องสินไซ ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นศิลปะในยุคเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน หรืออาจเป็นช่างชุดเดียวกัน เพราะมีศิลปะใกล้เคียงกันมาก เช่น จิตรกรรมฝาผนังที่สิมโบราณวัดประตูลี้ บ้านขอนแก่นเหนือ กับจิตรกรรมฝาผนังที่วัดจักรวาลไตรภูมิ พินิจ ต.หนองหมื่นถ่าน เป็นต้น หากทางวัดจะจัดแหล่งเรียนรู้ก็สามารถทำได้ แต่ต้องเกิดจากใจรัก และเห็นคุณค่าของการศึกษาศิลปวัฒนธรรม เช่น ผู้วิจัยเคยเห็นวัดไชยศรี อ.น้ำพอง จัดแหล่งเรียนรู้ที่นิทานพื้นบ้านสินไซโดยการสร้างศาสนวัตถุ เป็นศิลปะแบบสินไซ อาทิ ชุ่มประตูลี้สินไซ เส้าไฟสีโห เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้

อภิปรายผล

โบราณคดี/โบราณสถานเกือบทั้งหมดขาดการจัดการความรู้ทั้ง 5 ด้าน ที่ได้เลือกศึกษา ประกอบด้วย 1) การประชาสัมพันธ์ 2) การจัดทำฐานข้อมูล 3) การอนุรักษ์โบราณคดี 4) การปรับสภาพภูมิทัศน์เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว 5) การจัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะเป็นสมบัติของชาติที่อยู่ในการดูแลกำกับหรือความรับผิดชอบของกรมศิลปากร สถานะของโบราณสถาน/โบราณคดีจึงเป็นเหมือนสมบัติที่ฝากให้คนอื่นช่วยดูแล ซึ่งความเอาใจใส่ย่อมแตกต่างจากสมบัติของตน วิธีการที่จะทำให้เจ้าของสถานที่เอาใจใส่มากกว่านี้ควรทำให้เขามีส่วนร่วม

มากกว่านี้ และควรหางบประมาณสนับสนุนการพัฒนาโบราณสถาน/โบราณคดี คอยกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด

บรรณานุกรม

- นิสา พิมพ์พิเศษ. (2554). **แนวทางจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรดิตถ์. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (2560). **แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2557 – 2560 (ฉบับทบทวนใหม่ (รอบปี พ.ศ. 2560)).** ร้อยเอ็ด : สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด (อัดสำเนา).
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2553). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).**
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2550). **จัดการความรู้สู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.**
- โสวิทย์ บำรุงศักดิ์. (2553). **แนวคิดการวิจัยทางพุทธศาสนาและปรัชญา. ขอนแก่น : บริษัท เพ็ญพรินติ้ง จำกัด.**

การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษเอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิ
ปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน
Searching for Systematization of Ancient Scriptures Conservation
of Temples and Lanna Wisdom Relay for Building Local Learning
Resource of Nan Province

พระชยานันท์มณี¹

Phrachayanantamunee¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตน่าน¹
Mahachulalongkomrajavidhyalaya University Nan Campus¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการเก็บรวบรวมคัมภีร์โบราณเมืองน่าน 2) เพื่อปริวรรตเนื้อหาในคัมภีร์โบราณล้านนาเป็นภาษาไทยปัจจุบัน เพื่อให้ให้นักวิชาการ ผู้สนใจนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก 3) เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์โบราณล้านนาที่มีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่บันทึกองค์ความรู้ใน คัมภีร์โบราณเมืองน่านโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศต่อไป 4) เพื่อเป็นการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาจากคัมภีร์โบราณเมืองน่าน การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารวบรวมเชิงคุณภาพ กล่าวคือ การเก็บข้อมูลจากคัมภีร์โบราณที่รวบรวมจากวัดในเมืองน่าน และ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร จากหนังสือ วารสารทางวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย ฐานข้อมูลออนไลน์

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) คัมภีร์โบราณเป็นเอกสารโบราณที่สำคัญ ซึ่งมีคุณค่าต่อสังคม และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทางวิชาการ และมีคุณค่าที่ได้รวบรวมพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้
- 2) การปริวรรตเนื้อหาในคัมภีร์โบราณเมืองน่าน ทั้ง 15 คัมภีร์
- 3) การอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์โบราณ การสำรวจคัมภีร์โบราณหรือ “การคัดธัมม์” เป็นการสำรวจและการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณที่เก็บไว้ตามวัดต่างๆ เพื่อให้ทราบจำนวน ชื่อเรื่อง ตลอดจนจนสภาพคัมภีร์โบราณเพื่อซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม เป็นการยืดอายุของคัมภีร์โบราณได้อีกทางหนึ่ง
- 4) การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคัมภีร์โบราณ คัมภีร์โบราณเป็นเอกสารโบราณที่สำคัญ ซึ่งได้บันทึกหรือจารเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์

สำคัญในอดีตของบ้านเมืองส่งต่อมาถึงคนรุ่นหลัง คัมภีร์ใบลานในจังหวัดน่าน มีการจารเป็นเรื่องราวต่างๆ

คำสำคัญ: การปริวรรต, คัมภีร์ใบลาน, การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน,
การถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the history of the collection of ancient Bai Laan (palm leaves) scriptures in Nan province. 2) to transfer the knowledge written in Lanna's ancient Bai Laan scriptures into present Thai language which is more accessible for academicians or anyone interested in this area. 3) to conserve and restore remaining Lanna's Bai Laan scriptures in the community; and to record the content into the information using new technology. 4) In order to transfer the wisdom written in the scriptures, therefore this research has to be qualitative - Bai Laan ancient scriptures are collected from temples located in Nan province as well as information gathering from documents, books, academic journal, related articles, research reports, online database, and electronic publications.

Research results were:

1) It was found that Bai Laan ancient scriptures are important documents for Lanna people, which are precious to the society. The scriptures are valuable historical evidences as well as cultural and academic heritage. Other than that, the scriptures were used to record the words of Lord Buddha.

2) The transcribed content of Muang Nan Bai Laan including 15 scriptures those.

3) For the Bai Laan scriptures conservation and restoration, there is a scripture's inspection call "Kud Tham" which is the observation and conservation of Bai Laan scriptures scattering around the region kept in temples. "Kud Tham" is the process of examining, counting, and recording Bai Laan scriptures in order to know the certain

number of the scriptures, the title of the scriptures, as well as the condition of the scripture.

4) The relaying of wisdom from Bai Laan scriptures, Bai Laan scriptures - the Lanna's important documents, recorded stories and noteworthy events from the past telling a lot of history to descendants.

Keyword: Transcription, Transferring, Bai Laan Scriptures Conservation, Lanna's Wisdom Relay

บทนำ

วรรณกรรมและโบราณคดีเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรมและนามธรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นมา อีกทั้งเป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนเป็นสิ่งที่สามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและกระบวนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ การประเมินคุณค่า การฟื้นฟู และการสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เป็นทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมอันนำไปสู่การให้คุณค่ากับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

ในบรรดาวรรณกรรมและโบราณคดีประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้น วรรณกรรมและโบราณคดีทางพระพุทธศาสนานับว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อการสร้างระบบคิด ภูมิปัญญา และรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรด้านวัตถุ อันได้แก่ โบสถ์ เจดีย์ วิหาร คัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย ธรรมาสัน ฯลฯ ซึ่งสร้างขึ้นด้วยความวิจิตรงดงามและสติปัญญาอันล้ำเลิศของบูรพาจารย์ รวมไปถึงทรัพยากรด้านนามธรรม อันได้แก่ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา คติธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งล้วนมีความหมายและความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงวิถีชีวิตในสังคมสำหรับประเทศไทยนั้น ดินแดนล้านนาหรือภาคเหนือตอนบนของประเทศ พบว่า มีวรรณกรรมและโบราณคดีทางพุทธศาสนาอย่างมากมาย ซึ่งปรากฏมากกว่าในภาคอื่น ๆ ของประเทศ โดยกระจุกกระจายอยู่ตามวัดและสถานที่ต่าง ๆ ใน 8 - 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จากการศึกษาสำรวจคัมภีร์และวรรณกรรมล้านนาของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - 2526 ใน

525 วัด ครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่า มีคัมภีร์วรรณกรรมล้านนาถึง 410,775 ผูก/ฉบับ และจากการประมาณการของนักวิชาการด้านวรรณกรรมล้านนา กล่าวว่า ในดินแดนล้านนามีวรรณกรรมด้านต่าง ๆ รวมกันไม่ต่ำกว่าหนึ่งล้านผูก/ฉบับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นวรรณกรรมในด้านอื่น ๆ เช่น นิทานพื้นบ้าน กฎหมายโบราณ ยาสมุนไพร โหราศาสตร์ จริยศาสตร์ ลัทธิพิธีกรรม เป็นต้น

วรรณกรรมและโบราณคดีทางพุทธศาสนาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ปรากฏเป็นจำนวนมากในดินแดนล้านนา คือ “คัมภีร์ใบลาน” ตามหลักฐานเท่าที่มีปรากฏในสังคมท้องถิ่นล้านนาพบว่า คัมภีร์ใบลานน่าจะเข้ามาตั้งแต่สมัยพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนแห่งนี้แล้ว กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเป็นต้นมา จนถึงสมัยของพระเมือ่งแก้ว พระสงฆ์ชาวล้านนาได้รับอิทธิพลศาสนาแบบ (พุทธ) ลัทธิ และได้นำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกเข้ามาด้วยเป็นจำนวนมาก ความเป็นไปทางด้านศาสนาในระยะนั้นจึงมีการศึกษาภาษาบาลีกันอย่างจริงจัง พระภิกษุมิมีความรู้ในภาษาบาลีอย่างแตกฉานจนสามารถแต่งคัมภีร์เป็นภาษาบาลีได้หลายสิบเรื่อง

การสำรวจคัมภีร์ใบลานหรือ “การคัดธัมม์” เป็นงานด้านการสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานที่เก็บไว้ตามวัดต่าง ๆ เพื่อให้ทราบจำนวน ชื่อเรื่อง ตลอดจนถึงสภาพคัมภีร์ใบลานเพื่อซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม คัมภีร์ใบลานจำนวนมากที่มีอยู่ในปัจจุบันบางแห่งยังไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ซึ่งเมื่อปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลานานก็ถูกทำลายจากสัตว์ต่าง ๆ ตลอดจนความร้อนและความชื้นเมื่อเก็บไว้ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการผุพังของคัมภีร์ใบลาน การเก็บคัมภีร์ใบลานในหีบธรรมเป็นเวลานานทำให้ใบลานหมดอายุเร็วขึ้น เพราะไม่ได้สัมผัสกับอากาศภายนอกและถูกกดทับเป็นเวลานาน ๆ มีส่วนทำให้ใบลานงอหรือเสียหายได้ การสำรวจและการอนุรักษ์ซ่อมแซมก็เป็นการยืดอายุของใบลานอีกทางหนึ่งด้วย ที่ผ่านมามีนักวิชาการ หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ ได้สำรวจทำทะเบียนและถ่ายไมโครฟิล์มคัมภีร์ใบลานตามวัดต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือตอนบนแล้วจำนวนหนึ่ง หลังเสร็จสิ้นโครงการสำรวจดังกล่าวแล้วได้มีการจัดพิมพ์หนังสือรายชื่อคัมภีร์ใบลานที่สำรวจเสร็จแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป และยังเป็นการกระตุ้นให้พระภิกษุ สามเณร ให้ความสำคัญกับการเก็บรักษา คัมภีร์ใบลานมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีคัมภีร์ใบลานอีกจำนวนมากายมหาศาลในวัดต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือที่ยังไม่ได้สำรวจมาก่อนถ้าปล่อยทิ้งไว้ก็อาจถูกทำลายเสียหายได้ การศึกษาการปรัวรรณกรรมเมืองน่าน เป็นการศึกษาเพื่อปรัวรรณเนื้อหาในคัมภีร์ใบ

ลานเป็นภาษาไทยปัจจุบัน เพื่อให้ นักวิชาการ ผู้สนใจนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก เหมาะสมกับยุคสมัย และนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานล้านนาที่มีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่ ได้รับการศึกษาเรียนรู้ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ งานวิจัยดังกล่าวได้ต่อยอดมาจากการจัดโครงการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และปริวรรตคัมภีร์ใบลานล้านนา ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาตลอดจนได้ร่วมกับคนในท้องถิ่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญา ดังนั้น การรื้อฟื้นคัมภีร์ใบลานล้านนาถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชนและสังคม

ด้วยเหตุนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์พระคัมภีร์ใบลาน เมืองน่าน สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัยฯ (DIRI) จะได้ช่วยดำเนินการบันทึกภาพคัมภีร์อักษรธรรมล้านนาด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง (Digitization) ซึ่งเป็นการอนุรักษ์พระคัมภีร์ที่ก้าวหน้าที่สุดในปัจจุบันให้แก่ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติฯ และทางวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติฯ จะประสานงานเพื่อนำคัมภีร์อักษรธรรมล้านนาต่าง ๆ มาดำเนินการดิจิทัลไทเซชั่น ซึ่งข้อมูลดิจิทัลที่ได้สามารถอนุรักษ์เนื้อหาในคัมภีร์ได้ตลอดไป แม้วัสดุที่จารพระสัทธรรมไว้จะสูญสลายไปตามกาลเวลาก็ตาม ทั้งนี้ให้ความสำคัญแก่กลุ่มคัมภีร์ฉบับพระนครเมืองน่าน เป็นการส่งเสริมการปริวรรตพระสัทธรรมคัมภีร์อักษรธรรมแบบภาษาล้านนาในสมัยของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ ซึ่งในจารึกพงศาวดารพระนครเมืองน่านฉบับวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน กล่าวไว้ว่า มีการจัดทำการปริวรรต การเขียนจารึกพระสัทธรรมคัมภีร์ลงในใบลานใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 7 ครั้ง ภายใน 31ปี จำนวนกว่า 500 เรื่อง และกว่า 5,000 ผูก ถือว่าเป็นการจัดทำพระไตรปิฎกครั้งสำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของพระนครเมืองน่าน

ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาคัมภีร์ใบลานและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานเมืองน่าน เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้และจัดทำฐานข้อมูลจากวัดต่าง ๆ ในเมืองน่าน ตลอดจนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างหน่วยงานสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และสังคม ให้เป็นระบบ โดยพัฒนาบ่มเพาะและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและมรดกภูมิปัญญาแห่งประเทศไทย ผสมผสานกับเทคโนโลยีให้เป็นนวัตกรรม ตลอดจนปกป้องคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตสังคมนครเมืองน่านให้เป็นสมบัติของอนุชนรุ่นหลังและประเทศชาติสืบต่อไปโดยมีขอบเขตของการศึกษาวิจัยอันได้แก่ วัดในจังหวัดน่านที่มีคัมภีร์ใบลานและคัดเลือกวัดที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลานเอาไว้ แต่ยังไม่มีการสำรวจ

และจัดเก็บอย่างเป็นระบบและรวมถึงการศึกษาคัมภีร์ใบลานล้านนาที่ค้นพบในวัดในจังหวัดน่านที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลานเอาไว้ แต่ยังไม่มีการสำรวจและจัดเก็บอย่างเป็นระบบซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีดังต่อไปนี้ 1) มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการอนุรักษ์ รวบรวม และปริวรรตเอกสารโบราณล้านนา 2) ได้ปริวรรตเนื้อหาจากคัมภีร์ใบลานล้านนา เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่สาธารณชน และ3) ได้องค์ความรู้เรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานล้านนาที่มีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่ได้รับการศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการเก็บรวบรวมคัมภีร์ใบลานเมืองน่าน
- 2) เพื่อปริวรรตเนื้อหาในคัมภีร์ใบลานล้านนาเป็นภาษาไทยปัจจุบัน เพื่อให้ให้นักวิชาการ ผู้สนใจนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก
- 3) เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานล้านนาที่มีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่บันทึกองค์ความรู้ใน คัมภีร์ใบลานเมืองน่านโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศต่อไป
- 4) เพื่อเป็นการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาจากคัมภีร์ใบลานเมืองน่าน

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวน ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการรวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน งานวิจัยที่เกี่ยวกับการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาคัมภีร์ใบลานล้านนา มีดังนี้ 1)งานวิจัยที่เกี่ยวกับการรวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน โครงการศึกษา รวบรวม และจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี โดย งานข้อมูลท้องถิ่น ฝ่ายหอสมุด สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2545) เป็นการศึกษา รวบรวม และจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อทำการสำรวจหนังสือใบลาน ซึ่งเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยคนอุบลราชธานี ที่จัดเก็บรวบรวมอยู่ตามวัดต่าง ๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาจัดสร้างฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถสืบค้นได้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า ได้อย่างกว้างขวาง จากการรวบรวมหนังสือใบลานในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า เอกสาร

เกี่ยวกับอุบลราชธานีส่วนใหญ่จารึกลงในใบลาน โดยใช้อักษรธรรม อักษรไทยน้อย หรืออักษรขอม ซึ่งจัดเก็บกระจัดกระจายอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจุบันมีน้อยคนนักที่จะสามารถอ่านออก คณะผู้วิจัยได้รวบรวมหนังสือใบลานวัดต่าง ๆ ทั้งสิ้น 32 วัด ในพื้นที่ 15 อำเภอ ของจังหวัดอุบลราชธานี มีหนังสือใบลานทั้งที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ดี และหนังสือใบลานที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ซึ่งโดยมากมีการจัดเก็บไว้อย่างดี เช่น จัดเก็บอยู่ในตู้พระไตรปิฎก ตู้หนังสือพระ เป็นต้น เรื่องราวที่ปรากฏในหนังสือใบลาน เช่น เรื่องกาพย์ เก้าฝั้นน้อย ไก่แก้วหอมสุ จำปาสี่ต้น ท้าวหงส์หิน นกกระจอก นางแดงอ่อน นางผมหอม สังข์ศิลป์ชัย สีทนมโนราห์ เป็นต้น 2) งานวิจัยที่เกี่ยวกับการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ ได้ดำเนินโครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนาติดต่อกันมา 3 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2548 ได้กล่าวไว้ว่า เอกสารโบราณล้านนาที่มีอยู่ในรูปของใบลานและสมุดข่อยภาษาไทยยวนอักษรธรรมหรือตัวเมืองในหมวดตำนานประวัติศาสตร์ มีชาวต่างประเทศนำไปแปลหลายภาษา เช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยนั้นยังไม่มีแปลเป็นภาษาไทยโดยตรง มีเพียงการถอดคำหรือปริวรรตเท่านั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ปริวรรต นักวิชาการบางคนให้ความสนใจเฉพาะเนื้อหาของเรื่อง จึงถอดความออกมาให้คนรุ่นใหม่ได้อ่านและเข้าใจได้ง่าย ทว่ายังรักษาพื้นเสียงเดิมของท้องถิ่น เช่น “กิน” ถอดเป็น “กิน” เป็นต้น แต่บางคนมีความเคร่งครัดตามระบบภาษาศาสตร์ต้องถอดออกมาตามตัวอักษรเดิม บางคำก็คิดอักษรใหม่ เช่น คำว่า “กั” ถอดเป็น “คั” เป็นต้น ทำให้อ่านยากและเข้าใจความหมายได้ยาก ในโครงการแรกได้ คัดเลือกเอกสารเอกสารคำกลอน คำวเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส จำนวน 1 ผูก โดยใช้วิธีการปริวรรตแบบรักษารูปศัพท์และคำ และตำนานเมืองเชียงใหม่ จำนวน 8 ผูก ใช้วิธีการแปลและเรียบเรียงด้วยภาษาไทยปัจจุบัน ลักษณะของการปริวรรตแนวนี้มีผู้ศึกษาและปริวรรตผลิตผลงานออกมาหลายท่าน เช่น ศาสตราจารย์ อุดม รุ่งเรืองศรี ในวิหารล้านนา ชัยชนะ ปิ่นเงิน ปริวรรต ทสชาติชาดก นิสสัยมโหสถ และอานินสงส์เวสสันดร เป็นต้น 3) งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาคัมภีร์ใบลานล้านนา ประเภทคัมภีร์ใบลานล้านนา สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ กล่าวไว้ในโครงการชุดที่สอง ปี พ.ศ. 2547 โครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปริวรรตและวิเคราะห์กฎหมายล้านนา ว่าการศึกษาวิจัยเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์ใบลานล้านนา ค่อนข้างมีความยุ่งยากกว่าการศึกษาวิจัยจากเอกสารตัวพิมพ์สมัยใหม่ที่มีภาษาเป็นมาตรฐานและมีระบบการเก็บรักษาที่ดี เช่น ห้องสมุดใหญ่ ๆ ทั่วโลก แต่คัมภีร์ใบลานที่เป็นของเก่ามีอายุเป็นร้อยปีนั้น ถ้าเป็นคัมภีร์ดั้งเดิมที่ไม่มีการคัดลอกมาหลายทอด ความคลาดเคลื่อนทาง

อักษรวิธีหรือความตกหล่นที่เกิดขึ้นเมื่อทำการคัดลอกนั้นก็มึ้น้อย ตรงกันข้ามหากคัดลอกมาหลายรุ่น และผู้คัดลอกขาดความรู้และความใส่ใจ คัมภีร์นั้นจะขาดความน่าเชื่อถือลงไปมากเพราะมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนตกหล่นไปมาก ด้วยเหตุนี้เอง การวิจัยที่อาศัยข้อมูลจากคัมภีร์ใบลาน จึงมีความลำบากกว่าอาศัยเอกสารอย่างอื่น เดิมทีเดียว คณะผู้วิจัยได้ตั้งเป้าหมายจะทำการวิเคราะห์เรื่องปุษนียวัตถุไปตามลำดับความสำคัญในพระพุทธศาสนา และได้คัดเลือกจากข้อมูลเอกสารไมโครฟิล์ม ฝ่ายวิจัยล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่ในการคัดเลือกไม่ได้ทำการตรวจสอบตลอดเรื่อง เห็นเพียงแต่ว่า สภาพเอกสารดี ถ่ายชัดอ่านได้ แต่เมื่อศึกษาเนื้อหาแท้ ๆ จึงพบว่ามีความสับสนและตกหล่นมาก บางแห่งถึงกับจับใจความไม่ได้ แม้จะอาศัยฉบับอื่นมาตรวจสอบก็ตาม จึงทำให้แนวทางในการศึกษาวิจัยเปลี่ยนไปจากเดิม โดยไปเน้นที่สาระสำคัญของเรื่องมากกว่าที่จะไปยึดตามต้นฉบับทุกถ้อยคำ อย่างไรก็ตาม ในการถอดความและหีบยกสาระสำคัญออกมาเสนอนั้น ผู้วิจัยยังคงพยายามรักษาสำนวนเดิมของล้านนาเอาไว้ ในส่วนที่เห็นว่าผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายตามเนื้อหาได้ เพราะภาษาของแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความไพเราะในตัวของมันเอง ถ้าเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นแล้วจะไม่ได้รรถรสเท่าของเดิม โครงการที่สองนี้ ได้วิเคราะห์เรื่องอาจารย์สอนลูก อานิสงส์ไม้สะหลี พระพุทธรูปบูชา และคำวาทานครุบาศรีวิชัยปฏิสังขรณ์พระธาตุช่อแฮ

วิธีดำเนินการวิจัย

การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์ใบลานของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน ใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้วิธีการเก็บข้อมูล

งานวิจัยนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท กล่าวคือ การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลจากคัมภีร์ใบลานที่รวบรวมจากวัดในเมืองน่าน เพื่อปริวรรตหรือแปลเนื้อหาในใบลานล้านนาเป็นภาษาปัจจุบัน

2) การเก็บข้อมูลแบบข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการเก็บข้อมูลโดยจากเอกสาร (Documentary research) จากหนังสือ วารสารทางวิชาการ

บทความ รายงานการวิจัย ฐานข้อมูลออนไลน์ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์กลั่นกรองและสังเคราะห์ โดยใช้กรอบตัวแบบแนวคิดการศึกษาวิจัยมาประยุกต์เป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive method) โดยใช้วิธีอุปมาน (Inductive reasoning) กล่าวคือ เริ่มต้นค้นหาความรู้ความจริงย่อย ๆ ก่อนแล้วจึงสรุปไปสู่ความรู้ความจริงที่เป็นหลัก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่านดังนี้

ประวัติความเป็นมาของการเก็บรวบรวมคัมภีร์ใบลาน

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมคัมภีร์ใบลานสามารถสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการเก็บรวบรวมคัมภีร์ใบลาน กล่าวคือมีความเชื่อว่ามนุษย์ได้ใช้ใบลานสำหรับการบันทึกเรื่องราวมาเป็นเวลานานมาแล้ว และที่สำคัญยังปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า มีการจารึกพระสูตรของพระพุทธศาสนาลงในใบลานเมื่อ 500 ปีก่อนคริสต์ศักราชอีกด้วย ซึ่งในประเทศอินเดีย พบว่า มีการจารึกข้อมูลลงในใบลานตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 ในแคว้นโอริสสา แต่ต่อมาเมื่อกระดาศได้เผยแพร่เข้าสู่อินเดียราวคริสต์ศตวรรษที่ 11 และเข้ามามีอิทธิพลแทนที่ใบลานอย่างช้า ๆ นอกจากประเทศอินเดียแล้ว ยังปรากฏให้เห็นว่า มีการค้นพบการบันทึกเรื่องราวลงในใบลานในประเทศญี่ปุ่น ศรีลังกา และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย ลาว พม่า กัมพูชา และไทย

สำหรับประเทศไทยนั้น การใช้ใบลานเพื่อบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ คาดว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศศรีลังกา เมื่อครั้งที่พระภิกษุจากศรีลังกาเดินทางมาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนประเทศไทยเมื่อหลายร้อยปีก่อน ในขณะที่เดียวกันสำหรับสังคมท้องถิ่นล้านนาก็พบว่า จากหลักฐานเท่าที่มีปรากฏคัมภีร์ใบลานน่าจะจะมีมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเป็นต้นมาจนถึงสมัยของพระเมืองแก้ว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนแห่งนี้ โดยพระภิกษุได้นำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกจากประเทศนั้นมาด้วยเป็นจำนวนมาก ความเป็นไปทางด้านศาสนาในระยะนั้นจะมีการศึกษาภาษาบาลีกันอย่างจริงจัง พระภิกษุมีความรู้ใน

ภาษาบาลีอย่างแตกฉานจนสามารถแต่งคัมภีร์เป็นภาษาบาลีได้หลายสิบเรื่อง คัมภีร์ไบลานในล้านนานั้น กล่าวกันว่า คัมภีร์ไบลานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ คัมภีร์ไบลานเรื่อง “ติงสนิบาท” จารเมื่อ พ.ศ. 2014 ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช

การปริวรรตเนื้อหาในคัมภีร์ไบลาน

การปริวรรตเนื้อหาในคัมภีร์ไบลานทั้ง 15 คัมภีร์ อันได้แก่ 1) คัมภีร์ไบลานเรื่องคามณีจันทร 2) คัมภีร์ไบลานเรื่องบัวละพันระ 3) คัมภีร์ไบลานเรื่ององค์ศีลและหื้อตาน 4) คัมภีร์ไบลานเรื่องคำสู่ขวัญควายและขวัญข้าว 5) คัมภีร์ไบลานเรื่องอานิสงส์จมขม 6) คัมภีร์ไบลานเรื่องอานิสงส์พุทธรูป 7) คัมภีร์ไบลานเรื่องกรรมฐาน 40 ตต 8) คัมภีร์ไบลานเรื่องข้าวล้นเคราะห์และนายเหย 9) คัมภีร์ไบลานเรื่องตูกพะขัตติยะกุมมาร 10) คัมภีร์ไบลานเรื่องธรรมจางฉะตันท์ ฉาดก 11) คัมภีร์ไบลานเรื่องตำนานหื้อวอง 12) คัมภีร์ไบลานเรื่องสมุนไพรมาน 13) คัมภีร์ไบลานเรื่องอานิสงส์บวช 14) คัมภีร์ไบลานเรื่องอานิสงส์รักษาศีลและ 15) คัมภีร์ไบลานเรื่องอานิสงส์เลี้ยงพ่อแม่ซึ่งเป็นคัมภีร์ไบลานกระจายอยู่โดยทั่วไปแทบทุกอำเภอของจังหวัดน่าน คัมภีร์ไบลานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งเป็นเรื่องราวที่บอกเล่าตำนานหรือความเชื่อของชุมชนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาด้านยารักษาโรคด้วย

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับคัมภีร์ไบลานล้านนาที่ได้จากการสืบค้น

1) คัมภีร์ไบลานเรื่อง “คามณีจันทร”	
แหล่งที่มา	วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	97 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระธรรมนันท์โสภณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดน่าน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร
2) คัมภีร์ไบลานเรื่อง “บัวละพันระ”	
แหล่งที่มา	วัดสองแคว ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	91 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูไพโรจน์นันทกิจ เจ้าคณะอำเภอสองแคว เจ้าอาวาสวัดสองแคว
3) คัมภีร์ไบลานเรื่อง “องค์ศีลและหื้อตาน”	
แหล่งที่มา	วัดพระธาตุแช่แห้งพระอารามหลวง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

การเก็บรักษาอายุ	134 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระชยานันท์มุนี เจ้าคณะอำเภอภูเพียง เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งพระอารามหลวง
4) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “คำสวดวิญควายและขวัญข้าว”	
แหล่งที่มา	วัดน้ำลัด ตำบลนาปัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	58 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระธรรมธรรพนัส ทิพพเมธี เจ้าอาวาสวัดน้ำลัด อำเภอภูเพียง
5) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “อานิสงส์จมขม”	
แหล่งที่มา	วัดบุญยืน พระอารามหลวง ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	105 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูจักรธรรมสุนทร ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเวียงสา เจ้าอาวาสวัดบุญยืนพระอารามหลวง
6) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “อานิสงส์พุทธรูป”	
แหล่งที่มา	วัดดอนไชย ตำบลน่าน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	115 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระณัฐวุฒิ รตนทินนวิโส รักษาการเจ้าอาวาสวัดดอนไชย อำเภอนาน้อย
7) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “กรรมฐาน 40 ตั”	
แหล่งที่มา	วัดดอนมูล ตำบลนาทะนุง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	84 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระพระสมุห์กิตตินันท์ ผาสุโก เจ้าอาวาสวัดดอนมูล อำเภอนาหมื่น
8) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “ข้าวล้นเคราะห์และนายเหย”	
แหล่งที่มา	วัดตาลชุม ตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	100 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูวิสุทธีนันทสาร เจ้าคณะตำบลตาลชุม เจ้าอาวาสวัดตาลชุม อำเภอท่าวังผา
9) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “ตุกษะชัตติยะกุมमार”	
แหล่งที่มา	วัดหลวง ตำบลบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	87 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระมหาสมภพ วิริยมัคโล เจ้าอาวาสวัดหลวง อำเภอบ้านหลวง
10) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “ธรรมจางฉะตันท์ ฉาดก”	
แหล่งที่มา	วัดปรางค์ ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

การเก็บรักษาอายุ	74 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูนันทวรรณธรรม เจ้าคณะตำบลปัว เจ้าอาวาสวัดปรางค์ อำเภอปัว
11) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “ตำนานหื้อว้อง”	
แหล่งที่มา	วัดหนองแดง ตำบลเชียงกลาง อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	84 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูพิบูลนนทวิทย์ เจ้าคณะตำบลเปือ เจ้าอาวาสวัดหนองแดง อำเภอเชียงกลาง
12) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “สมุนไพร่น่าน”	
แหล่งที่มา	วัดป่าอ้อย ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	120 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูวรนนทคุณ เจ้าคณะตำบลป่าแลวหลวง เจ้าอาวาสวัดป่าอ้อย อำเภอสันติ
13) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “อานิสงส์บวช”	
แหล่งที่มา	วัดพรหม ตำบลหนองแดง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	125 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูสุนันทพรหมคุณ เจ้าอาวาสวัดพรหม อำเภอแม่จริม
14) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “อานิสงส์รักษาศีล”	
แหล่งที่มา	วัดเพ็ญลึง ตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	137 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระครูสุนทรธรรมนันท์ เจ้าอาวาสวัดเพ็ญลึง ตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง
15) คัมภีร์ใบลานเรื่อง “อานิสงส์เลี้ยงพ่อแม่”	
แหล่งที่มา	วัดบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
การเก็บรักษาอายุ	110 ปี
ผู้ให้ข้อมูล	พระสุรเดช ปณญารโ รักษาการเจ้าอาวาสวัดบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ

การอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลาน

จากการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานสามารถสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลาน กล่าวคือ คัมภีร์ใบลานจำนวนมากไม่ได้รับการเก็บรักษาและดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร หากปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลานานรังแต่จะเกิดความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการถูกทำลายจากสัตว์ต่างๆ การผุพังเพราะความร้อนและความชื้นจากการเก็บไว้ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม การเก็บคัมภีร์ใบลาน

ในทิวธรรมเป็นเวลานานทำให้โบลานหมดอายุเร็วขึ้นเพราะไม่ได้สัมผัสกับอากาศภายนอกและถูกกดทับเป็นเวลานานทำให้โบลานงอหรือเสียหายได้ เป็นต้นการสำรวจคัมภีร์โบลานหรือ “การคัดธัมม์” จึงเป็นการสำรวจและการอนุรักษ์คัมภีร์โบลานที่เก็บไว้ตามวัดต่างๆ เพื่อให้ทราบจำนวน ชื่อเรื่อง ตลอดจนสภาพคัมภีร์โบลานเพื่อซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม อีกทั้งเพื่อเป็นการยืดอายุของคัมภีร์โบลานได้อีกทางหนึ่งด้วย

การเก็บรักษาคัมภีร์โบลานควรเก็บรักษาไว้ในห้องที่มีการควบคุมอุณหภูมิระหว่าง 20-25 องศาเซลเซียส และมีค่าความชื้นที่ 50-65 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าไม่สามารถติดตั้งเครื่องปรับอากาศและเครื่องควบคุมความชื้นได้ สามารถดำเนินการได้โดยจัดเก็บคัมภีร์โบลานไว้ในห้องที่มีอากาศถ่ายเทไหลเวียนได้ดีไม่อับชื้น ติดตั้งกร่มงั่วลวดที่ประตูหน้าต่าง เพื่อป้องกันแมลง อีกทั้งควรหลีกเลี่ยงแสงแดดให้มากที่สุด ตลอดจนการหมั่นดูแลรักษาความสะอาดไม่ให้มีฝุ่นละออง เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความสกปรกแล้ว อาจมีไข่แมลงติดมาด้วยซึ่งจะเจริญเติบโตและกัดกินคัมภีร์โบลาน นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการห่อคัมภีร์โบลานไว้ในถุงผ้าสะอาด หรือห่อด้วยกระดาษสา และเก็บคัมภีร์โบลานตามแนวนอนเพื่อป้องกันการบิดงอและแตกหัก

การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคัมภีร์โบลาน

คัมภีร์โบลานเป็นเอกสารโบราณที่สำคัญประเภทหนึ่งของชาวล้านนา ซึ่งได้บันทึกหรือจารเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญในอดีตของบ้านเมืองส่งต่อมาถึงคนรุ่นหลัง คัมภีร์โบลานจึงมีคุณค่าต่อสังคมของในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในขณะเดียวกัน คุณค่าของคัมภีร์โบลานในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนา อีกทั้งคุณค่าของคัมภีร์โบลานในทางวิชาการ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชาวล้านนา เช่น กฎหมาย ตำรายาสมุนไพร ตำราโหราศาสตร์ ตำราไสยศาสตร์ การแพทย์แผนไทย แบบเรียนภาษาไทย เป็นต้น ดังนั้น นอกจากนี้ คัมภีร์โบลานยังมีคุณค่าที่สำคัญที่ได้รวบรวมพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมคัมภีร์โบลานและการปริวรรต เนื้อหาในคัมภีร์โบลานสามารถให้ข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์โบลาน

ลานล้านนาโดยแบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ บทบาทของวัดและชุมชน บทบาทของคนใน
แวดวงวิชาการ และบทบาทของภาครัฐ กล่าวคือ

บทบาทของวัดและชุมชน นับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการ
อนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลาน ในฐานะที่คัมภีร์ใบลานถูกค้นพบและถูกเก็บรักษาใน
วัดและชุมชน อีกทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ที่ถูกจารหรือบันทึกในคัมภีร์ใบลาน ล้วนบอก
เล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบรรพบุรุษของคนในชุมชนเอง ด้วยเหตุนี้วัด
และชุมชนจึงเปรียบเสมือนผู้ที่เป็นเจ้าของคัมภีร์ใบลานร่วมกัน ที่จะทำหน้าที่เป็น
เจ้าภาพหลักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานของชุมชน สิ่งที่วัดและชุมชนพึง
สังวรณ คือ การส่งต่อความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและความหวงแหนในมรดกทาง
วัฒนธรรมของบรรพบุรุษเพื่อสืบทอดรุ่นสู่รุ่นต่อไป เช่น การถ่ายทอดความสามารถ
ในการอ่านคัมภีร์ใบลาน การถ่ายทอดกรรมวิธีจารใบลาน เป็นต้นเพื่อให้วัดและคน
ในชุมชนร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานของชุมชน

ในขณะที่บทบาทของคนในแวดวงวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สถาบันการศึกษาในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการท้องถิ่น ควรมีบทบาท
ในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนวัดและคนในชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบ
ลาน โดยการให้ความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลาน
ที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมไปถึงการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคัมภีร์ใบลาน
ที่ค้นพบในชุมชนอย่างเป็นระบบ เช่น การทำสำเนาคัมภีร์ใบลาน การทำรายงาน
วิจัย การปริวรรตเนื้อหาในคัมภีร์ใบลาน การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อเป็น
ฐานข้อมูลสำหรับการสืบค้นและนำไปใช้ประโยชน์ในศึกษาเรื่องราวของสังคมใน
อดีต ยิ่งไปกว่านั้นคนในแวดวงวิชาการยังมีบทบาทในการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิด
ความตื่นตัวที่จะหวงแหนคัมภีร์ใบลานของชุมชนได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และวีรัตน์ อุณาทรรวรางกูร. (2527). **คัมภีร์ใบลานฉบับ**

หลวงในสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). **ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร:

อูษาคเนย์.

เกรียงไกร เกิดศิริ และชาญคุณิต อวารณ. (2557). **พ่อล้านนา มองวิถีวัฒนธรรม**

ล้านนาโดยสังเขปในโครงการมรดกโลกล้านนา กลุ่มจังหวัด

ภาคเหนือตอนบน 1. กรุงเทพมหานคร: อูษาคเนย์.

ชัยอนันต์ สมุทวนิช. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยมหิดล.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2546). ภูมิปัญญาชาวบ้านและกระบวนการจัดการองค์

ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง.

งานวิจัย เสนอต่อ มหาวิทยาลัยนเรศวร คณะสังคมศาสตร์.

สายันต์ ไพเราะชญจักร์. (2546). กระบวนการโบราณคดีชุมชน การวิจัยเชิง

ปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของ

ชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน.

งานวิจัย เสนอต่อ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กำจัดความเสี่ยงด้วยความเชื่อและศรัทธา สร้างสังคมที่มั่นคง
Conquer the Risk by Believe and Faith Create a Stable Society

พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทโธ¹

PhraPalad Wetchayan Thitasaddho¹

พระครูสุจิตกิตติวัฒน์²

PhraKru Sujitkittiwat²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี¹

Mahachulalongkomrajavidyalaya University Chantaburi Campus¹

Corresponding Author, Email: wassayan25@gmail.com¹

บทคัดย่อ

ความจริงที่สำคัญว่าวิถีชีวิตของคนไทยสามารถสร้างสังคมที่อ่อนแอได้เพราะคนไทยมักปล่อยให้จิตใจเป็นผู้นำเมื่อทำสิ่งต่าง ๆ สามารถดูได้จากหนังสือพิมพ์รายวันหรือวิทยุ มันสะท้อนถึงความล้มเหลวในการพัฒนาสังคม การกระตุ้นให้ผู้คนตระหนักถึงจิตใจมากกว่าวัตถุนิยมเป็นเรื่องสำคัญ ความปลอดภัยทางจิตใจเป็นความปลอดภัยขั้นพื้นฐานที่สร้างความมั่นคงของชีวิตและสังคม ศรัทธาและความเชื่อมั่นในการเข้าถึงความจริงของชีวิตและกฎธรรมชาติต้องใช้ภูมิปัญญา ค้นหาหลักการของพระพุทธเจ้า รักษาศีลให้ดีทำให้ร่างกายของคุณประพฤติดี ใช้ความคิดเพื่อแก้ไขปัญหา สามารถเสริมสร้างจิตใจ ลองคิดดูสิว่าอะไรเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่น ๆ ช่วยลดความเสี่ยงทางจิตใจของคนในสังคมมันสามารถสร้างจิตใจครอบครัวสังคมและความมั่นคงของชาติ

คำสำคัญ: ความเสี่ยง, ความเชื่อ, ความมั่นคงทางสังคม

Abstract

The important fact that Thai people life-style can make a weak society because Thais always let the mind lead when doing things. This can be seen on daily newspaper or radio. It reflects the failure in social development. Encouraging people to realize about mental rather materialism is important. Mental security is a basic security that make the stability of life and society. Faith and Confidence to reach the truth of life and natural law requires wisdom. Find out the principles of the Buddha. Keep the baptism Keep your

body well behaved. Use mind to solve problems. Can strengthen the mind. Think of what benefits oneself and others. Helps reduce the mental risk of people in society. It can create mental, family, social and national security.

Keywords: Risks, Beliefs, Stable society

บทนำ

ประเทศไทยมีความเสี่ยงทางสังคม ที่มาจากปัญหาการก่อความไม่สงบในประเทศ ปัญหาการก่อการร้าย วิกฤตเศรษฐกิจและการแข่งขันด้านต่างๆ รวมทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติมีความรุนแรงและผลกระทบสูงมีแนวโน้มจะมีความรุนแรงและผลกระทบเพิ่มขึ้นในระยะต่อไปเป็นประเด็นท้าทายต่อการบริหารจัดการความเสี่ยงทั้งการบริหารวิกฤตการณ์การเตรียมความพร้อมเพื่อตอบสนองอย่างฉับไวและการบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉินรวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกอย่างต่อเนื่อง

ความเสี่ยงทางสังคมเป็นผลมาจากความเสี่ยงทางจิตใจ สังคมอ่อนแอปล่อยให้วัตถุนำจิตใจ ที่เกิดจากมนุษย์ขาดความเข้าใจในความเป็นจริงของธรรมชาติและสังคม (หลง) มีพฤติกรรมของความมั่งคั่ง ใฝ่เอาเกินกว่าความจำเป็นและพอดี (โลก) จนส่งผลเป็นความขัดแย้งในใจ (โกรธ) และจากเหตุแห่งความไม่เข้าใจและมั่งคั่ง จึงกลายเป็นความหลง ที่ขาดความมั่นคงทางจิตใจเป็นภัยเสี่ยงของสังคม แนวทางการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ โดยรู้สาเหตุของความหลง หาวิธีการแก้ไข (ปัญญา) และยอมรับเปลี่ยนแปลง (สติ) อย่างเหมาะสม ด้วยวิถีชีวิตแบบชาวพุทธสามารถ “วางได้” และ “เฉยเป็น” อย่างเข้าใจและก้าวผ่านด้วยความอดทน

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมาในปัจจุบัน อาทิ ความเจริญทางโครงสร้างพื้นฐานความเจริญเติบโตทางเทคโนโลยีค่านิยมคนที่เห็นความด้านวัตถุนิยม ล้วนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่เคยจินตนาการไว้ในอดีตได้แสดงข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเห็นได้ชัดจนในปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวก ไร้พรมแดน และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้เกิดการเรียนแบบตามค่านิยมที่เปลี่ยนไป บางครั้งเสมือนจะยึดถือวัฒนธรรมมวลชนเป็นหลัก และเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องดังทำให้เกิดการกระทำที่เรียกว่า ตอบอย่างหรือเลียนแบบ ลีลาชีวิตของคนอื่น ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือทำให้เกิดความเครียด หรือไม่สบายใจ ดังจะเห็น

ได้จากข้อมูลที่พบว่าความเครียดเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ การครองชีวิตคู่และขาดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การครองชีวิตคู่และขาดการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง เป็นต้น

ความเสี่ยง

ความเสี่ยงหมายถึง โอกาสที่เหตุการณ์บางอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเกิดขึ้นหากลงมือกระทำหรือดำเนินกิจการใดๆ โดยมากมักใช้กับความเสียหายหรือสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน โดยแบ่งประเภทของความเสี่ยงที่ส่งผลต่อจิตใจ ได้แก่

1. ความเสี่ยงที่เป็นอุปสรรค (Hazard) เหตุการณ์ในเชิงลบ/เหตุการณ์ไม่ดีที่หากเกิดขึ้นแล้วอาจเป็นอันตรายหรือสร้างความเสียหายต่อจิตใจ เช่น ความคาดหวัง ความเครียด แรงกดดันจากคนใกล้ชิด ครอบครัว และสังคม เป็นต้น

2. ความเสี่ยงที่เป็นความไม่แน่นอน (Uncertainty) เหตุการณ์ที่ทำให้ผลที่ความหวังการณ์ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ อันเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ กัน เช่น ความขาดแคลน สภาพแวดล้อม ภัยธรรมชาติ เป็นต้น

3. ความเสี่ยงที่เป็นโอกาส (Opportunity) เหตุการณ์ที่ทำให้บุคคลเสียโอกาสในการ เช่น การไม่ส่งเสริมหรือพัฒนาให้มีทักษะเพื่อสร้างโอกาสพฤติกรรม เป็นต้น

ความเสี่ยงทางจิตใจ

ในความจริงที่เกิดขึ้นสังคมไทย คือ พฤติกรรมการดำรงชีวิตของคนได้ให้ความสำคัญทางด้านวัตถุค่อนข้างมาก เพราะมองเห็นเป็นรูปธรรม สามารถตัดสินหรือประเมินคุณค่าได้ทันที ซึ่งต้องจากการให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ จนบางครั้งเราจะเห็นว่ามีการแสวงหาของกลุ่มคนที่จะต้องหาที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หรือที่พึ่งพิงทางโดยปราศจากการไตร่ตรองเหตุผล เมื่อวิเคราะห์สุขภาพจิตของคนแล้วดูเหมือนจะหาคำตอบได้ไม่ยากนัก จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่ลงข่าวในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์เป็นรายวันที่ล้วนแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการดำรงชีวิตคน และสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาทางวัตถุที่เป็นกระแสไหลบ่าอย่างรุนแรง จนทำให้คนปรับตัวไม่ทันและขาดการพึ่งพิงทางจิตใจ ครอบครัวขาดความมั่นคงในชีวิตจนแสวงหาที่พึ่งใหม่ๆ ไกล่อะไรก็คว้าไว้ก่อนโดย ขาดการคิดก่อนปฏิบัติประเด็นนี้คือ จุดบอดที่จะต้องเร่งช่วยกันแก้ไข การส่งเสริมให้คนเห็นความสำคัญในรูปแบบการคิดวิเคราะห์โดยมีเหตุผลความเหมาะสมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากกว่าจะคิดเลียนแบบหรือตามอย่าง น่าจะเป็นทางออกที่ดีมากกว่าการทำต่อๆ กัน ความเสี่ยงทางจิตใจที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับสุขภาพ สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมและครอบครัว สภาพแวดล้อม ล้วนแต่ลดความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์อยู่อย่างมีความเสี่ยง เช่น

ด้านสุขภาพเช่น ความเครียด ที่เป็นสาเหตุจากชีวิตที่ต้องดิ้นรนเพื่อเงิน เพื่อทำงาน เพื่อความอยู่รอดและต้องชวนขวย เพื่อแสวงหาวัตถุประสงค์เพื่อความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัย สบาย และสังคมที่ต้องแข่งขันกัน กลับไปเป็นปัจจัยแห่งความประมาทประมาทในการใช้ชีวิต มาจากการที่สังคมต้องแข่งขันกันในด้านต่างๆ จนเกิดความเครียด หรือสภาพสังคมที่เน้นวัตถุนิยม

ด้านสภาพครอบครัวกำลังเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก เพราะปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทารุณกรรมในครอบครัว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาสิทธิเด็กและสตรีปัญหาวัยรุ่น เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และอาจเป็นแนวทางนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และการพนัน ต่อไปได้สาเหตุหลักๆ ของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและสังคมนั้น

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็นมิตรภาพระหว่างเพื่อนในหน่วยงาน ความรักระหว่างคู่รักหรือคู่สามีภรรยา ทุกคนล้วนต้องการความรักและอยากให้ความสัมพันธ์นั้นราบรื่น แต่เมื่อไม่สามารถจัดการให้เป็นดังที่ต้องการได้ หรือมีปัจจัยบางอย่างที่ทำให้ความสัมพันธ์ต้องยุติลง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องของเวลา การเงิน และอารมณ์ ก็อาจเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ และสร้างความเสี่ยงทั้งสิ้น

ด้านสภาพแวดล้อม สังคมที่เต็มไปด้วยมลภาวะ สภาพแวดล้อมที่ร้อน ภาวะเรือนกระจก ภาวะมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ และทางพื้นดิน ภัยธรรมชาติเช่นแผ่นดินไหว ดินโคลนถล่ม น้ำท่วม หรือภัยจากการกระทำของมนุษย์ที่กระทบต่อสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ เช่น ผลของการตัดไม้ทำลายป่า การเผาหญ้าจนเกิดอากาศเสีย ฝนตกผิดฤดูกาล เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้คนปรับตัวไม่ทันและขาดการพึงพิงทางจิตใจ ครอบครัวขาดความมั่นคงในชีวิตจนแสวงหาที่พึ่งใหม่ๆ ไกลอะไรก็คว้าไว้ก่อนโดย ขาดการคิดก่อนปฏิบัติ ดังนั้นคงถึงเวลาแล้วที่ทุกคนควรหันมาให้ความสำคัญเรื่องของจิตใจ ที่อาจจะเป็นเรื่องที่คิดว่ามองไม่เห็นไม่เป็นรูปธรรม แต่คุณค่าและความสำคัญนั้นมีมากกว่าที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงของคนไทย ความมั่นคงทางจิตใจนั้น เป็นความมั่นคงพื้นฐาน ในความมั่นคงของชีวิต ซึ่งเริ่มด้วยความมั่นคงปลอดภัยทางด้านร่างกาย ที่จะพื้นฐานให้ชีวิตเป็นอยู่ได้ แล้วก็มี ความมั่นคงทางจิตใจ และอีกด้านหนึ่งคือ ความมั่นคงทางสังคม สามอย่างนี้เป็นพื้นฐาน ส่วนความมั่นคงด้านอื่นๆ เป็นผลพลอยได้เพิ่มขึ้นมาทีหลัง

แนวทางแก้ปัญหา

เมื่อเกิดปัญหาในสังคม เช่น เรื่อง ปัญหาสุขภาพ สภาพครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมไม่มั่นคง ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาคนนิยมวัตถุมากเกินไป ก็ยังมีความพยายามจะหาคำตอบจากหลักการในพุทธศาสนาอยู่ ความขัดแย้ง หรือ กระบวนการต่างๆ การเสาะหาคำตอบจากพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนายัง "มีชีวิต" อยู่น่าสังเกตว่าในสังคมไทยปัจจุบัน คนไทยยังมีความไม่มั่นคงทางจิตใจและชีวิต ไม่ต่างไปจากคนไทยทุกสมัยที่ผ่านมา ยิ่งคนวิ่งตามโลกสมัยใหม่ที่มีแต่การแข่งขัน คนไทยก็ยังมีคามทุกข์ จะเห็นได้ว่า คนไทยจำนวนมากยังวิงวาทหาคำตอบ คนไทยยังพึ่งพระสงฆ์และศาสนาเพียงใดในการที่จะทำให้ตนเองมีความสุขใจขึ้น การหันหน้าเข้าวัดปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิภาวนา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยในสังคมปัจจุบันยังต้องการศาสนา เป็นที่พึ่งอยู่มาก トラบใดที่คนยังไม่มีความมั่นใจในชีวิต"ศาสนา"ยังมีบทบาทสนองความต้องการทางจิตใจคนในสังคมได้เสมอ ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนจะเลือกรูปแบบใด วิธีการใด ทางความเชื่อและพิธีกรรมศาสนามาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของตน

ความเชื่อ ใน บาบ บุญ คุณโทษเป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้มีชีวิตอยู่ได้ ความเชื่อที่เป็นระบบก่อให้เกิดพิธีกรรม ประเพณีเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญในสังคม จึงเกิดเป็นศาสนาขึ้นมาในสังคมไทยความเชื่อและศาสนาหลากหลาย มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน ความเชื่อและศรัทธาทำให้เกิดกฎ กติกา ในใจ ความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันต่างๆ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ สอดประสานกันไปอย่างแยกไม่ออก การจะเข้าใจและเข้าถึงสภาพความคิดของสังคมไทยและศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะความเชื่อและศาสนาของไทยด้วยความเชื่อและศาสนา จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคม ความคิดโดยรวมของคนเปลี่ยนแปลง หรือถูกชักนำไปในทางต่างๆ ได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้น ศาสนาย่อมมีส่วนช่วยแก้ไข หรือทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้นได้

ความศรัทธาได้แก่ความเชื่อการณที่ควรเชื่ออันประกอบด้วยเหตุผลคือไตร่ตรองด้วยปัญญาหาเหตุผลให้เห็นจริงแก่ใจจึงเชื่อความเชื่อที่เป็นศรัทธานี้สมเด็จพระผู้มีพระภาคจึงทรงสรรเสริญว่าเป็นกำลังอย่าง 1 คือสหธาพลั, เป็นอินทรีย์อย่างหนึ่งคือสหทินทรีย์, เป็นทรัพย์อย่างหนึ่งคือ สหธาธานิ.และว่าสหธาชยตโรหมิ บุคคลย่อมข้ามโอฆะได้ด้วยสหธาสหุธีชีวิตดี ปุริสสเสฏฐ์ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของบุรุษเป็นต้นเมื่อบุคคลมีสหธาความเชื่ออยู่ในสันดานก็จะละกรรมชั่วต่างๆด้วยกายวาจาใจให้เจริญมากกุศลวิบากคือ ผลอันดีก็จะมีแก่ผู้นั้นมิได้ขาดสายทั้งเป็นเหตุให้ประกอบด้วยธรรม 4 ประการคือสังขจะทมะ อิติหรือขันติ และจาคะก็จะได้ประสพสุขยิ่งๆ ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า

ความประพาศิตทางศีลธรรม เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเพื่อให้จิตใจสงบมีระบบความคิดปรัชญา เป็นแกนหลักในทางการสร้างเหตุผล ทำให้คนประพาศิตดี ปฏิบัติมีเหตุผล ศาสนากำกับความประพาศิตของคน ควบคุมการเปลี่ยนแปลงในสังคมความประพาศิตเป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของคนในสังคม ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคม

ความมั่นคงทางจิตใจ (Spiritual security) เป็นพื้นฐานของสังคม ความมั่นคงทางจิตใจมักจะไปเกี่ยวข้องกับความเชื่อและศรัทธาโดยเฉพาะเรื่องทางศาสนาหรือจิตวิญญาณ ความมั่นคงทางจิตใจยกตัวอย่าง เด็กที่ถูกทุบตีทำร้ายหรือถูกรังแกอยู่เรื่อยๆ ก็จะมีขาดความมั่นคงทางจิตใจ คนที่สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง ก็จะบั่นทอนสุขภาพจิต ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน หรือคนในครอบครัว หรือในสังคม สภาพแวดล้อมที่ประสบกับปัญหาฝนแล้งน้ำท่วม ภัยธรรมชาติต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องทางด้านจิตใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับศรัทธาในทางศาสนาด้วย แต่ถ้าพูดในทางพุทธศาสนาก็ต้องโยงมาหา 'ปัญญา'

จิตใจจะมั่นคงแท้จริงต้องอาศัยปัญญา ด้วยศรัทธาทำให้มีหลักที่ยึดเหนี่ยวให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจในระดับหนึ่ง แต่จะมั่นคงจริงต้องมีปัญญา โดยเกิดความรู้เข้าใจด้วยตนเอง ศรัทธาเป็นความมั่นใจที่อาศัยหลักข้างนอกคือสิ่งภายนอกหรือสิ่งอื่นมาเป็นเครื่องยึดเหมือนมีคนมาพาคนหลับตาเดิน ถ้าเราเชื่อมั่นในคนที่จูงนำพาเราไป แต่ถ้าเราลืมตามองเห็นทางด้วยตนเอง เราจะมี ความมั่นใจโดยสมบูรณ์ คือมองเห็นทางนั้นชัดเจน รู้ว่าจะไปถึงจุดหมายนี้ได้ต้องไปทางนี้ชาวพุทธที่ศรัทธาเชื่อมั่นในบุญ ในกุศล เมื่อเขาได้ทำบุญกุศลไว้ หรือมีจิตศรัทธายึดอยู่กับ พระรัตนตรัย พอจิตมีหลักอย่างนี้ก็สงบได้ ใจก็มั่นคง

คนที่มีปัญญาเห็นแจ้ง รู้เข้าใจหลักพระไตรลักษณ์ เข้าถึงความจริงของชีวิต และกฎธรรมชาติ อันนี้จะไปเหนือยิ่งกว่าศรัทธาอีก คือคนที่รู้เข้าใจ รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิตแล้ว จิตยอมรับความจริงนั้น จิตใจของเขาจะสงบได้เลย แล้วก็ เป็นอิสระด้วยส่วนคนที่อาศัยศรัทธา ยังต้องมีหลักเป็นที่ยึดเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ต้องเกาะจึงมัน ต้องยึดจึงมัน แต่ถ้าเป็นคนที่มีปัญญารู้แจ้งแล้ว ไม่ต้องเกาะต้องยึดอะไรเลย เป็นอิสระ

รู้ทันความจริงที่ว่า มนุษย์ปุถุชนที่ไม่ได้มีการพัฒนาเพียงพอ ที่ต้องอยู่ในวงจรของความเสื่อม ความเจริญอยู่อย่างนี้ ก็เพราะว่า ในตอนที่มีทุกข์ภัยบีบคั้น มีความเครียด ก็กระตือรือร้น เร่งรัด ดิ้นรน ขวนขวาย ทำให้เจริญก้าวหน้า แต่พอพ้นภัยอันตราย มีความสุขสบาย ก็เฉื่อยชา ผิดเพี้ยน ประมาท เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจึงให้แก้ด้วยการพัฒนาคนให้ไม่ประมาท

ศูนย์รวมจิตใจ

วัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนสังคม รวมทั้งคนในชุมชนรอบๆ วัดยังใช้วัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมราชการ หรือให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เด็กเยาวชน และประชาชน หันไปยึดติดในวัตถุนิยมมากเกินไป เป็นผลให้คนห่างไกลจากวัดโดยไม่รู้ตัว วัดจึงได้ลดบทบาทจากในอดีตลงไปมาก วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ เป็นตัวแทนของวัดในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ปัจจุบันนี้ในประเทศไทยจะมีวัดต่างๆมากมายที่เกิดจากหลายเชื้อชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย ทั้งนี้ก็จะเกิดทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งข้อดีก็คือมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ แต่ข้อเสียคือ ความขัดแย้งของความคิดและวัฒนธรรมได้ ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ มีหน้าที่ช่วยกันทะนุบำรุงรักษาวัดให้มั่นคงอยู่กับคนไทยเพื่อให้คนไทยได้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งในยามทุกข์และยามสุข ดังนั้นวัดจึงเปรียบเสมือนแหล่งรวบรวมและสร้างวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นค่านิยมและความเชื่อที่มีร่วมกันมาอย่างช้านานซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นในสังคมแทบทุกสังคมของคนไทยและกลายเป็นแนวทางในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรม บรรทัดฐานของคนไทย วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนบุคลิกภาพ และจิตวิญญาณของคนในสังคมที่ผ่านความเชื่อและศรัทธา โดยผ่าน

1. หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยการลงมือปฏิบัติและเห็นผลจริง หลักธรรมดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ชาวพุทธสามารถนำไปปฏิบัติและใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาต่างๆได้เป็นอย่างดี

2. พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ามามีบทบาทและผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ การบวช การเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

3. ผลจากการปฏิบัติธรรม พุทธศาสนิกชนที่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าต่างก็ได้พบกับความสุขความเจริญในชีวิต ทั้งในด้านความสงบสุขทางกายและใจ และความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน

ทำความเข้าใจ ทบทวนพฤติกรรม ให้เวลากับตัวเองดูแลใจตนเองบ้าง บางท่านอาจจะรู้สึกเหมือนเกิดใหม่ ด้วยจิตสำนึกที่รู้ซึ้งมากขึ้นกว่าเดิม

พิชิตความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางสังคม

การพิชิตความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางสังคมโดยการลดความเครียด มีความเชื่อ และความศรัทธา ตามหลักพุทธศาสนา โดยการ

การรักษาศีล การรักษากายและวาจา ให้สงบตามหลักการในพุทธศาสนาเมื่อคนในสังคมประพฤติอย่างมีศีล ปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม อยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยด้วยกัลยาณธรรม

การปฏิบัติ โดยการปฏิบัติอย่างมีศีล เช่น การงดเหล้าเข้าพรรษา การเข้าวัดปฏิบัติธรรม หาความสงบทางใจ ละเว้นกิจกรรมที่ควรละเว้นลดความเครียดจากการทำงาน การเอาใจใส่ตนเองดูแลสุขภาพปฏิบัติต่อตนเอง เช่น การเอาใจใส่สุขภาพ ไม่พาร่างกายไปในทางที่ทำให้เกิดความเสื่อม ปลอดภัยจากโรคร้าย การปฏิบัติต่อกันในครอบครัว การเอาใจใส่และปฏิบัติหน้าที่ของพ่อ แม่ลูก ด้วยหลักอภินิหารธรรม ได้ร่วมกันทำกิจกรรมในครอบครัวอย่างพร้อมเพรียงเท่าที่โอกาสมี การปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานรู้จักให้เมื่อถึงเวลา และมีโอกาส การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเช่น ช่วยกันรักษาบ้านเรือนของตนและชุมชน ให้น่าอยู่ น่าอาศัย ทำให้ใจเป็นสุข

การคิดโดยใช้ปัญญา คือ การพิชิตความเสี่ยง ที่อาศัยความเชื่อและศรัทธา เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม ความเสี่ยงจากความเครียด จากปัญหาของตัวเอง การละเลยในการเอาใจใส่กัน ในการวิเคราะห์หรือใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ ปัญหาครอบครัว การขาดการอบรมปัญหาทางสังคม เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจ การขาดความสามารถในการทำงานเป็นทีมการทุจริตหรือกระทำผิดจรรยาบรรณการใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว โดยการพยายามหาเหตุผลให้เข้าหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทบทวนอย่างมีสติ ตามหลักอริยสัจ 4 นี้ จะมีประโยชน์ต่อการดับทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตพิชิตความเสี่ยงของจิตใจ โดยเหตุแห่งความเชื่อและศรัทธา ในหลักอริยสัจ 4 เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม คือ

1) ทุกข์หมายถึง สภาพที่ทำให้เกิดความไม่สบายกาย และสบายใจ ในสภาพที่ทนได้ยาก เช่น เมื่อสุขภาพไม่ดีก็เกิดทุกข์ เมื่อครอบครัวมีปัญหาสรรพสิ่งที่ไม่เป็นไปตามการยึดมั่น ถ้อยมั่น สภาพแวดล้อมไม่ดีก็ส่งผลต่อสุขภาพ เพราะเหตุที่ต้องตกอยู่ในกฎแห่งความไม่เที่ยง

2) สมุทัยแห่งอริยสัจ 4 หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ คือ ตัณหาอันประกอบขึ้นด้วยความยึดมั่นถ้อยมั่นและความทะยานอยาก โดยการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบสาเหตุทั่วไปของความทุกข์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตกำหนดรู้ด้วยการใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ภายใต้อำนาจพื้นฐานของความรู้ และสติปัญญาของตนเช่น ทำไม่ร่างกายไม่แข็งแรง สุขภาพไม่ดี ทำไม่ครอบครัวมีปัญหา ทำไม่ใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นไม่ได้

3) นิโรธหมายถึง ความดับทุกข์หรือสิ่งที่ใช้ดับทุกข์ ด้วยการเข้าใจในความทุกข์ อันมีต้นเหตุเป็นสาเหตุเป็นเพียงการดับทุกข์ที่เป็นกิเลสพื้นฐานทั่วไปเช่น ร่างกายไม่แข็งแรง สุขภาพไม่ดี เพราะอาหารและการออกกำลังกาย ครอบครัวยังต้องเอาใจใส่ เป็นต้น

4) มรรค หมายถึง หนทางดับทุกข์โดยใช้ธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การคิดชอบในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น โดยไม่เกิดโทษแก่สังคม การเจรจาโดยใช้ธรรมพื้นฐาน ตามหลักกัลยาณธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม การประพฤติชอบโดยการงดสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งหลาย การเลี้ยงชีพชอบ ใช้ธรรมพื้นฐาน คือ มีวิริยะและความพยายาม อดทนอดกลั้น การเพียรชอบ ใช้ธรรมพื้นฐาน การตั้งสติชอบ ใช้ธรรมพื้นฐาน คือ การมีสติสัมปชัญญะ ในการใช้ชีวิตและการแก้ปัญหาทั้งด้านร่างกาย ครอบครัวยุติธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในสังคมและสติปัญญาที่จะแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมรอบตัว

การอาศัยความเชื่อ สร้างความศรัทธา การรักษาศีลภาวนา รักษากายให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ตั้งสติ ใช้ปัญญาแก้ปัญหา สามารถสร้างความเข้มแข็งให้จิตใจ คิดชอบในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นลดความเสี่ยงด้านจิตใจของคนในสังคม สามารถสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ครอบครัวยุติธรรม สังคม และประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ และคณะ. (2557). **การบริหารความเสี่ยงอย่างมืออาชีพ**. พิมพ์

ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคกรอฮิล

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สุขภาพจิตคนไทย โรงพยาบาลจิตเวช
ขอนแก่นราชชนครินทร์

<http://www.jvkk.go.th/jvkkfirst/story/general/37.htm>